

Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2020

Amsterdam, september 2019
In opdracht van ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2020

Herschating en verdeling van de budgetten

Sandra Muilwijk-Vriend (Atlas voor gemeenten)

Lennart Kroon

Tim Schwartz

Gerard Marlet (Atlas voor gemeenten)

Clemens van Woerkens (Atlas voor gemeenten)

Marten Middeldorp (Atlas voor gemeenten)

seo economisch onderzoek

 Atlas voor gemeenten

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winst oogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2019-73

ISBN 978-90-5220-016-3

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2019 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit rapport mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl

Samenvatting

Dit onderzoek resulteert in de voorlopige verdeling van de bijstandsmiddelen over gemeenten voor 2020. In het voorgestelde model verdwijnt het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden’ uit de volumecomponent. De specificatie van de prijscomponent wijzigt niet ten opzichte van model 2019.

Met de komst van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 werden gemeenten volledig financieel verantwoordelijk voor de uitvoering van de bijstand. Zij ontvangen hiervoor een budget vanuit het Rijk. Gemeenten mogen bij effectieve uitvoering de overschotten op hun budget behouden en worden zo gestimuleerd tot effectief beleid. Voor de bepaling van het budget is het van belang om een verdeelmodel te hebben dat, gegeven objectieve kenmerken, een zo goed mogelijke inschatting maakt van de noodzakelijke bijstandsuitgaven van een gemeente.

Het objectieve verdeelmodel bestaat uit twee delen: de ontvangst van een uitkering (volumecomponent) en de hoogte van de uitkering (prijscomponent). De volumecomponent schat de kans op bijstand van een huishouden in op basis van objectieve factoren zoals huishoudenssamenstelling, leeftijd, herkomst en woonsituatie. De prijscomponent schat de hoogte van een uitkering, als fractie van het wettelijk normbedrag voor een huishouden, in op basis van een aantal objectieve factoren en combineert dit met de wettelijke normbedragen voor de verschillende huishoudentypen.

Er is beperkt regulier onderhoud nodig voor model 2020

Jaarlijks wordt het model herschat op recentere gegevens. Voor model 2020 betreft het gegevens met peildatum begin januari 2017. Bij de herschatting van het model is beperkt regulier onderhoud noodzakelijk. Het gaat voor model 2020 om kleine aanpassingen in enkele kenmerken. Onderhoud is nodig omdat brongegevens zijn gewijzigd, omdat gegevens niet meer uit dezelfde bron gehaald kunnen worden en omdat CBS-cijfers zijn herzien. Daarnaast is het in sommige gevallen wenselijk om bepaalde kenmerken anders te definiëren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de kenmerken praktijk- en speciaal onderwijs en de Human Capital Index, omdat voor deze kenmerken extra jaren aan gegevens beschikbaar zijn.

Het aandeel laagstopgeleiden wordt uit de volumecomponent van model 2020 gehaald

Uit het regulier onderhoud blijkt dat het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden’ relatief sterk schommelt. Bovendien is de geschatte coëfficiënt voor deze factor in het bijstandsverdeelmodel al een aantal jaren insignificant en heeft deze niet meer het verwachte teken: een groter aandeel laagstopgeleiden hangt samen met een kleinere kans op bijstand. Het weglaten van het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden’ uit het model voor de volumecomponent leidt tot relatief beperkte verschuivingen in de budgetaandelen van gemeenten. De verklaringskracht van het model verslechtert niet. Het voorkeursmodel voor de volumecomponent is daarom een model zonder het aandeel laagstopgeleiden.

Schattingsresultaten voor model 2020 sluiten aan bij de resultaten van model 2019

De geschatte coëfficiënten voor de volumecomponent sluiten grotendeels aan bij de resultaten van model 2019. De voorspelde bijstandskans op basis van de volumecomponent van model 2020 sluit goed aan bij de werkelijke bijstandskans begin 2017. De gemiddelde modelafwijking, het verschil

tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand, daalt iets ten opzichte van de schatting van model 2019.

Het model voor de prijscomponent blijft ongewijzigd. De geschatte coëfficiënten sluiten goed aan bij de geschatte coëfficiënten van model 2019. De voorspellingen op basis van het geschatte model voor de prijscomponent sluiten aan bij de feitelijke prijs per uitkering.

Voor de voorlopige budgetverdeling 2020 vindt verdere actualisatie van gegevens plaats

Voor de vaststelling van de voorlopige budgetten 2020 worden zo actueel mogelijke gegevens gebruikt. Zo wordt rekening gehouden met het feit dat de bevolkingssamenstelling in een gemeente kan wijzigen. Dat kan van invloed zijn op de bijstandsafhankelijkheid in een gemeente. Waar mogelijk wordt daarom gebruikgemaakt van gegevens met peildatum 31 december 2018. Niet alle gegevens kunnen naar deze peildatum worden geactualiseerd. Dit geldt voor zorgkosten en uitkeringen (onder andere Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering) op persoonsniveau en vermogen op huishoudensniveau. De regionale kenmerken worden geactualiseerd naar 1 januari 2018. Het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' is een uitzondering; de peildatum van dit kenmerk blijft 1 januari 2017. De reden hiervoor is een grote wijziging in de registratie van UWV die als bron voor dit kenmerk dient.

Het model wordt niet herschat op de geactualiseerde gegevens

Het model wordt niet herschat op de geactualiseerde gegevens, omdat de actualisatieslag ertoe leidt dat niet alle kenmerken op hetzelfde moment gemeten worden. De gewichten kunnen daardoor minder zuiver geschat worden. De gewichten voor de volumecomponent en de prijscomponent die volgen uit de schattingen op gegevens van begin januari 2017 worden daarom toegepast op de geactualiseerde data. Dit geeft de voorspelde kans op bijstand en de voorspelde fractie van het normbedrag dat een huishouden aan bijstand zou ontvangen. De voorspelde en werkelijke bijstandskansen ultimo 2018 wijken af: de werkelijke bijstandskans is fors gedaald, terwijl de voorspelde bijstandskans dit maar beperkt volgt. Deze verschillen ontstaan bijvoorbeeld als de omvang en samenstelling van huishoudentypen sterk wijzigen of doordat gegevens niet geactualiseerd kunnen worden en verschillende peilmomenten moeten worden gehanteerd. Deze afwijking vertaalt zich in relatief grote modelafwijkingen. Een verschil in het landelijk gemiddelde niveau van voorspelde en werkelijke bijstandsafhankelijkheid heeft echter niet per se gevolgen voor de budgetverdeling. Bij de budgetverdeling gaat het immers om de verhouding in voorspelde bijstandsafhankelijkheid tussen gemeenten.

Herverdeeleffecten van model 2020 zijn vergelijkbaar met die van model 2019

Het voorspelde budget per huishouden volgt door de voorspelde kans op bijstand te vermenigvuldigen met de voorspelde fractie van het normbedrag en het normbedrag per 1 juli 2019. Door de voorspelde budgetten per huishouden op te tellen over alle huishoudens in een gemeente volgt het voorspelde budget per gemeente. Dit wordt gedeeld door het totaal aan voorspelde budgetten om tot een objectief budgetaandeel te komen. Dit budgetaandeel wordt vervolgens vermenigvuldigd met het beschikbare macrobudget om tot een objectief budget voor elke gemeente te komen.

De herverdeeleffecten van model 2020 zijn vergelijkbaar met die van model 2019. De mutaties in de objectieve budgetaandelen tussen 2019 en 2020 zijn over het algemeen beperkt. Wel valt op dat de budgetaandelen met name dalen voor gemeenten in Oost-Nederland, terwijl de budgetaandelen

met name stijgen voor gemeenten in West-Nederland. De mogelijke oorzaken van deze regionale patronen kunnen in een volgend onderhoud nader worden onderzocht.

Naast het objectieve budgetaandeel wordt het reguliere budgetaandeel berekend. Dit is het budgetaandeel dat daadwerkelijk wordt gebruikt voor de verdeling. Hierbij is rekening gehouden met uitgaven aan dak- en thuislozen, instellingsbewoners en een historische component voor kleinere gemeenten. De herverdeeleffecten en budgetmutaties op basis van het reguliere budgetaandeel zijn kleiner dan die op basis van het objectieve budgetaandeel.

Inhoud

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
1.1 Onderzoeksopdracht	4
1.2 Onderzoeksaanpak	4
1.3 Leeswijzer	5
2 Regulier onderhoud van de volumecomponent	7
2.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd	7
2.2 Ontwikkeling in bijstandsafhankelijkheid.....	13
2.3 Schattingsresultaten voor de volumecomponent.....	16
2.4 Plausibiliteit	21
2.5 Conclusies.....	21
3 Regulier onderhoud van de prijscomponent	23
3.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd	23
3.2 Ontwikkeling in de prijs per uitkering	24
3.3 Schattingsresultaten voor de prijscomponent.....	27
3.4 Plausibiliteit	28
3.5 Conclusies.....	29
4 Actualisatie van de gegevens	31
4.1 Mogelijkheden voor actualisatie.....	31
4.2 Feitelijke ontwikkelingen tussen actualisatie 2019 en actualisatie 2020.....	35
4.3 Geactualiseerde voorspellingen.....	45
4.4 Plausibiliteit	49
5 Vaststellen voorlopige budgetverdeling	53
5.1 Objectief budget	53
5.2 Regulier budget.....	58
Literatuur	61
Bijlage A Ontwikkelingen in regionale kenmerken	63
Bijlage B Gehanteerde normbedragen	71
Bijlage C Exacte gewichten uit de schattingsmodellen	73

1 Inleiding

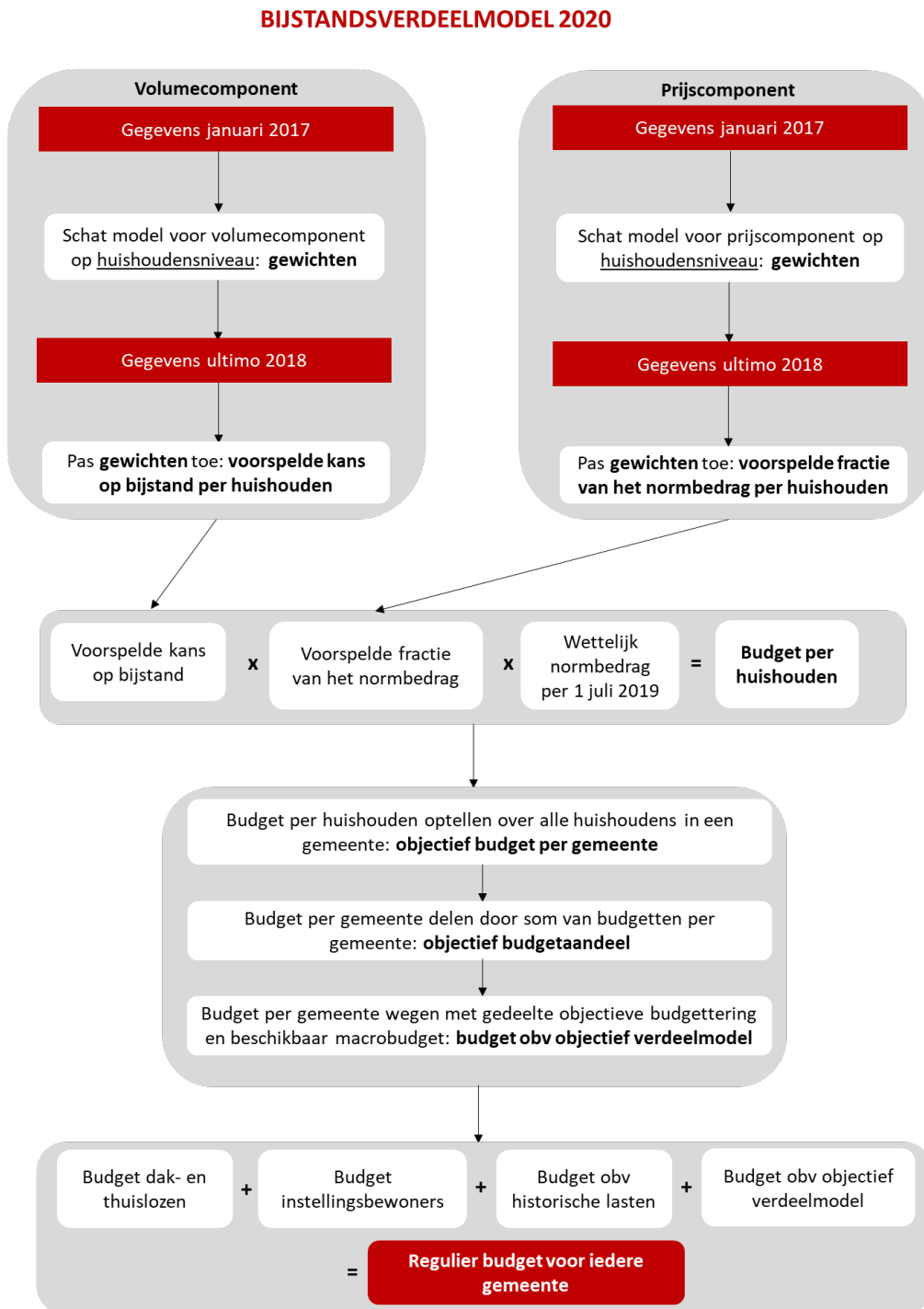
Dit onderzoek beschrijft het model voor de verdeling van bijstandsmiddelen over gemeenten voor 2020. Het model blijft zoveel mogelijk gelijk aan het model dat is gehanteerd voor de verdeling van middelen voor 2019. De uitkomsten van model 2020 worden vergeleken met de uitkomsten van model 2019.

Met de komst van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 werden gemeenten volledig financieel verantwoordelijk voor de uitvoering van de bijstand. Zij ontvangen hiervoor een budget vanuit het Rijk. Gemeenten mogen bij effectieve uitvoering de overschotten op hun budget behouden en worden zo gestimuleerd tot effectief beleid. Voor de bepaling van het budget is het van belang om een verdeelmodel te hebben dat, gegeven objectieve kenmerken, een zo goed mogelijke inschatting maakt van de noodzakelijke bijstandsuitgaven van een gemeente.

Het ministerie van SZW werkt met een objectieve verdeelmodel om de noodzakelijke bijstandsuitgaven in te schatten. Het model bestaat uit twee delen: de ontvangst van een uitkering (volume-component) en de hoogte van de uitkering (prijscomponent). Figuur 1.1 illustreert het model voor budgetjaar 2020. De volumecomponent schat de kans op bijstand van een huishouden in op basis van objectieve factoren. De prijscomponent schat de hoogte van de uitkering, als fractie van het wettelijk normbedrag voor het huishouden, in op basis van objectieve factoren. De combinatie van de volume- en de prijscomponent resulteert in een voorspeld bijstandsbudget voor elk huishouden, wat vervolgens bij elkaar opgeteld tot een voorspeld gemeentelijk budget leidt.

De volume- en prijscomponent worden geschat op gegevens met peildatum begin januari 2017. Dit levert gewichten op voor beide componenten. Voor de budgetverdeling worden die gewichten toegepast op zo actueel mogelijke gegevens, namelijk met peildatum ultimo 2018.

Figuur 1.1 Overzicht van het bijstandsverdeelmodel

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Volumecomponent

De kans op bijstand van een huishouden wordt ingeschat op basis van een groot aantal objectieve factoren, zoals de huishoudenssamenstelling, leeftijd, migratieachtergrond, et cetera (zie Tabel 1.1). Dit model is gebaseerd op integrale gegevens van alle huishoudens in Nederland, zie Tempelman et al. (2017).

Tabel 1.1 De volumecomponent in het bijstandsverdeelmodel is gebaseerd op een groot aantal factoren

Geen recht	Aanbodkant
Vermogen en overwaarde woning	Leeftijd
AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering	Huishoudenssamenstelling (o.a. alleenstaande, eenouderhuishouden, paar)
Student	Corporatiewoning en standplaats
	Herkomst ((niet-)westerse migratieachtergrond)
Vraagkant	Human Capital Index (HCI)
Beschikbaarheid van werk in gemeente	Zorgkosten, medicijngebruik
Werkend onder niveau in gemeente	Aandeel laagstopgeleiden in gemeente
Aandeel studenten in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & 50 tot AOW-leeftijd
Aandeel WW'ers in de beroepsbevolking in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & gezondheidsproblemen
	HCI laag & gezondheidsproblemen
Buurteffecten	(V)SO/PrO onderwijs gevolgd
Buurt waar werken niet de norm is	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de factoren weer die zijn opgenomen in de volumecomponent van het bijstandsverdeelmodel voor 2019.

Bron: Tempelman et al. (2018a)

Prijscomponent

In 2018 is onderzoek gedaan naar de prijs van een uitkering, zie Tempelman et al. (2018a). Daaruit is gebleken dat er objectieve factoren zijn die de hoogte van een uitkering verklaren. Dit heeft er toe geleid dat per budgetjaar 2019 de prijscomponent van het bijstandsverdeelmodel is gewijzigd. De prijscomponent bestaat nu uit een model dat de hoogte van een uitkering, als fractie van het wettelijk normbedrag voor een huishouden, inschat op basis van een aantal objectieve factoren, zoals leeftijd, huishoudenssamenstelling en de Human Capital Index (zie Tabel 1.2). Dit model wordt geschat op basis van gegevens van alle Nederlandse huishoudens met bijstand begin januari 2017.

Tabel 1.2 De prijscomponent bevat een aantal objectieve factoren

Kans op (inkomsten uit) werk	Andere uitkering
Leeftijd	AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering
Huishoudenssamenstelling (eenoudermoeder naar leeftijd jongste kind, paar met/zonder kinderen, thuiswonend meerderjarig kind)	
Corporatiewoning of standplaats	
Herkomst (niet-westerse migratieachtergrond) (uitgesplitst)	
Human Capital Index (HCI)	
Gebruik GGZ-zorg, gebruik medicijnen tegen depressie	
HCI laag & gezondheidsproblemen	
Beschikbaarheid van laagopgeleid werk in gemeente	
Aandeel studenten in gemeente	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de factoren weer die zijn opgenomen in de prijscomponent van het bijstandsverdeelmiddel voor 2019.

Bron: Tempelman et al. (2018a).

1.1 Onderzoeksoopdracht

Het ministerie van SZW wil het bijstandsverdeelmiddel jaarlijks opnieuw laten schatten en actualiseren op basis van zo recent mogelijke data. Uitgangspunt is om het verdeelmiddel de komende jaren stabiel te houden. Regulier onderhoud kan nodig zijn, bijvoorbeeld wanneer definitives in de brondata wijzigen. Gemaakte keuzes in het regulier onderhoud en gevolgen daarvan voor de budgetverdeling dienen zo veel mogelijk in beeld te worden gebracht. Dit kan worden samengevat in de volgende onderzoeksvragen:

1. Welk regulier onderhoud moet aan het bijstandsverdeelmiddel gepleegd worden (bijvoorbeeld vanwege definitiewijzigingen of beschikbaarheid van gegevens)?
2. Hoe zien de mutaties in budgetaandelen en herverdeeleffecten eruit ten opzichte van model 2019?

Naast de beantwoording van deze onderzoeksvragen resulteert de onderzoeksoopdracht in voorlopige budgetten voor de gebundelde uitkering per gemeente voor budgetjaar 2020.

1.2 Onderzoeksaanpak

Het onderzoek is gestart met het aanmaken van een analysebestand met daarin de bijstandsafhankelijkheid op huishoudensniveau en allerlei achtergrondkenmerken van het huishouden, zoals huishoudenssamenstelling, vermogen, uitkeringsafhankelijkheid, leeftijd, migratieachtergrond, zorggebruik enzovoorts. Het bestand is zoveel mogelijk hetzelfde opgebouwd als voor model 2019. Hierop is een aantal kleine uitzonderingen, zie hoofdstuk 2. De peildatum van het bestand is begin januari 2017.

Op het samengestelde analysebestand vindt het regulier onderhoud plaats. Regulier onderhoud kan noodzakelijk zijn als gevolg van wijzigingen in brongegevens of beschikbaarheid van de gegevens. Ook veranderingen in wet- en regelgeving kunnen doorwerken in het verdeelmodel. Uitgangspunt is steeds om het model zoveel mogelijk te laten aansluiten bij het model dat in 2019 is gebruikt. Uit het regulier onderhoud volgt een voorstel voor model 2020. Dit model wordt toegepast op zo actueel mogelijk gegevens (peildatum ultimo 2018) om te komen tot de voorlopige budgetten voor gemeenten in budgetjaar 2020. Ook bij het samenstellen van het geactualiseerde analysebestand wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de opbouw die voor model 2019 is gehanteerd.

Bij elk van de onderzoeksstappen is een vierogenprincipe gehanteerd om de kans op fouten te minimaliseren. Dat betekent dat elke bewerking door minstens twee verschillende personen is bekeken.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat in op het regulier onderhoud dat noodzakelijk is om de volumecomponent te schatten. Hoofdstuk 3 doet dit voor de prijscomponent van het model. Hoofdstuk 4 beschrijft de mogelijkheden voor actualisatie van de gegevens voor de budgetverdeling. Het presenteert tevens de uitkomsten na actualisatie. Tot slot worden het objectieve budget en het reguliere budget in hoofdstuk 5 beschreven, net als de herverdeeleffecten en mutaties in de objectieve en reguliere budgetten.

2 Regulier onderhoud van de volumecomponent

Het reguliere onderhoud van de volumecomponent van model 2020 is beperkt. Beperkt onderhoud is noodzakelijk omdat sommige factoren in het model niet op exact dezelfde wijze gemeten kunnen worden, omdat het wenselijk is om de operationalisatie van bepaalde factoren enigszins aan te passen of omdat brongegevens zijn gewijzigd. Het voorstel is om het kenmerk 'aandeel laagstopgeleiden' uit de volumecomponent van model 2020 te halen. De modelafwijkingen van dit voorkeursmodel 2020 zijn iets kleiner dan de modelafwijkingen van model 2019.

De volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel schat de kans op bijstand van een huishouden op basis van objectieve factoren. Het model voor de volumecomponent wordt jaarlijks opnieuw geschat met de meest recente gegevens. In model 2019 was de peildatum voor de gegevens begin januari 2016, voor model 2020 is dat begin januari 2017.¹ De modelspecificatie wordt daarbij zoveel mogelijk gelijk gehouden aan de specificatie van model 2019.

Het bestand met huishoudens dat hiervoor de basis vormt, wordt in principe op exact dezelfde wijze samengesteld als het analysebestand dat ten behoeve van het bijstandsverdeelmiddel 2019 is gemaakt. Dat wil zeggen, dezelfde gegevens worden gekoppeld en dezelfde keuzes worden gemaakt bij deze koppelingen. Toch is het niet mogelijk om een geheel identieke procedure te volgen. Dit komt omdat een aantal factoren – om uiteenlopende redenen – niet op dezelfde manier samengesteld kan worden. Bovendien is het in sommige gevallen wenselijk om een aanpassing te doen.

2.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd

De schatting van model 2020 baseert zich op huishoudenskenmerken en regionale kenmerken met peildatum begin januari 2017. Aan beide typen kenmerken is onderhoud gepleegd ten opzichte van het schattingsmodel 2019.

2.1.1 Onderhoud aan huishoudenskenmerken

Er zijn drie redenen waarom factoren wijzigen ten opzichte van vorig jaar:

1. de gebruikte gegevens zijn (in de nabije toekomst) niet meer vanuit dezelfde gegevensbron beschikbaar;
2. het is wenselijk om factoren enigszins anders te definiëren;
3. de brongegevens hebben wijzigingen ondergaan.

¹ In principe is de peildatum van het bestand 1 januari van het kalenderjaar. Voor de uitkeringsgegevens wordt een peildatum van 5 januari van het kalenderjaar gehanteerd. Administratieve wijzigingen in bestanden worden doorgaans op de eerste dag van het jaar of op de eerste dag van de maand doorgevoerd, waardoor een peildatum van 5 januari voor dit type gegevens passender is.

Gebruikte gegevens zijn (in de nabije toekomst) niet meer vanuit dezelfde gegevensbron beschikbaar

- **Wachtgeld, Ziektewet en overige uitkeringen:**
De gegevens over wachtgeld, Ziektewet en overige uitkeringen moeten per 2017 uit een andere bron worden gehaald. In plaats van een gecombineerd bestand met personen met deze uitkeringen, stelt het CBS nu losse bestanden per maand beschikbaar voor de verschillende uitkeringen.² Het betreft een wijziging in de structuur van de bestanden, er is geen sprake van een wijziging in de definitie van de ontvangst van deze uitkeringen. Het aantal Ziektewetuitkeringen ligt begin 2017 behoorlijk hoger dan eind 2016. Dat betreft een feitelijke verschuiving in de brondata en weerspiegelt waarschijnlijk een griepgolf aan het begin van 2017. Daarnaast is er een kleine piek in het aantal personen met een overige uitkering begin 2017. Dit is echter geen afwijking van de trends in de bronbestanden die voorheen werden gebruikt: ook in die bestanden waren er kleine pieken rond de jaarwisseling. De gevolgen van de overgang naar andere gegevensbronnen voor wachtgeld, Ziektewet en overige uitkeringen zijn dus beperkt.
- **Pensioenuitkering (inclusief oorlogs- en verzetspensioen):**
Ook de bron van het kenmerk pensioenuitkeringen en oorlogs- en verzetspensioen is per 2017 gewijzigd.³ Net als bij wachtgeld, Ziektewet en overige uitkeringen geldt dat is overgestapt op aparte maandbedrag-bestanden. Ook hier gaat het om een wijziging in de structuur van de bestanden en is geen sprake van een wijziging in de definitie van de ontvangst van deze uitkeringen. Er is dan ook geen sprake van een trendbreuk in de pensioenuitkeringen als gevolg van het gebruik van een alternatieve bron. Wel is het zo dat het aantal uitkeringen op 31 december 2016 afwijkt van het aantal uitkeringen op 1 januari 2017. Dat is ook in het verleden zo geweest. Dit hangt dus niet samen met de overstap naar een andere bron voor dit kenmerk.

Wenselijk om factoren enigszins anders te definiëren

- **Bijstandsuitkeringen:**
Een huishouden telt als bijstandsontvanger als iemand in het huishouden algemene bijstand, IOAW, IOAZ of Bbz (voor startende zelfstandigen) ontvangt. In model 2019 is deze definitie uitgebreid en tellen ook mensen die een loonkostensubsidie ontvangen mee als bijstandsontvanger. Het macrobudget bevat immers ook een component voor het verstrekken van een loonkostensubsidie. Per 1 januari 2017 is de mogelijkheid tot forfaitaire loonkostensubsidie ingevoerd. Ontvangers van forfaitaire loonkostensubsidie op 5 januari 2017 worden voor model 2020 daarom ook als bijstandsontvanger geteld voor het verdeelmodel. Voor de schatting van model 2019 was de peildatum 1 januari 2016 en hoefde deze groep dus nog niet te worden meegeteld.
Of een huishouden loonkostensubsidie ontvangt, volgt uit het zogenaamde SRG-bestand (Statistiek Re-integratie door Gemeenten). De gegevens in dit bestand zijn gebaseerd op leveringen die de gemeenten zelf aan het CBS doen. Uit overleg met het CBS is gebleken dat er meerdere malen naleveringen worden gedaan op deze gegevens. In die naleveringen wijzigen bijvoorbeeld

² Voor model 2019 kon nog gebruik worden gemaakt van het gecombineerde OVUITKPERSOONBUS-bestand. Met ingang van model 2020 (peildatum begin januari 2017) moet uitgegaan worden van de bestanden ZWPERSOONMNCBDRAGBUS, RESTUITKPERSOONMNCBDRAGBUS en WGPERSOONMNCBDRAGBUS.

³ Er werd tot en met model 2019 gebruikgemaakt van PENSOVPERSOONBUS. Dit bestand bevatte zowel de pensioenuitkeringen als het oorlogs- en verzetspensioen. Met ingang van model 2020 (peildatum begin januari 2017) moet uitgegaan worden van het PENSOVERPERSOONMNCBDRAGBUS-bestand en het OORLVERZETPERSOONMNCBDRAGBUS-bestand.

de einddata van de verstrekking van loonkostensubsidies. Het moment van levering is in het bestand aangegeven maar werd voorheen op advies van het CBS niet gebruikt voor het bijstandsverdeelmiddel. Uit verder overleg met het CBS is naar voren gekomen dat dit wel relevant is voor de selectie van loonkostensubsidies op de peildatum. Er dient eerst een selectie te worden gemaakt op de meest recente aanlevering van gegevens over een specifieke voorziening. Vervolgens wordt gekeken of die voorziening lopend is op de peildatum. Deze gewijzigde selectiemethode wordt vanaf model 2020 gehanteerd. Het aantal loonkostensubsidies dat wordt geteld ligt hierdoor iets lager dan met de selectiemethode uit model 2019 het geval zou zijn: de selectie conform model 2019 geeft 5.810 personen met loonkostensubsidie op 5 januari 2017, terwijl de aangepaste selectiemethode 5.565 loonkostensubsidies telt op 5 januari 2017.⁴

Daarnaast verandert met ingang van 2020 de financieringswijze van het levensonderhoud van gevestigde zelfstandigen. Een levensonderhouduitkering voor gevestigde zelfstandigen in het kader van het Bbz wordt daarom per budgetjaar 2020 opgenomen in het objectieve verdeelmiddel. Zij tellen daarom nu ook mee als bijstandsontvanger. Daarmee vervalt de correctie voor gevestigde zelfstandigen die werd toegepast in het bijstandsverdeelmiddel, zie Tempelman et al. (2016, p. 8).

- **Praktijk- en speciaal onderwijs:**
Deze factor betreft het aantal mensen van 18 jaar tot AOW-leeftijd in het huishouden dat speciaal of praktijkonderwijs heeft gevolgd in het verleden, maar dat nu niet meer doet. Voor de schatting van model 2019 was dit gebaseerd op degenen die praktijk- of speciaal onderwijs volgden tussen de schooljaren 2010/2011 en 2014/2015 en niet in schooljaar 2015/2016. Het is wenselijk om zo ver mogelijk terug in de tijd te kijken voor de operationalisatie van deze factor, maar de bestanden zijn pas volledig vanaf 2010. Voor model 2020 is het mogelijk om een jaar extra onderwijsvolgers mee te nemen. Het gaat nu dus om mensen in het huishouden die praktijk- en speciaal onderwijs gevolgd hebben tussen schooljaren 2010/2011 en 2015/2016 en niet in schooljaar 2016/2017. Deze aanpassing is conform het regulier onderhoud dat in eerdere budgetjaren is gepleegd.
- **Human Capital Index:**
De Human Capital Index is een gecombineerde maat op basis van opleidingsniveau of arbeidsinkomen in de afgelopen vijf jaar. Afhankelijk van de leeftijd van personen wordt gebruikgemaakt van opleidingsniveau of arbeidsverleden. Voor jongeren is het opleidingsniveau bekend. Voor ouderen wordt vaker gebruikgemaakt van het arbeidsverleden, omdat hun opleidingsniveau niet altijd bekend is. De registratie van opleidingsniveau is nu voor een jaar extra volledig. De gehanteerde leeftijdsgrens voor het gebruik van opleidingsniveau of arbeidsverleden is daarom met een jaar opgeschoven. Dat betekent dat nu onderscheid wordt gemaakt tussen de leeftijdsklassen 18- tot 29-jarigen, 29- tot 43-jarigen en 43 jaar tot de AOW-gerechtigde leeftijd.⁵ Deze aanpassing is conform het regulier onderhoud dat in eerdere budgetjaren is gepleegd.
- **Paar met kind dat geboren wordt in januari 2017:**
In het model wordt onderscheid gemaakt tussen paren met een jongste kind tot 18 jaar, paren met een jongste kind van 18 jaar of ouder en paren zonder kinderen. In de brongegevens is de

⁴ Het aantal loonkostensubsidies dat met deze selectiemethode op 5 januari 2017 wordt geteld, wijkt af van het aantal loonkostensubsidies dat is gerapporteerd op CBS Statline. De cijfers op Statline zijn uitsluitend gebaseerd op de januari-levering van cijfers door gemeenten. De selectiemethode die nu voor het bijstandsverdeelmiddel wordt gehanteerd, houdt rekening met eventuele aanpassingen van de registraties in latere leveringen. Wijzigingen in de registraties die later in 2017 worden gedaan, worden dan meegenomen in de stand op 5 januari 2017.

⁵ Zie Tempelman et al. (2016, p. 64-65) voor details over de operationalisatie van HCI.

exacte datum waarop een kind geboren wordt, niet bekend. Alleen de geboortemaand en het geboortjaar zijn geregistreerd. Dat betekent dat voor de kinderen die in januari geboren worden, willekeurig wordt bepaald op welke dag dat is. De kinderen die dan worden aangemerkt als geboren begin januari tellen mee in de huishoudenssamenstelling voor het bijstandsverdeelmodel, maar de kinderen die later in januari geboren zijn, tellen niet mee. In sommige gevallen betekent dat dat een huishouden dat in de brondata wordt aangemerkt als een ‘paar met kind’, volgens de willekeurige geboortedatum begin januari nog geen kind heeft. Deze huishoudens werden omgecodeerd tot een ‘paar zonder kind’. Deze correctie was gebaseerd op het aantal personen in het huishouden: een paar met kind bestaande uit uitsluitend twee ouders, werd aangemerkt als een paar zonder kind. In een enkel geval gaat het echter om een paar met kind waarin ook een overig lid is. De bovenstaande correctie werd daardoor niet doorgevoerd voor deze huishoudens. Deze correctie is nu alsnog doorgevoerd. Het gaat om een zeer klein aantal huishoudens.

- **Corporatiewoning:**

Voor het samenstellen van het kenmerk corporatiewoning adviseert het CBS voor datajaar 2017 een andere methode voor de selectie van de relevante woningvoorraad dan de methode die in de afgelopen jaren is toegepast. Deze nieuwe selectiemethode is doorgevoerd, maar heeft geen gevolgen voor het kenmerk ‘corporatiewoning’ in het analysebestand met peildatum begin januari 2017: dezelfde woningen worden als corporatiewoning geïdentificeerd.

- **Mate van arbeidsongeschiktheid voor personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering op 5 januari 2017:**

Voor personen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering op 5 januari 2017 wordt bepaald of zij vijftien tot tachtig procent of tachtig tot honderd procent arbeidsongeschikt zijn. De indeling naar mate van arbeidsongeschiktheid is gebaseerd op het AOTOTUITKERINGTAB-bestand van het CBS. Conform model 2019 zou iedereen in dit bestand met een aanvangsdatum na de peildatum van 5 januari 2017 niet meegenomen worden voor de bepaling van de mate van arbeidsongeschiktheid. Dat betekent dat ook mensen voor wie de aanvangsdatum van het record onbekend is, uit het bestand worden verwijderd. Het gaat om circa driehonderd records met een missende startdatum. Een alternatief is om voor de mensen met een onbekende aanvangsdatum te kijken naar de registraties een jaar eerder. Dan blijkt dat het merendeel (circa 65 procent) van de mensen met een onbekende aanvangsdatum in 2017, in 2016 al in het AOTOTUITKERINGTAB-bestand zat. In plaats van iedereen met een onbekende aanvangsdatum of een aanvangsdatum na de peildatum van 5 januari te verwijderen, wordt voor model 2020 de volgende beslisregel gehanteerd:

- Verwijder personen voor wie de aanvangsdatum na de peildatum ligt, maar niet onbekend is;
- Verwijder personen voor wie de einddatum van het record voor de peildatum ligt en voor wie de aanvangsdatum onbekend is;
- Verwijder mensen met een onbekende aanvangsdatum en einddatum die niet in het bestand van 2016 voorkwamen.

Door de wijziging zullen sommige personen die eerder werden aangemerkt als arbeidsongeschikt met onbekende mate van arbeidsongeschiktheid, nu in één van de klassen vijftien tot tachtig of tachtig tot honderd procent arbeidsongeschikt worden ingedeeld. Deze wijziging heeft uitsluitend betrekking op de classificatie van mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering in de klassen vijftien tot tachtig of tachtig tot honderd procent. Of iemand een AO-

uitkering heeft, wordt gebaseerd op een ander bestand (AOTOTPERSONBUS). Het aantal personen met een AO-uitkering wijzigt daarom niet als gevolg van deze wijziging.

Brongegevens hebben wijzigingen ondergaan

- **Standplaatsen:**

De brongegevens over standplaatsen zijn per 1 januari 2017 gewijzigd.⁶ Er is besloten dat recreatiewoningen (met name caravans) niet meer voldoen aan de panddefinitie volgens de BAG. Deze recreatiewoningen worden in de BAG omgezet naar standplaats. Dit betreft dus een administratieve aanpassing in de BAG. Het gevolg hiervan is dat het aantal standplaatsen per 1 januari 2017 hoger ligt. Ook het aantal huishoudens op een standplaats neemt toe. Volgens de oude standplaatsdefinitie waren er op 1 januari 2016 9.639 huishoudens op een standplaats, volgens de nieuwe definitie zijn dat een jaar later, op 1 januari 2017, 10.490 huishoudens.

2.1.2 Onderhoud aan regionale kenmerken

De regionale kenmerken worden voor de schatting van model 2020 gebaseerd op peildatum 1 januari 2017. Voor de schatting van model 2019 was de peildatum 1 januari 2016. In de tussenliggende periode doen zich ontwikkelingen voor in de regionale kenmerken. Die ontwikkelingen hangen samen met conjuncturele ontwikkelingen en demografische trends als vergrijzing en regionale groei en krimp. Voor een aantal kenmerken geldt dat ontwikkelingen ook samenhangen met noodzakelijk regulier onderhoud. Regulier onderhoud is om twee redenen nodig:

1. CBS-cijfers zijn herzien;
2. het is wenselijk om factoren enigszins anders te definiëren.

Herziening CBS-cijfers

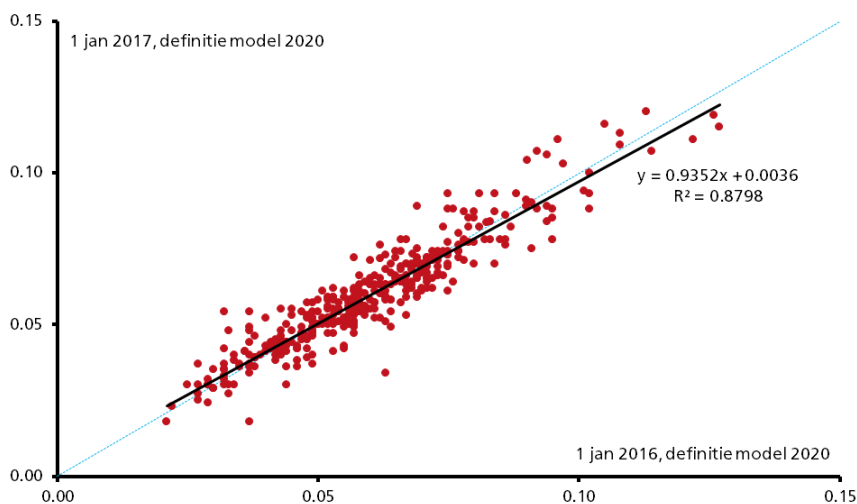
Het CBS heeft voorlopige cijfers omgezet in nader voorlopige en/of definitieve cijfers. Eerder werd gebruikgemaakt van voorlopige cijfers, nu wordt waar mogelijk gebruikgemaakt van nader voorlopige of definitieve cijfers. Het gaat hier dus niet om structurele definitiewijzigingen, maar om een update in de beschikbare gegevens. De herziening van CBS-cijfers werkt door in de kenmerken ‘werken onder niveau’ en ‘aandeel laagstopgeleiden’. Voor deze kenmerken zijn in Bijlage A de ontwikkelingen tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2017 uitgesplitst in een deel dat samenhangt met die herziening en een deel dat het gevolg is van feitelijke ontwikkelingen in de kenmerken over tijd. In het algemeen blijkt dat de herziening van cijfers een beperkte rol speelt in de ontwikkeling van de regionale kenmerken. De feitelijke ontwikkeling levert de belangrijkste bijdrage aan de veranderingen tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2017. Het noodzakelijke reguliere onderhoud aan deze kenmerken heeft dus beperkte invloed op de scores.

De schommelingen in het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden’ zijn relatief groot, zie Figuur 2.1. Dit is deels het gevolg van het feit dat dit kenmerk gebaseerd is op een enquête (de Enquête Beroepsbevolking van het CBS). Dat is moeilijk uitlegbaar. Bovendien is de geschatte coëfficiënt voor deze factor in het bijstandsverdeelmodel al een aantal jaren insignificant en heeft deze niet meer het verwachte teken. Een groter aandeel laagstopgeleiden hangt volgens de geschatte coëfficiënten in model 2018 en model 2019 samen met een kleinere kans op bijstand, terwijl theoretisch de verwachting is dat veel laagstopgeleiden gepaard gaan met een grotere kans op bijstand. Om die reden

⁶ Deze gewijzigde brongegevens zijn ook in de actualisatie van model 2019 gebruikt, zie Tempelman et al. (2018b).

wordt overwogen om dit kenmerk in het vervolg uit het model te laten. Om te bezien wat daarvan de gevolgen zijn, worden voor model 2020 modelvarianten met en zonder dit kenmerk geschat.

Figuur 2.1 Grote schommelingen in het aandeel laagstopgeleiden in gemeenten

De figuur zet de score op het kenmerk 'aandeel laagstopgeleiden' op 1 januari 2016 af tegen de score op 1 januari 2017. De definitie is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de feitelijke ontwikkeling in het aandeel laagstopgeleiden. Voor elke gemeente, in gemeente-indeling 2017, is de score op beide peildata weergegeven. De doorgetrokken zwarte lijn laat de geschatte relatie tussen de scores op 1 januari 2016 en 1 januari 2017 zien op basis van de cijfers voor alle gemeenten. Op de blauwe stippellijn is de score op 1 januari 2016 en 1 januari 2017 gelijk, dit is weergegeven als referentie.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Wenselijk om factoren enigszins anders te definiëren

- Buurt waar werken niet de norm is:

De centroide van een postcodegebied is het middelste punt, en wordt bij het berekenen van het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' gebruikt om op een laag schaalniveau het percentage niet-werkende werkzoekenden te berekenen. De bron voor het bepalen van de centroide van postcodegebieden is vanaf datajaar 2017 de Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG). Op basis van deze bron is het mogelijk om de centroide van een postcodegebied nauwkeuriger te berekenen. Dit komt de kwaliteit van de indicator 'buurt waar werken niet de norm is' ten goede. De invloed hiervan op de uiteindelijke indicator is zeer beperkt: de correlatie tussen de indicatoren op basis van de eerder gebruikte postcodecentroïden en de huidige postcodecentroïden is 99 procent, zie ook Figuur A.3 in Bijlage A.1.

- Overlast in de buurt:

Voor het kenmerk 'overlast' is het wenselijk om een iets andere definitie te hanteren. In de schatting van model 2019 en eerder is voor buurten waar de score op het kenmerk overlast onbekend was, een score nul ingevuld. Een betere imputatie is om bij missende waarnemingen de gemiddelde score in de wijk te gebruiken of – als die ook ontbreekt – de gemiddelde score in de gemeente. Het gaat om een klein aantal buurten, met bovendien een klein aantal inwoners in die buurten, waarvoor overlast onbekend is. De aanpassing van de imputatie heeft dus zeer beperkte gevolgen voor het kenmerk.

2.1.3 Conclusie

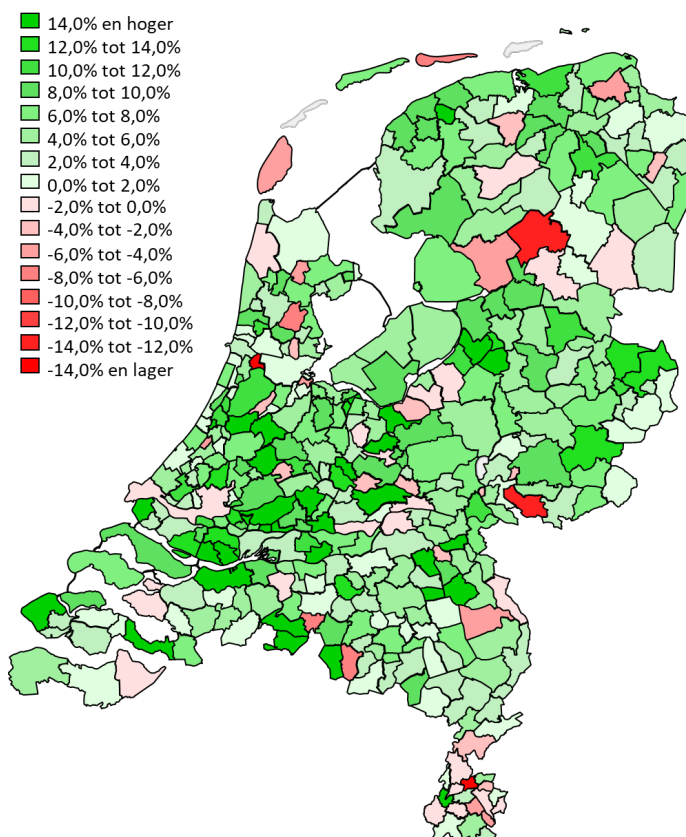
Het regulier onderhoud aan de volumecomponent leidt tot een klein aantal noodzakelijke wijzigingen in kenmerken. Dit levert in de meeste gevallen geen modelvarianten op om te toetsen. Het onderhoud aan het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden’ is daarop een uitzondering. De schommelingen in de scores van dit kenmerk, de insignificantie en het onverwachte teken van de geschatte coëfficiënt in model 2018 en model 2019 roepen de vraag op of het nodig is om het kenmerk in het model voor de volumecomponent te houden. Paragraaf 2.3 laat daarom schattingsresultaten voor twee modelvarianten voor de volumecomponent van model 2020 zien: een model conform model 2019, met het aandeel laagstopgeleiden, en een model zonder het aandeel laagstopgeleiden.

2.2 Ontwikkeling in bijstandsafhankelijkheid

Begin 2017 telde Nederland ruim 6,9 miljoen huishoudens (exclusief instellingsbewoners). Hun gemiddelde bijstandskans was 6,3 procent. Dat is een lichte stijging ten opzichte van begin 2016, zie Tabel 2.1. Figuur 2.2 laat zien dat het feitelijk aantal bijstandshuishoudens in de meeste gemeenten toeneemt tussen 1 januari 2016 (gegevens schatting model 2019) en 1 januari 2017 (gegevens schatting model 2020). Een afname in het aantal huishoudens met bijstand is met name te zien in Zuid-Limburg en Drenthe.

Figuur 2.2 In de meeste gemeenten neemt de feitelijke bijstandsafhankelijkheid toe

Procentueel verschil feitelijk aantal bijstandshuishoudens,
begin 2017 t.o.v. begin 2016

De figuur toont per gemeente het verschil tussen het feitelijke aantal bijstandshuishoudens begin januari 2017 en begin januari 2016, uitgedrukt als percentage van het feitelijke aantal bijstandshuishoudens begin januari 2016. Dit zijn de cijfers die respectievelijk voor de schatting van model 2020 en de schatting van model 2019 worden gebruikt. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2017. In enkele gemeenten is het aantal bijstandshuishoudens minder dan tien, waardoor de ontwikkeling niet kan worden weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

In het algemeen zijn de verschillen in bijstandskansen naar type huishouden tussen de jaren 2016 en 2017 stabiel (zie Tabel 2.1). Bij alleenstaanden neemt de kans op bijstand licht toe; bij eenoudermoeders neemt deze juist licht af. Die ontwikkeling was ook al te zien tussen de jaren 2015 en 2016, zie Tempelman et al. (2018a). In de groep huishoudens in een corporatiewoning stijgt de bijstandskans relatief sterk. Voor huishoudens op een standplaats is juist sprake van een daling. Dat hangt mogelijk samen met het toegenomen aantal huishoudens op een standplaats als gevolg van de wijziging in de BAG-registratie (zie paragraaf 2.1). De bijstandskans in de groep huishoudens met een Turkse of Marokkaanse migratieachtergrond daalt met circa 0,5 procentpunt relatief sterk. Daarentegen stijgt de bijstandskans bij huishoudens met een overig Afrikaanse migratieachtergrond. De bijstandskans van Somalische en Eritrese huishoudens daalt iets, terwijl het aantal Somalische en Eritrese huishoudens in Nederland relatief sterk toeneemt. Bij Syrische huishoudens is een stijging van de bijstandskans te zien. Ook het aantal huishoudens met een Syrisch lid neemt toe tussen 2016 en 2017. Dit wordt veroorzaakt door de recente vluchtelingenproblematiek.

De bijstandskans stijgt bij huishoudens met iemand met een lage score op de HCI. Bij huishoudens met leden met een midden of hoge score op de HCI is de bijstandskans stabiel. Het aantal huishoudens met een lid dat (voortgezet) speciaal onderwijs of praktijkonderwijs heeft gevolgd, stijgt zoals verwacht vanwege het verruimen van de definitie (zie paragraaf 2.1.1). Ook het aantal huishoudens dat medicijnen tegen verslaving gebruikt, neemt toe. De bijstandskans voor deze groep verandert echter niet. Het aantal huishoudens met hoge zorgkosten neemt behoorlijk toe. Datzelfde geldt voor hun bijstandskans. Die stijging is in mindere mate terug te zien bij de huishoudens met GGZ-gebruik.

Tabel 2.1 Bijstandskans stijgt licht naar 6,3 procent

Kenmerk	Begin 2017		Begin 2016	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Totaal	6.938.699	6,3%	6.859.828	6,2%
Huishoudenstypen				
Alleenstaande	1.986.812	11,3%	1.957.175	10,8%
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	73.304	32,8%	72.441	33,3%
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	114.086	25,9%	112.285	26,4%
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	113.285	19,9%	111.861	20,4%
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	116.997	17,0%	112.725	16,7%
Eenoudervader, jongste kind tot 5	4.206	14,8%	4.168	16,3%
Eenoudervader, jongste kind 5-12	15.901	10,4%	15.435	9,9%
Eenoudervader, jongste kind 12-18	27.000	7,5%	26.294	7,2%
Eenoudervader, jongste kind 18+	44.403	5,3%	42.677	5,3%
Paar, jongste kind 18-	1.531.929	2,8%	1.542.924	2,7%
Paar, jongste kind 18+	418.983	1,8%	409.640	1,8%
Paar zonder kinderen	1.199.528	2,4%	1.194.109	2,3%

Thuiswonend meerderjarig kind	1.256.283	2,6%	1.221.650	2,7%
Overig huishouden	35.966	7,4%	36.430	7,8%
Leeftijdsgroepen				
18-20-jarige in hh	406.007	2,1%	394.492	1,8%
20-25-jarige in hh	999.611	3,4%	996.596	3,2%
25-30-jarige in hh	932.177	4,8%	916.178	4,9%
30-40-jarige in hh	1.545.366	6,6%	1.530.577	6,5%
40-50-jarige in hh	1.758.949	6,5%	1.788.781	6,4%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.285.010	7,8%	2.227.264	7,6%
Woonsituatie				
Corporatiewoning	1.800.946	19,5%	1.777.172	19,0%
Standplaats	10.490	22,7%	9.639	25,4%
Niet-westerse migratieachtergrond:				
met herkomst Turkije in hh	196.088	12,1%	191.158	12,6%
met herkomst Suriname in hh	211.045	12,6%	209.015	12,9%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	92.276	16,2%	90.845	16,7%
met herkomst overig Afrika in hh	107.734	22,5%	101.853	20,9%
met herkomst Marokko in hh	170.393	18,1%	164.925	18,7%
met herkomst Ghana in hh	13.893	16,7%	13.551	17,0%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	22.999	61,2%	20.744	61,6%
met herkomst Afghanistan in hh	21.762	26,6%	21.086	27,6%
met herkomst Irak in hh	28.541	36,9%	27.336	37,5%
met herkomst Syrië in hh	29.324	77,6%	16.955	70,4%
met herkomst Iran in hh	23.887	25,4%	23.083	26,6%
met herkomst China in hh	50.205	5,1%	48.733	5,5%
met herkomst India in hh	19.207	3,2%	16.989	3,7%
met herkomst overig in hh	150.354	9,8%	143.340	9,9%
Westerse migratieachtergrond:				
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	45.718	12,7%	44.758	13,2%
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	47.588	11,6%	45.063	12,3%
met overige herkomst in hh	871.262	4,2%	854.748	4,4%
Opleidingsniveau				
HCl laag in hh	2.182.104	16,1%	2.194.504	15,5%
HCl midden in hh	4.008.990	2,2%	3.978.916	2,3%
HCl hoog in hh	2.407.442	0,7%	2.392.734	0,7%
(V)SO/PrO in hh	69.585	14,3%	55.664	14,5%
Gezondheidsindicatoren				
Zorgkosten boven € 50.000	28.248	15,3%	25.738	14,4%
Gebruik GGZ	535.439	13,9%	518.163	13,6%
Medicijnen tegen verslaving	48.029	21,7%	40.853	21,6%
Medicijnen tegen depressie	653.671	11,8%	653.406	11,7%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	187.586	19,9%	181.826	19,9%
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	6.307.181	5,2%	6.240.830	5,1%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	995.847	9,2%	989.198	9,0%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	322.670	12,9%	320.003	12,5%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	86.768	16,0%	85.959	15,6%
Stapeling van problematiek				
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	260.092	23,9%	243.623	23,4%

Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	339.012	25,4%	326.679	25,3%
HCl laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	836.448	21,0%	836.725	20,5%
Niet-rechthebbenden				
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	801.356	2,0%	783.663	1,8%
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	47.264	4,5%	41.730	4,5%
Paar, vermogen > € 10.000	2.965.013	0,6%	2.880.860	0,7%
Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	291.657	1,4%	271.852	1,5%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.018.000	1,1%	1.008.239	1,3%
WW-uitkering in hh	332.790	2,1%	371.940	2,2%
AO-uitkering 15%-80% in hh	118.512	1,6%	121.954	1,7%
AO-uitkering 80%-100% in hh	486.441	3,5%	484.268	3,7%
ANW-uitkering in hh	28.608	0,9%	30.739	1,0%
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in hh	169.560	3,5%	161.777	3,5%
Pensioenuitkering in hh	328.818	3,5%	334.155	3,3%

De tabel geeft het aantal huishoudens en de kans op bijstand weer naar achtergrondkenmerken voor de jaren 2016 en 2017 (peildatum begin januari).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

2.3 Schattingsresultaten voor de volumecomponent

Het aandeel laagstopgeleiden is bij de doorontwikkeling van model 2017 op basis van de wetenschappelijke literatuur in de basisset opgenomen, zie Marlet et al. (2016). Mensen zonder startkwalificatie hebben naar verwachting immers een grotere kans op bijstand. De geschatte coëfficiënt voor deze factor is echter al een aantal jaren insignificant en heeft inmiddels ook niet meer het verwachte teken: de geschatte coëfficiënt op dit kenmerk in model 2018 en model 2019 liet zien dat een groter aandeel laagstopgeleiden samenhangt met een kleinere kans op bijstand. Bovendien blijkt de stabiliteit van het aandeel laagstopgeleiden over tijd beperkt, zie paragraaf 2.1.

Om die redenen is voor de volumecomponent van model 2020 een modelvariant zonder het aandeel laagstopgeleiden geschat. Het weglaten van het kenmerk aandeel laagstopgeleiden verandert de verklaringskracht van het model nauwelijks – vergelijk variant 1 en 2 in Tabel 2.2; een lagere AIC of BIC betekent een betere verklaringskracht. Dit is niet verrassend, aangezien het gaat om het weglaten van een kenmerk dat insignificant is. Ook de voorspelling op gemeenteniveau verslechtert niet: de gewogen gemiddelde absolute afwijking (GGAA) blijft nagenoeg gelijk.⁷ Het voorkeursmodel voor de volumecomponent is dan ook een model zonder het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden in de gemeente’.

⁷ Conform model 2017, 2018 en 2019 wordt verondersteld dat de verklaringskracht substantieel afneemt (toeneemt) als de AIC en BIC met 0,1 procent toenemen (afnemen). Daarnaast is bij de verfijning van het model steeds als eis gehanteerd dat het verwijderen van een kenmerk niet leidt tot een noemenswaardige verslechtering van de voorspelling op gemeenteniveau. Dat houdt in dat de gemiddelde absolute afwijking in het aantal voorspelde huishoudens per gemeente maximaal 0,5 huishoudens is.

Tabel 2.2 Weglaten van 'aandeel laagstopgeleiden' vermindert de verklaringskracht nauwelijks

	Variant 1	Variant 2
Aandeel laagstopgeleiden	-0,8916	
AIC	1.510.525	1.510.548
Procentuele verschil t.o.v. variant 1		0,00%
BIC	1.511.487	1.511.496
Procentuele verschil t.o.v. variant 1		0,00%
GGAA	64,1	64,0

De tabel geeft de schattingsresultaten weer van een model conform model 2019 mét het kenmerk 'aandeel laagstopgeleiden' (variant 1) en een model exclusief het kenmerk 'aandeel laagstopgeleiden' (variant 2).

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

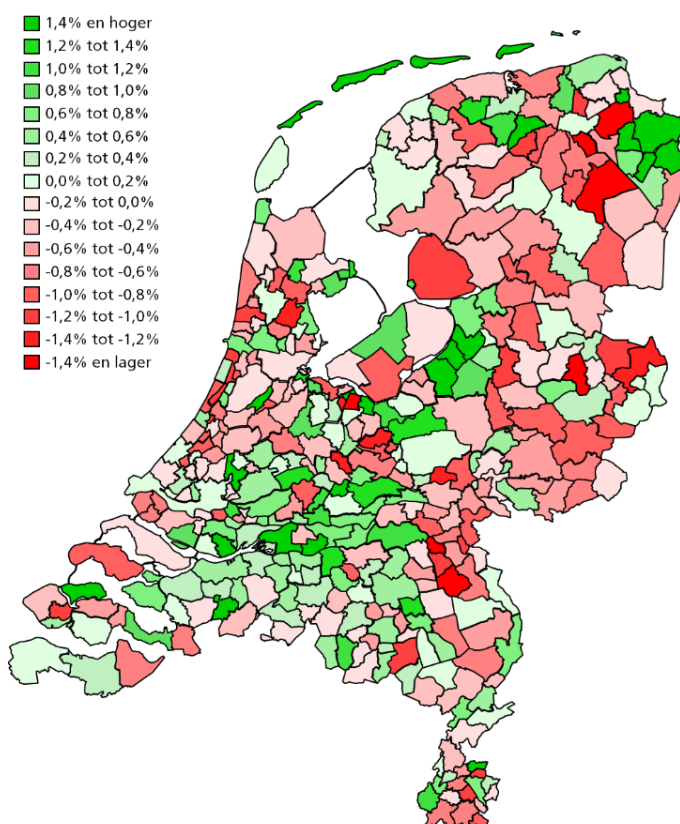
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

De verschuiving in budgetaandelen als gevolg van deze aanpassing in de volumecomponent zijn beperkt in omvang: voor ruim tachtig procent van de gemeenten ligt de wijziging in het budgetaandeel als gevolg van de aangepaste modelspecificatie tussen +1 en -1 procent.⁸ Figuur 2.3 laat de verschuiving in budgetaandelen per gemeente zien. De omvang van de verschuiving in het budgetaandeel is sterk gecorreleerd – de correlatiecoëfficiënt is 0,9 – met de score op het kenmerk aandeel laagstopgeleiden: gemeenten met een groot aandeel laagstopgeleiden hebben een relatief hoger budgetaandeel in het model zonder dit kenmerk. Dat sluit aan bij de negatieve geschatte coëfficiënt op het aandeel laagstopgeleiden. Het uitgangsmodel voor de rest van de rapportage is het voorkeursmodel zonder het aandeel laagstopgeleiden – variant 2 in Tabel 2.2.

⁸ De budgetaandelen zijn uitsluitend gebaseerd op het model voor de volumecomponent. De prijscomponent van het model is niet toegepast; budgetaandelen zijn berekend door voorspelde kansen te vermenigvuldigen met de normbedragen per huishouden.

Figuur 2.3 Verschuiving in budgetaandeel (o.b.v. uitsluitend volumecomponent) als gevolg van het weglaten van 'aandeel laagstopgeleiden' uit de volumecomponent

Procentueel verschil budgetaandeel door aanpassing volumecomponent 2020

De figuur toont het verschil tussen het budgetaandeel dat volgt uit een model voor de volumecomponent zonder het kenmerk 'aandeel laagstopgeleiden' en het budgetaandeel dat volgt uit een model voor de volumecomponent met het kenmerk 'aandeel laagstopgeleiden'. Beide zijn gebaseerd op gegevens met peildatum begin januari 2017 in gemeente-indeling 2017.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

De coëfficiëntschattingen voor het voorkeursmodel voor de volumecomponent van model 2020 sluiten aan bij de schattingen voor model 2019, zie Tabel 2.3. In de meeste gevallen komen het teken en de significantie overeen. Daarop zijn twee uitzonderingen. Het teken slaat om bij eenoudervaders met een kind tot vijf jaar, tegelijkertijd wordt het kenmerk significant in het model. Eenoudervaders met een kind tot vijf jaar hebben dus een significant kleinere kans op bijstand, gegeven alle andere achtergrondkenmerken. Dat sluit aan bij de kleinere kans op bijstand voor eenoudervaders met oudere kinderen. De geschatte coëfficiënt was in model 2019 nagenoeg gelijk aan nul. Ook de constante wisselt van teken en wordt insignificant.

Tabel 2.3 Coëfficiëntschattingen volumecomponent model 2020 sluiten aan bij model 2019

Kans op bijstand in huishouden	Model 2020 (variant 2)	Model 2019
Niet-rechthebbenden		
Alleenstaande, vermogen boven € 5.000	-2,0395 ***	-2,0799 ***
Alleenstaande, vermogen tot en met € 5.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7142 ***	-0,7158 ***
Paar, vermogen boven € 10.000	-1,6939 ***	-1,6639 ***

Paar, vermogen tot en met € 10.000, overwaarde boven € 50.000	-0,5994 ***	-0,5624 ***
Student (mbo/hbo/wo) in huishouden	-1,9972 ***	-1,8046 ***
WW-uitkering in huishouden	-1,0470 ***	-1,0591 ***
AO-uitkering (15%-80% of onbekend) in huishouden	-3,8153 ***	-3,6719 ***
AO-uitkering (80%-100%) in huishouden	-4,0983 ***	-3,9522 ***
ANW-uitkering in huishouden	-5,5699 ***	-5,3616 ***
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in huishouden	-1,4851 ***	-1,4878 ***
Pensioenuitkering in huishouden	-0,5480 ***	-0,5559 ***

Aanbodkant

Alleenstaande	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	1,0306 ***	0,9910 ***
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	0,5066 ***	0,5094 ***
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	0,1260 ***	0,1697 ***
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	-0,2289 ***	-0,2220 ***
Eenoudervader, jongste kind tot 5	-0,2016 ***	0,0024
Eenoudervader, jongste kind 5-12	-0,0711 *	-0,0490
Eenoudervader, jongste kind 12-18	-0,4965 ***	-0,4211 ***
Eenoudervader, jongste kind 18+	-1,0133 ***	-0,9761 ***
Paar, jongste kind 18-	-1,2320 ***	-1,2177 ***
Paar, jongste kind 18+	-1,6942 ***	-1,6558 ***
Paar zonder kinderen	-1,1196 ***	-1,1130 ***
Overig huishouden	0,2028 ***	0,2896 ***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,6689 ***	-0,5926 ***

Leeftijd 18 tot 20 jaar in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Leeftijd 20 tot 25 jaar in huishouden	1,2653 ***	1,3894 ***
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	1,7505 ***	1,7848 ***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	1,8936 ***	1,9954 ***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	2,1254 ***	2,1540 ***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	2,5805 ***	2,5751 ***

Corporatiewoning	1,5515 ***	1,5456 ***
Standplaats	1,5491 ***	1,6954 ***

Geen migratieachtergrond in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Turks) in huishouden	0,1775 ***	0,2188 ***
Migratieachtergrond (Surinaams) in huishouden	0,3227 **	0,3810 ***
Migratieachtergrond (Antilliaans) in huishouden	0,4734 ***	0,5253 ***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in huishouden	0,8670 ***	0,7295 ***
Migratieachtergrond (Marokko) in huishouden	0,5001 ***	0,5447 ***
Migratieachtergrond (Ghana) in huishouden	0,0398	0,0493
Migratieachtergrond (Somalië of Eritrea) in huishouden	2,1528 ***	2,0730 ***
Migratieachtergrond (Afghaans) in huishouden	1,0863 ***	1,0917 ***
Migratieachtergrond (Irakees) in huishouden	1,2931 ***	1,2874 ***
Migratieachtergrond (Syrisch) in huishouden	3,5405 ***	3,2286 ***
Migratieachtergrond (Iraneees) in huishouden	0,8129 ***	0,9031 ***
Migratieachtergrond (Chinees) in huishouden	-0,3210 ***	-0,2935 ***
Migratieachtergrond (Indiaas) in huishouden	-0,6851 ***	-0,6352 ***

Migratieachtergrond (overig niet-westers) in huishouden	0,1724 ***	0,1813 ***
Migratieachtergrond (voormalig Joegoslavisch) in huishouden	0,4761 ***	0,4939 ***
Migratieachtergrond (voormalige Sovjet-Unie) in huishouden	0,3625 ***	0,4131 ***
Migratieachtergrond (overig westers) in huishouden	-0,4369 ***	-0,3771 ***
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Lage score HCI in huishouden	1,3064 ***	1,4852 ***
Middelbare/hoge score HCI in huishouden	-1,3119 ***	-1,0520 ***
(V)SO/PrO in huishouden	1,6056 ***	1,6479 ***
Aandeel laagstopgeleiden in gemeente		-0,6238
Zorgkosten boven de € 50.000 in huishouden	0,3482 ***	0,2899 ***
Gebruik GGZ-zorg in huishouden	0,7925 ***	0,7291 ***
Gebruik medicijn tegen verslaving in huishouden	0,3583 ***	0,3794 ***
Gebruik medicijn tegen depressie in huishouden	0,3614 ***	0,3455 ***
Gebruik medicijn tegen psychose in huishouden	0,5389 ***	0,5371 ***
Gebruik minder dan 4 medicijn groepen in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Gebruik 4 tot 6 medicijn groepen in huishouden	0,1608 ***	0,1402 ***
Gebruik 6 tot 8 medicijn groepen in huishouden	0,3257 ***	0,3061 ***
Gebruik 8 of meer medicijn groepen in huishouden	0,4676 ***	0,3926 ***
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	0,0226	0,0447
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1422 ***	0,1357 ***
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,4725 ***	0,5143 ***
Vraagkant		
Werken onder niveau in gemeente	0,8611 ***	0,8548 ***
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	0,3263	0,0581
Aandeel WW in beroepsbevolking van gemeente	17,5957 ***	14,1695 ***
Beschikbaarheid van werk in gemeente	-8,0349 ***	-7,3324 ***
Buurteffecten		
Aandeel beroepsbevolking in een buurt waar werken niet de norm is in gemeente o.b.v. 6-ppc-gebieden	0,4576 **	0,7248 ***
Overlast in de buurt	1,2020 ***	1,2619 ***
Constante	0,0095	-0,7834 *
N	6.938.699	6.859.828

De tabel toont de schattingsresultaten voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel 2020 waarbij het kenmerk aandeel laagstopgeleiden uit het model is gelaten. Ter vergelijking zijn de geschatte coëfficiënten van het verdeelmiddel 2019 ook weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

2.4 Plausibiliteit

De voorspelde bijstandskans sluit goed aan bij de werkelijke bijstandskans begin 2017. De correlatie tussen de verandering in voorspelde bijstandsafhankelijkheid en de verandering in feitelijke bijstandsafhankelijkheid is met 0,49 behoorlijk van omvang.

De uitkomsten voor de schatting van model 2020 zijn grotendeels vergelijkbaar met die van de schatting van model 2019. Het gemiddelde (absolute) procentuele verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand (de zogenaamde modelafwijking,⁹ zie Tabel 2.4) neemt licht af. De uitschieters worden iets groter: zowel de minimale (meest negatieve) als de maximale (meest positieve) afwijking is licht toegenomen. Voor gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners en gemeenten met meer dan 250.000 inwoners neemt de afwijking licht toe.

Tabel 2.4 Modelafwijking na schatting model 2020 iets kleiner dan na schatting model 2019

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Model 2020, vóór actualisatie (alleen volumecomponent, variant 2)					Model 2019, vóór actualisatie (alleen volumecomponent)				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 – 25.000 inw (n = 95/99)	9,4	-29,6	47,7	55	40	9,9	-27,7	30,5	52	47
25.000 – 50.000 inw (n = 140/141)	8,2	-18,0	37,0	65	75	8,9	-18,8	36,3	68	73
50.000 – 100.000 inw (n = 48/46)	6,3	-14,8	40,5	25	23	6,2	-14,1	38,0	23	23
100.000 – 250.000 inw (n = 27/27)	5,5	-11,5	21,0	15	12	5,4	-12,1	21,1	13	14
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	4,1	-6,2	3,1	2	2	4,0	-7,7	2,4	2	2
Totaal (n = 314/317)	8,0	-29,6	47,7	162	152	8,4	-27,7	38,0	158	159
Gewogen naar inwonertal	6,5	-29,6	47,7	162	152	6,8	-27,7	38,0	158	159
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,4	-29,6	47,7	162	152	5,5	-27,7	38,0	158	159

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners – gemeente-indeling 2017 voor model 2020 en gemeente-indeling 2016 voor model 2019). De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen. Het gaat om de voorspelling op basis van gegevens met peildatum begin januari 2017 (voor model 2020) en begin januari 2016 (voor model 2019), dus vóór actualisatie van de data ten behoeve van de budgetverdeling.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

2.5 Conclusies

Het model voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel vereist regulier onderhoud. Dit komt doordat sommige factoren in het model niet op exact dezelfde wijze kunnen worden gemeten, omdat het wenselijk is om de operationalisatie van bepaalde factoren aan te passen of omdat brongegevens wijzigen. Het onderhoud voor model 2020 betreft enkele kleine aanpassingen in definities als gevolg van wijzigingen in wet- en regelgeving, zoals het meetellen van forfaitaire

⁹ Modelafwijking = ((aantal voorspelde bijstandshuishoudens – aantal werkelijke bijstandshuishoudens) / aantal werkelijke bijstandshuishoudens) * 100%.

loonkostensubsidies als bijstandsonvangst en het achterwege laten van de correctie voor bijstandsonvangst voor gevestigde zelfstandigen vanwege de gewijzigde financieringswijze voor het Bbz. Daarnaast zijn voor enkele kenmerken nieuwe bronbestanden nodig. Daarbij verandert uitsluitend de structuur van de bestanden; er is geen sprake van trendbreuken in de kenmerken die het gevolg zijn van het gebruik van andere bronbestanden. Ook de beschikbaarheid van extra jaren aan gegevens maakt aanpassing van enkele verdeelkenmerken wenselijk. Dat geldt bijvoorbeeld voor de Human Capital Index en de factor praktijk- en speciaal onderwijs. Tot slot heeft het CBS inmiddels definitieve cijfers gepubliceerd die gebruikt kunnen worden voor de regionale kenmerken. Ook hier gaat het uitsluitend om een update van gegevens.

Het voorkeursmodel voor de volumecomponent van model 2020 bevat één wijziging in de modelspecificatie. Voor de factor ‘aandeel laagstopgeleiden’ is het gezien de ontwikkelingen in het kenmerk, het teken en de significantie van de geschatte coëfficiënt namelijk wenselijk om deze factor uit het model voor de volumecomponent te halen. Het weglaten van dit kenmerk uit het model heeft voor het merendeel van de gemeenten beperkte gevolgen voor de modeluitkomst. Tabel 2.5 bevat de kenmerken die opgenomen zijn in het voorkeursmodel voor de volumecomponent van model 2020.

Tabel 2.5 Het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden’ verdwijnt uit de volumecomponent

Geen recht	Aanbodkant
Vermogen en overwaarde woning	Leeftijd
AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering	Huishoudenssamenstelling (o.a. alleenstaande, eenouderhuishouden, paar)
Student	Corporatiewoning en standplaats
	Herkomst ((niet-)westerse migratieachtergrond)
Vraagkant	Human Capital Index (HCI)
Beschikbaarheid van werk in gemeente	Zorgkosten, medicijngebruik
Werkend onder niveau in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & 50 tot AOW-leeftijd
Aandeel studenten in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & gezondheidsproblemen
Aandeel WW'ers in de beroepsbevolking in gemeente	HCI laag & gezondheidsproblemen
	(V)SO/PrO onderwijs gevolgd
Buurteffecten	
Buurt waar werken niet de norm is	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de factoren weer die in het voorkeursmodel voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel 2020 zitten.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

De voorspelde bijstandskans op basis van de volumecomponent van model 2020 sluit goed aan bij de werkelijke bijstandskans begin 2017. De gemiddelde modelafwijking, het verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand, daalt iets in de schatting van model 2020 ten opzichte van de schatting van model 2019.

3 Regulier onderhoud van de prijscomponent

Er is beperkt regulier onderhoud aan de prijscomponent van model 2020 nodig. In het voorkeursmodel 2020 blijft de specificatie van het model voor de prijscomponent gelijk aan de specificatie van model 2019. De coëfficiëntschattingen van model 2020 en model 2019 sluiten goed op elkaar aan.

De prijscomponent van het bijstandsverdeelmiddel schat op basis van objectieve factoren in welk bedrag aan bijstand een huishouden zou ontvangen, uitgedrukt als fractie van het wettelijk normbedrag dat aan dat huishouden is toegekend. Het model voor de prijscomponent wordt opnieuw geschat met gegevens op peildatum begin januari 2017. In model 2019 was de peildatum begin januari 2016. De modelspecificatie blijft zoveel mogelijk gelijk aan de specificatie van model 2019.

3.1 Factoren waaraan onderhoud is gepleegd

De benodigde gegevens voor het prijsmodel worden in principe op exact dezelfde wijze samengesteld als in het analysebestand dat ten behoeve van het bijstandsverdeelmiddel 2019 is gemaakt. Dat wil zeggen dat dezelfde gegevens worden gekoppeld en dezelfde keuzes worden gemaakt bij deze koppelingen. Het is niet altijd mogelijk om een identieke procedure te volgen. In een aantal gevallen is onderhoud noodzakelijk. Gedeeltelijk gaat het om onderhoud aan factoren die ook zijn opgenomen in het model voor de volumecomponent. Dat geldt voor de HCI, de overige uitkeringen, standplaatsen en het kenmerk overlast in de buurt – zie paragraaf 2.1 voor details. Daarnaast is onderhoud aan de prijs van een uitkering nodig, omdat het wenselijk is om deze factor anders te definiëren en omdat de brongegevens een wijziging hebben ondergaan. Tot slot zijn CBS-cijfers ondertussen herzien, hetgeen doorwerkt in het kenmerk ‘beschikbaarheid van laaggeschoold werk’.

Onderhoud aan de prijs van een uitkering

Voor de prijs van een uitkering werd voor model 2019 gebruikgemaakt van een CBS-bestand met bruto jaarbedragen van bijstandsuitkeringen aan personen. Dit bestand komt van de Belastingdienst, maar de brongegevens zijn de loonaangiften van gemeenten. Het gaat dus om de registratie van gemeenten, die ook de basis vormt voor de bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS). Voor model 2020 zijn deze prijsgegevens niet meer in exact dezelfde vorm beschikbaar. Via een maatwerkbestand zijn deze gegevens conform model 2019 aan het CBS gevraagd. Dit maatwerkbestand vormt nu de bron voor de prijs van een uitkering. De structuur van het maatwerkbestand is iets anders dan het bestand dat voor model 2019 werd gebruikt, maar inhoudelijk sluiten de bestanden voor de schatting van model 2019 en de schatting van model 2020 goed op elkaar aan.

In overleg met het CBS is er voor gekozen om de correctie voor nabetalings¹⁰ die eerder werd toegepast op de prijs van een uitkering, niet langer uit te voeren. Nabetalings zijn namelijk niet goed te identificeren in de data. Voorheen ging het om een klein aantal correcties.

¹⁰ In model 2019 werden uitkeringen met een uitkeringsduur van nul dagen en een positief uitgekeerd bedrag aangemerkt als nabetaling. Deze nabetalings werden vervolgens uit het verstrekte uitkeringsbedrag gehaald.

Tot slot zorgt de verandering in de financiering van het levensonderhoud van gevestigde zelfstandigen er voor dat een aanpassing in de prijs van een uitkering wenselijk is. Eerder werden de uitkeringsbedragen in het bestand met prijsgegevens gecorrigeerd voor uitkeringen aan gevestigde zelfstandigen. Omdat deze levensonderhouduitkeringen voor gevestigde zelfstandigen in het kader van het Bbz per budgetjaar 2020 opgenomen worden in het objectieve verdeelmodel, wordt de correctie op de prijs van een uitkering niet langer toegepast.

Herziening van CBS-cijfers

De beschikbaarheid van laaggeschoold werk neemt bijna overal toe tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2017. Deze toename is voor het overgrote deel het gevolg van de huidige economische hoogconjunctuur en demografische trends. Daarnaast zijn er beperkte verschillen als gevolg van de herziening van CBS-cijfers (inmiddels zijn definitieve gegevens beschikbaar, terwijl bij de actualisatie van model 2019 nog is gewerkt met voorlopige cijfers). Die herziening zorgt voor een lichte daling in de scores van het kenmerk ‘beschikbaarheid van laaggeschoold werk’ – zie Bijlage A voor de details.

3.2 Ontwikkeling in de prijs per uitkering

Tabel 3.1 laat zien dat de gemiddelde prijs in model 2020 vergelijkbaar is met de gemiddelde prijs in model 2019. De gemiddelde prijs ligt iets hoger in de cijfers voor model 2020, maar dat sluit aan bij de jaarlijkse indexatie van normbedragen. Ook de prijs uitgedrukt als fractie van het normbedrag van een huishouden is vergelijkbaar tussen model 2020 en model 2019. De tabel geeft de gemiddelde prijs weer volgens de definitie die in de prijscomponent van model 2019 is geïntroduceerd. Er is toen voor gekozen om de prijs van een bijstandsuitkering in het model om te rekenen naar een volledig jaar uitkering, te corrigeren voor uitkeringen aan AOW-gerechtigden, adreslozen en instellingsbewoners en te maximeren op het normbedrag (zie Tempelman et al., 2018a).

Ook uitgesplitst naar type huishouden zijn de prijs per uitkering en de fractie van het normbedrag in model 2020 vergelijkbaar met model 2019. De afwijkingen zijn iets groter bij huishoudens met leden met een Marokkaanse, Ghanese, Irakese, Chinese, Indiase of overig Afrikaanse migratieachtergrond.

Tabel 3.1 Gemiddelde prijs en fractie van het normbedrag blijven ongeveer gelijk

	Gegevens over 2017			Gegevens over 2016		
	Aantal hh	Prijs	Fractie normbedrag	Aantal hh	Prijs	Fractie normbedrag
Totaal	420.332/ 414.725 ¹¹	13.161	0,86	403.791/ 398.056 ¹¹	13.050	0,87
Huishoudenstypen						
Alleenstaande	215.058	13.357	0,88	201.992	13.252	0,89

¹¹ Het totaal aantal huishoudens met een uitkering is nu lager dan in voorgaande tabellen omdat niet voor elk huishouden een bijstandsbedrag of bijstandsduur bekend is. Dit geeft 420.332 huishoudens op 5 januari 2017 en 403.791 huishoudens op 5 januari 2016. In een aantal gevallen kan geen fractie berekend worden omdat het normbedrag gelijk is aan nul. Dit resulteert in 414.725 huishoudens op 5 januari 2017 en 398.056 huishoudens op 5 januari 2016.

Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	23.896	13.101	0,87	23.938	13.008	0,89
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	29.453	12.677	0,84	29.519	12.494	0,85
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	22.380	12.531	0,84	22.688	12.348	0,84
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	19.669	11.162	0,87	18.692	11.018	0,87
Eenoudervader, jongste kind tot 5	610	13.598	0,89	674	13.159	0,89
Eenoudervader, jongste kind 5-12	1.641	13.899	0,90	1.508	13.690	0,91
Eenoudervader, jongste kind 12-18	1.994	13.709	0,89	1.871	13.663	0,91
Eenoudervader, jongste kind 18+	2.302	11.514	0,90	2.214	11.504	0,92
Paar, jongste kind 18-	41.069	16.335	0,84	39.573	16.209	0,84
Paar, jongste kind 18+	7.223	14.735	0,82	6.925	14.736	0,83
Paar zonder kinderen	26.203	14.978	0,78	25.407	14.845	0,79
Thuiswonend meerderjarig kind	26.390	7.034	0,86	26.205	7.294	0,87
Overig huishouden	2.439	13.382	0,67	2.582	13.178	0,66
Leeftijdsgroepen						
18-20-jarige in hh	6.937	4.551	0,92	4.675	4.976	0,93
20-25-jarige in hh	27.575	11.001	0,87	25.058	10.606	0,86
25-30-jarige in hh	42.808	12.854	0,85	42.075	12.545	0,86
30-40-jarige in hh	98.831	13.692	0,85	96.842	13.488	0,86
40-50-jarige in hh	109.935	13.780	0,85	110.215	13.647	0,86
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	173.291	13.690	0,86	162.831	13.589	0,87
Woonsituatie						
Corporatiewoning	340.828	13.335	0,87	325.487	13.222	0,87
Standplaats	2.335	14.597	0,89	2.405	14.566	0,89
Niet-westerse migratieachtergrond:						
met herkomst Turkije in hh	23.096	13.402	0,86	23.283	13.533	0,89
met herkomst Suriname in hh	25.430	12.995	0,87	25.789	13.193	0,85
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	14.285	12.976	0,86	14.472	13.335	0,87
met herkomst overig Afrika in hh	23.653	13.830	0,89	20.684	12.841	0,88
met herkomst Marokko in hh	30.076	13.734	0,87	30.039	12.898	0,88
met herkomst Ghana in hh	2.257	13.000	0,86	2.225	13.549	0,90
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	13.834	13.760	0,93	12.535	13.682	0,89
met herkomst Afghanistan in hh	5.721	14.122	0,88	5.737	12.855	0,87
met herkomst Irak in hh	10.419	14.724	0,90	10.146	13.893	0,94
met herkomst Syrië in hh	22.271	14.501	0,91	11.900	14.209	0,89
met herkomst Iran in hh	5.973	14.114	0,91	6.049	14.662	0,91
met herkomst China in hh	2.513	13.449	0,84	2.590	14.949	0,93
met herkomst India in hh	605	13.383	0,84	603	13.967	0,92
Met overige herkomst in hh	14.276	13.421	0,86	13.748	13.535	0,85
Westerse migratieachtergrond:						
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	5.661	13.802	0,87	5.731	13.761	0,84
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	5.430	14.171	0,88	5.487	14.136	0,87
met overige herkomst in hh	35.012	13.037	0,83	35.274	12.970	0,89
Opleidingsniveau						
HCI laag in hh	339.716	13.696	0,88	326.822	13.601	0,89
HCI midden in hh	77.692	11.002	0,72	79.595	11.039	0,74
HCI hoog in hh	16.312	12.465	0,82	16.410	12.270	0,82
(V)SO/PrO in hh	5.202	6.563	0,85	3.238	6.792	0,87

Gezondheidsindicatoren						
Zorgkosten boven € 50.000	3.868	13.135	0,85	3.262	13.053	0,86
Gebruik GGZ	68.845	12.957	0,86	64.718	12.895	0,87
Medicijnen tegen verslaving	9.522	13.833	0,87	8.072	13.756	0,88
Medicijnen tegen depressie	73.299	13.322	0,85	72.572	13.273	0,86
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	33.175	13.138	0,85	31.728	13.124	0,86
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	311.449	13.161	0,86	299.407	13.056	0,87
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	87.916	13.654	0,85	84.928	13.547	0,86
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	40.126	13.745	0,85	38.224	13.628	0,86
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	13.430	13.684	0,85	12.851	13.685	0,86
Stapelning van problematiek						
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	60.904	14.224	0,87	55.619	14.161	0,89
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	83.553	14.021	0,88	79.881	13.913	0,89
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	169.206	13.826	0,87	164.020	13.738	0,88
Overige uitkeringen						
WW-uitkering in hh	6.493	9.222	0,55	7.600	9.405	0,57
AO-uitkering (15%-80%) in hh	1.529	8.260	0,47	1.462	8.141	0,47
AO-uitkering (80%-100%) in hh	12.719	6.907	0,39	12.250	7.089	0,41
ANW-uitkering in hh	233	8.913	0,53	261	8.961	0,53
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	5.330	9.677	0,60	4.978	10098	0,63
Pensioenuitkering in hh	11.333	11.318	0,71	10.803	11.397	0,73

De tabel geeft per achtergrondkenmerk het aantal huishoudens, de gemiddelde prijs per uitkering en de fractie ten opzichte van de norm. De prijs per uitkering en de fractie van het normbedrag zijn gecorrigeerd voor uitkeringen aan AOW-gerechtigden en eldersverzorgden, opgehoogd naar een geheel jaar uitkering en gemaximeerd op het normbedrag voor het huishouden. Dat sluit aan bij de uitkomstmaat die in model 2019 voor de prijscomponent is gebruikt. De cijfers zijn weergegeven voor de jaren 2016 en 2017.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

De gemiddelde prijs per uitkering is hoger in grotere gemeenten, zie Tabel 3.2. Dat patroon was al zichtbaar op basis van gegevens over 2016 in model 2019 en is vergelijkbaar met de gegevens voor de schatting van model 2020.

Tabel 3.2 Prijs en fractie van het normbedrag lopen op met gemeentegrootte

Gemeentegrootte	Gegevens over 2017		Gegevens over 2016	
	Gemiddelde prijs	Gemiddelde fractie van het normbedrag	Gemiddelde prijs	Gemiddelde fractie van het normbedrag
0 - 25.000 inwoners (169/172 gemeenten)	12.918	0,84	12.733	0,84
25.000 - 50.000 inwoners (140/141 gemeenten)	12.862	0,84	12.734	0,84
50.000 - 100.000 inwoners (48/46 gemeenten)	13.088	0,85	12.958	0,86
100.000 - 250.000 inwoners (27/27 gemeenten)	13.113	0,86	13.007	0,87
>= 250.000 inwoners (4/4 gemeenten)	13.404	0,88	13.317	0,89

De tabel geeft de gemiddelde prijs en de gemiddelde fractie naar gemeentegrootte weer. Het gaat om de gecorrigeerde, opgehoogde prijs die is gemaximeerd op het normbedrag. Ook de fractie is gemaximeerd. De data hebben betrekking op 2016 voor model 2019, met gemeente-indeling 2016, en op het jaar 2017 voor model 2020, met gemeente-indeling 2017.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

3.3 Schattingsresultaten voor de prijscomponent

De coëfficiëntschattingen voor de prijscomponent van model 2020 sluiten aan bij de schattingen voor model 2019, zie Tabel 3.3. Het teken en de significantie komen voor elk van de kenmerken in het prijsmodel overeen voor model 2019 en model 2020.

Tabel 3.3 Coëfficiëntschattingen prijscomponent model 2020 sluiten aan bij model 2019

Prijs ten opzichte van de norm in bijstandshuishouden	Model 2020	Model 2019
Andere uitkering		
WW-uitkering in hh	-1,4264***	-1,4802***
AO-uitkering (15%-80%) in hh	-2,3671***	-2,5350***
AO-uitkering (80%-100%) in hh	-3,0790***	-3,1451***
ANW-uitkering in hh	-1,9529***	-2,1604***
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	-1,2172***	-1,2363***
Pensioenuitkering in hh	-1,0826***	-1,0991***
Aanbodkant		
Alleenstaande, eenoudervader	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	-0,1788***	-0,1842***
Eenoudermoeder, jongste kind 5+	-0,4002***	-0,4674***
Paar met kinderen	-0,5717***	-0,6506***
Paar zonder kinderen of overig huishouden	-0,7399***	-0,8244***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,3924***	-0,3285***
Leeftijd		
Leeftijd 18 tot 25 jaar in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	-0,2148***	-0,2531***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	-0,5082***	-0,4787***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	-0,5728***	-0,5706***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	-0,4108***	-0,3910***

Corporatiewoning of standplaats	0,0881***	0,1255***
Geen, westerse of overig niet-westerse migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Marokkaans) in hh	0,1690***	0,2067***
Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,0895***	0,1401***
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,1219***	0,1397***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,2266***	0,2567***
Migratieachtergrond (Midden-Oosten) in hh	0,2818***	0,3835***
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>	<i>referentie</i>
Lage score HCI in huishouden	0,2381***	0,1460***
Middelbare/hoge score HCI in huishouden	-0,7976***	-0,9298***
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,1370***	0,1236***
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,0485***	0,0444***
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1345***	0,1449***
Vraagkant		
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	1,0196***	1,0843***
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk in gemeente	-0,2507*	-0,2873***
Buurteffecten		
Overlast in de buurt	0,4760***	0,6334***
Constante	2,8209***	2,9955***
N	414.725	398.056
AIC	297.479	272.804
BIC	297.808	273.130

De tabel bevat de schattingsresultaten voor het model dat de prijs per uitkering, afgezet tegen het normbedrag, verklaart uit achtergrondkenmerken. Ter vergelijking zijn de schattingsresultaten van model 2019 weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, op basis van CBS-microdata.

3.4 Plausibiliteit

Het geschatte model voor de fractie van het normbedrag wordt gebruikt om de fractie voor elk bijstandshuishouden te voorspellen en een voorspelde prijs te berekenen. De voorspelde prijs volgt door de voorspelde fractie te vermenigvuldigen met het normbedrag dat aan het specifieke huishouden is toegekend. Tabel 3.4 laat de voorspelde fractie en de voorspelde prijs naar gemeentegrootte zien. De gemiddelde voorspelde prijs ligt iets hoger dan in model 2019. Dat sluit aan bij de feitelijke ontwikkeling in de prijs, zie Tabel 3.2. De gemiddelde voorspelde fractie naar gemeentegrootte is nauwelijks gewijzigd ten opzichte van de uitkomsten van model 2019.

Tabel 3.4 De voorspelde prijs verschilt naar gemeentegrootte

Gemeentegrootte	Schatting model 2020		Schatting model 2019	
	Voorspelde prijs	Voorspelde fractie van het normbedrag	Voorspelde prijs	Voorspelde fractie van het normbedrag
0 - 25.000 inwoners (169/172 gemeenten)	12.998	0,84	12.761	0,84
25.000 - 50.000 inwoners (140/141 gemeenten)	12.988	0,85	12.865	0,85
50.000 - 100.000 inwoners (48/46 gemeenten)	13.125	0,85	13.013	0,86
100.000 - 250.000 inwoners (27/27 gemeenten)	13.236	0,86	13.136	0,87
>= 250.000 inwoners (4/4 gemeenten)	13.458	0,88	13.342	0,89

De tabel geeft de gemiddelde voorspelde prijs en de gemiddelde voorspelde fractie naar gemeentegrootte weer. Gemeenten zijn ingedeeld naar grootteklasse op basis van gemeentelijke indeling 2017 (2016) voor model 2020 (2019).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

3.5 Conclusies

De prijscomponent van het bijstandsverdeelmodel vereist, net als de volumecomponent van het model, onderhoud. Dit komt doordat sommige factoren in het model niet op exact dezelfde wijze gemeten kunnen worden, omdat het wenselijk is om de operationalisatie van bepaalde factoren enigszins aan te passen of omdat brongegevens zijn gewijzigd. Gedeeltelijk betreft het onderhoud dat ook noodzakelijk of wenselijk was voor de volumecomponent. Dat geldt voor de HCI, de overige uitkeringen, standplaatsen en het kenmerk overlast in de buurt. Daarnaast zijn definitieve CBS-cijfers beschikbaar voor het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk'. Tot slot is een aanpassing van de prijs van een uitkering wenselijk vanwege de aangepaste financieringswijze van het Bbz voor gevestigde zelfstandigen. Het onderhoud leidt niet tot aanpassingen in de modelspecificatie van de prijscomponent. Tabel 3.5 bevat de kenmerken die opgenomen zijn in de prijscomponent van model 2020.

Tabel 3.5 De specificatie van de prijscomponent wijzigt niet

Kans op (inkomsten uit) werk	Andere uitkering
Leeftijd	AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering
Huishoudenssamenstelling (eenoudermoeder naar leeftijd jongste kind, paar met/zonder kinderen, thuiswonend meerderjarig kind)	
Corporatiewoning of standplaats	
Herkomst (niet-westerse migratieachtergrond) (uitgesplitst)	
Human Capital Index (HCI)	
Gebruik GGZ-zorg, gebruik medicijnen tegen depressie	
HCI laag & gezondheidsproblemen	
Beschikbaarheid van laagopgeleid werk in gemeente	
Aandeel studenten in gemeente	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de voorgestelde factoren voor de prijscomponent van het bijstandsverdeelmiddel weer.
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

De coëfficiëntschattingen van de prijscomponent zijn vergelijkbaar met die van model 2019. De voorspellingen op basis van de geschatte prijscomponent sluiten aan bij de feitelijke prijs per uitkering.

4 Actualisatie van de gegevens

De voorspelde bijstandsafhankelijkheid ligt hoger dan de werkelijke bijstandsafhankelijkheid ultimo 2018. Dat vertaalt zich in grotere modelafwijkingen dan de afwijkingen die volgden uit de schatting. Verschillen kunnen ontstaan als de omvang en samenstelling van huishoudentypen of de regionale economische ontwikkeling sterk wijzigen. Bovendien kunnen verschillen ontstaan doordat gegevens niet volledig geactualiseerd kunnen worden en daardoor met verschillende peildata moet worden gewerkt.

Het verdeelmodel 2020 is geschat op basis van gegevens met peildatum begin januari 2017 – zie hoofdstuk 2 en 3. Voor de vaststelling van de bijstandsbudgetten voor 2020 wordt gebruikgemaakt van zo actueel mogelijke gegevens. Op deze manier wordt rekening gehouden met het feit dat de bevolkingssamenstelling in een gemeente kan wijzigen, waardoor de bijstandsafhankelijkheid in een gemeente mogelijk verandert. De meest recente peildatum waarvoor een groot deel van de integrale gegevens beschikbaar is, is 31 december 2018.

4.1 Mogelijkheden voor actualisatie

Tabel 4.1 geeft een overzicht van de gebruikte gegevens in het model en of deze geactualiseerd kunnen worden. De laatste kolom bevat de gebruikte (geactualiseerde) peildatum.

Tabel 4.1 Een groot deel van de gegevens kan geactualiseerd worden

Kenmerk	Actualisatie mogelijk?	Peildatum
Op huishoudensniveau		
Huishoudenssamenstelling (alleenstaand, paar, eenouder, etc.)	Ja	31 dec 2018
Persoonskenmerken (leeftijd, migratieachtergrond)	Ja	31 dec 2018
WW- en ANW-uitkering	Ja	31 dec 2018
AO-uitkering	Deels	31 dec 2017
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering	Deels	31 dec 2017
Student	Ja	1 okt 2018
Adressen van personen (om gemeente te bepalen)	Ja	31 dec 2018
Hoge zorgkosten en gebruik GGZ-zorg	Nee	Heel 2016
Medicijngebruik	Ja	Heel 2017
Human Capital Index	Deels	1 okt 2017 en 2013 t/m 2017
(V)SO/PrO onderwijs	Ja	2013 t/m 2018
Corporatiewoning	Ja	31 dec 2018
Standplaats	Ja	31 dec 2018
Vermogen	Nee	1 jan 2017
Bijstandsontvangst (bijstand, IOAW, IOAZ, etc.)	Ja	31 dec 2018
Regionale kenmerken		
Beschikbaarheid van werk	Ja	1 jan 2018
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk	Ja	1 jan 2018
Werken onder je niveau	Ja	1 jan 2018
Aandeel studenten	Ja	1 okt 2018
Aandeel WW in beroepsbevolking	Ja	Q4 2017, Q1 t/m Q3 2018
Overlast in de buurt	Ja	1 jan 2018
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is	Nee	1 jan 2017

De tabel geeft aan of actualisatie van de gegevens mogelijk is ten opzichte van de gegevens die zijn gebruikt voor de schatting van model 2020, zie hoofdstuk 2 en 3.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

4.1.1 Huishoudensniveau

Gegevens over huishoudenssamenstelling (eenoudermoeder/vader, alleenstaande, paar, overig huishouden of thuiswonend meerderjarig kind), leeftijd, herkomst, uitkeringen (WW, bijstand, ANW), woonadressen, corporatiewoningen en standplaatsen kunnen geactualiseerd worden naar 31 december 2018.¹² Het kenmerk student heeft na actualisatie de peildatum 1 oktober 2018. Voor de factor speciaal of praktijkonderwijs wordt gekeken naar mensen die tussen schooljaar 2012/2013 en schooljaar 2017/2018 dit type onderwijs volgden, maar in schooljaar 2018/2019 niet meer. Gegevens over medicijngebruik kunnen geactualiseerd worden naar 2017.

In tegenstelling tot de actualisatie van model 2019 is het nu mogelijk om de Human Capital Index (HCI) gedeeltelijk te actualiseren. Gegevens over het opleidingsniveau zijn sneller beschikbaar bij

¹² Voor het woningbezit geldt dat het CBS alleen op peildatum 1 januari het bezit (corporatiewoning, koopwoning, huurwoning, et cetera) bepaalt. Dit betekent dat bekend is op welk adres een huishouden op 31 december 2018 woont, maar dat de eigendomssituatie van dat adres op 1 januari 2018 is bepaald.

het CBS. Daardoor kan nu gebruik worden gemaakt van het opleidingsniveau op 1 oktober 2017. Het is mogelijk om daar met het arbeidsverleden, dat wil zeggen het totale inkomen over de afgelopen vijf jaar, op aan te sluiten. Dit kan worden gemeten over de periode 2013 tot en met 2017. Daarvoor is het wel noodzakelijk om over te stappen op een ander bronbestand.¹³ Met dit nieuwe bronbestand kan het oorspronkelijke bronbestand echter nagenoeg exact worden gereproduceerd. Eerder werd het opleidingsniveau van 18- en 19-jarigen op 'onbekend' gezet omdat actualisatie niet mogelijk was. Omdat nu gedeeltelijk wordt geactualiseerd, wordt uitsluitend het opleidingsniveau van 18-jarigen op onbekend gezet. Deze mensen waren op 1 oktober 2017 (de peildatum van de opleidingsgegevens) nog minderjarig en hadden vrijwel allemaal een lage opleiding omdat zij nog een opleiding volgden. Zij zouden dan nu vaak onterecht als laagopgeleid worden geteld: inmiddels zal een groot deel van hen de opleiding hebben afgerond.

Een aantal gegevens op persoons- of huishoudensniveau kan niet geactualiseerd worden, omdat nog geen recentere gegevens beschikbaar zijn. Gegevens over uitkeringen (AO-, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkeringen) kunnen niet naar 31 december 2018, maar wel naar 31 december 2017 geactualiseerd worden. Zorgkosten en zorggebruik op persoonsniveau en vermogen op huishoudensniveau kunnen in het geheel niet geactualiseerd worden. Bij kenmerken die niet (volledig) geactualiseerd kunnen worden, is voor iedere persoon in een huishouden op 31 december 2018 nagegaan of deze persoon in eerdere jaren hoge zorgkosten had, GGZ-zorgkosten maakte of een AO- of overige uitkering ontving. Personen die in 2017 in Nederland zijn gekomen (bijvoorbeeld door immigratie) zijn aan de referentiegroep 'geen zorggebruik' toegekend. Personen die in 2018 in Nederland zijn gekomen zijn aan de referentiegroepen medicijnen uit minder dan 4 hoofdgroepen, geen gebruik van medicijnen tegen verslaving, depressie en psychose of bipolaire stoornis, geen AO-uitkering en geen overige uitkering toegekend. Voor deze personen is immers geen informatie beschikbaar in het jaar waarop deze kenmerken zijn gebaseerd.

Ultimo 2018 vindt geen bijschatting van de nieuwe doelgroep meer plaats. Ten tijde van model 2015 is vastgesteld dat de ingroei van de nieuwe doelgroep in de Participatiewet over een periode van vier jaar wordt bijgeschat. De bijschatting is gestart met ingang van 1 januari 2015 en is daarmee ultimo 2018 compleet. Voor de actualisatie van model 2020 wordt de nieuwe doelgroep daarom niet meer bijgeschat. Ook na ultimo 2018 kan de nieuwe doelgroep in omvang toenemen. De data die worden gebruikt voor de budgetverdeling lopen echter altijd een aantal jaar achter, omdat de gehanteerde peildatum ultimo t-2 is voor budgetjaar t. Dat geldt ook voor bijstand en loonkosten-subsidie. Dit is inherent aan het gebruik van deze systematiek.

De persoonskenmerken worden vervolgens omgerekend naar huishoudensniveau. Daarvoor wordt bijvoorbeeld het aantal personen in de doelpopulatie – dat wil zeggen personen in de leeftijd van 18 tot AOW-leeftijd – dat gebruikmaakt van GGZ-zorg gedeeld door het totaal aantal personen in de doelpopulatie in dat huishouden. Dit komt overeen met de wijze waarop persoonsgegevens naar huishoudensniveau zijn vertaald voor het schattingsmodel.

¹³ Voorheen werd gebruikgemaakt van het BAANPRSJAARBEDRAGTAB-bestand. CBS baseerde dit bestand op de inkomensgegevens per baan en per persoon zoals opgenomen in de SPOLISBUS-bestanden. Het BAANPRSJAARBEDRAGTAB-bestand is per bestandsjaar 2017 niet meer beschikbaar, maar de SPOLISBUS kan worden gebruikt om het bestand na te maken conform de procedure die CBS eerder hanteerde. Het gereproduceerde bestand verschilt in sommige gevallen van het oorspronkelijke bronbestand. Het gaat echter om een klein aantal afwijkingen.

Koppeling van niet-geactualiseerde gegevens op huishoudensniveau (vermogen) is lastiger omdat daarbij inconsistenties kunnen optreden. Een huishouden kan van samenstelling gewijzigd zijn. Iemand die op 31 december 2018 alleenstaand is, kan op 1 januari 2017 nog een paar hebben gevormd. Het huishoudvermogen uit 2017 slaat dan op het vermogen van het paar. Om het huishoudvermogen eind 2018 in te schatten is allereerst voor iedereen in 2017 een persoonlijk vermogen berekend. Dit is gedaan door het huishoudvermogen in 2017 te verdelen over de volwassen huishoudleden (met uitzondering van thuiswonende meerderjarige kinderen). Het huishoudvermogen in 2018 is dan de som van de persoonlijke vermogens in 2017 voor de mensen die op 31 december 2018 samen een huishouden vormen. Deze berekeningswijze sluit aan bij de actualisatie van model 2018 en 2019 (zie Tempelman et al., 2018b). Er blijven huishoudens over waarvoor in zijn geheel geen gegevens beschikbaar zijn, bijvoorbeeld omdat zij alleenstaand zijn en in 2017 of 2018 zijn geïmmigreerd. Deze huishoudens zijn toegekend aan de referentiegroep ‘geen vermogen’.

4.1.2 Regionale kenmerken

Voor de schatting van model 2020 werden regionale kenmerken gebruikt met peildatum 1 januari 2017 in de gemeentelijke indeling van 2017. Voor de bepaling van de budgetten worden die kenmerken zoveel mogelijk geactualiseerd naar peilmoment 1 januari 2018, in de gemeentelijke indeling van 2018. Dat betekent dat er twee mogelijke redenen zijn voor wijzigingen in de scores van de regionale kenmerken ten opzichte van de schattingsfase: (i) feitelijke ontwikkelingen en (ii) gemeentelijke herindelingen. Verreweg het grootste deel van de veranderingen in de scores is toe te schrijven aan feitelijke ontwikkelingen. De figuren in Bijlage A.2 illustreren dat.

Alleen het kenmerk ‘buurt waar werken niet de norm is’ wordt niet geactualiseerd. De reden hiervoor is dat het UWV is overgestapt van NWW (niet-werkende werkzoekenden, tot 2017) naar GWU (geregistreerde werklozen UWV, vanaf 2018). Dit betreft een grote definitiewijziging met mogelijk verschillende gevolgen naar achtergrondkenmerken van personen.¹⁴ Dat zou kunnen leiden tot verschuivingen in het kenmerk op regionaal niveau. Die verschuivingen hangen dan niet per se samen met een feitelijke ontwikkeling in het kenmerk ‘buurt waar werken niet de norm is’.

Omdat er geen overlapmoment is (een moment waarop beide definities naast elkaar bestaan), is het niet mogelijk om op basis van de nieuwe gegevens over geregistreerde werklozen een kenmerk te maken dat aansluit op het oude kenmerk ‘buurt waar werken niet de norm is’. Daarom is besloten om dit kenmerk niet te actualiseren voor de budgetbepaling 2020, maar de scores te gebruiken die ook gebruikt zijn voor de modelschatting (peilmoment 1 januari 2017), maar dan in de gemeentelijke indeling van 2018. Eventuele wijzigingen in de scores op het kenmerk ‘buurt waar werken niet de norm is’ tussen de schattingsfase en actualisatiefase van model 2020 zijn dus puur het gevolg van gemeentegrenscorrecties. Dit betreft overigens wél een actualisatie ten opzichte van de budgetverdeling 2019: toen had het kenmerk ‘buurt waar werken niet de norm’ is peildatum 1 januari

¹⁴ De definitie van NWW was “personen die zich hebben laten inschrijven bij het CWI, aangeven geen werk te hebben en op zoek te zijn naar een baan”. De definitie van GWU omvat werkzoekenden met een WW- of bijstandsuitkering, of een AG-uitkering met arbeidsvermogen, en/of personen met een actief CV op werk.nl. Dit betreft een grote definitiewijziging met mogelijk verschillende gevolgen naar achtergrondkenmerken van personen. Het is bijvoorbeeld denkbaar dat veel jongeren die op zoek zijn naar hun eerste of tweede baan zich niet lieten inschrijven bij het CWI, maar wel een CV op werk.nl zouden plaatsen. Als een dergelijke verschuiving optreedt leidt deze definitiewijziging mogelijk tot grote verschuivingen op regionaal niveau.

2016. In de schattingsfase van model 2021 kan worden gekeken naar een alternatief voor dit kenmerk, op basis van geregistreerde werklozen.

4.2 Feitelijke ontwikkelingen tussen actualisatie 2019 en actualisatie 2020

De budgetverdeling 2019 maakte gebruik van gegevens met peildatum 31 december 2017. Voor de budgetverdeling 2020 wordt uitgegaan van gegevens met peildatum 31 december 2018. Op 31 december 2018 telde Nederland 7.128.590 huishoudens. Dat is een toename van 1,3 procent ten opzichte van de 7.037.055 huishoudens op 31 december 2017. De stijging in het aantal huishoudens is voornamelijk te zien bij alleenstaanden (ongeveer 27.000 huishoudens extra; 1,3 procent toename), bij eenoudermoeders met kinderen van 18 jaar of ouder (ongeveer 6.000 huishoudens extra; 4,8 procent toename) en bij thuiswonende meerderjarige kinderen (stijging van ruim 40.000 huishoudens; 3,3 procent toename).

De totale bijstandsafhankelijkheid is fors gedaald: eind 2017 was dit 6,1 procent, eind 2018 is het 5,7 procent, zie Tabel 4.2. Die daling is bij bijna alle huishoudenstypen zichtbaar. De daling is met name groot bij eenouderhuishoudens, bij huishoudens met 25-30-jarigen en bij huishoudens met personen met een Syrische, Somalische of Eritrese migratieachtergrond.

Tabel 4.2 Bijstandskans daalt naar 5,7% tussen 31 december 2017 en 31 december 2018

Kenmerk	Eind 2018		Eind 2017	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Totaal	7.128.590	5,7%	7.037.055	6,1%
Huishoudenstypen				
Alleenstaande	2.060.199	10,2%	2.033.012	10,8%
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	75.017	29,2%	74.444	31,2%
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	117.795	22,5%	116.479	24,4%
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	114.424	17,7%	114.997	19,0%
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	128.544	15,6%	122.623	16,4%
Eenoudervader, jongste kind tot 5	3.938	10,7%	4.035	12,5%
Eenoudervader, jongste kind 5-12	16.659	8,6%	16.298	9,5%
Eenoudervader, jongste kind 12-18	27.506	6,6%	27.725	7,1%
Eenoudervader, jongste kind 18+	49.281	4,3%	46.967	4,8%
Paar, jongste kind 18-	1.505.350	2,7%	1.518.563	2,8%
Paar, jongste kind 18+	441.888	1,7%	428.361	1,8%
Paar zonder kinderen	1.215.318	2,0%	1.204.408	2,2%
Thuiswonend meerderjarig kind	1.337.094	2,2%	1.293.977	2,4%
Overig huishouden	35.577	5,7%	35.166	6,6%
Leeftijdsgroepen				
18-20-jarige in hh	427.212	1,8%	417.411	2,0%
20-25-jarige in hh	1.018.917	2,8%	1.005.796	3,2%
25-30-jarige in hh	962.252	3,8%	949.420	4,5%
30-40-jarige in hh	1.588.959	5,7%	1.567.375	6,2%

40-50-jarige in hh	1.704.926	5,9%	1.731.994	6,3%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.399.624	7,6%	2.343.169	7,7%
Woonsituatie				
Corporatiewoning	1.816.261	18,3%	1.785.856	19,3%
Standplaats	10.885	20,0%	10.763	21,3%
Niet-westerse migratieachtergrond:				
met herkomst Turkije in hh	207.750	10,6%	201.424	11,4%
met herkomst Suriname in hh	216.883	10,8%	214.209	11,8%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	97.608	13,6%	94.925	15,0%
met herkomst overig Afrika in hh	118.617	19,6%	112.881	21,5%
met herkomst Marokko in hh	182.117	15,9%	176.134	17,2%
met herkomst Ghana in hh	14.853	14,8%	14.406	15,7%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	26.382	47,8%	24.798	55,6%
met herkomst Afghanistan in hh	23.121	24,5%	22.507	25,8%
met herkomst Irak in hh	30.961	32,8%	29.788	35,4%
met herkomst Syrië in hh	40.528	62,4%	36.128	73,5%
met herkomst Iran in hh	26.212	23,6%	24.962	25,1%
met herkomst China in hh	54.894	4,4%	52.402	4,8%
met herkomst India in hh	25.989	2,2%	22.231	2,7%
met herkomst overig in hh	169.258	8,2%	159.132	9,1%
Westerse migratieachtergrond:				
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	47.959	10,8%	46.772	11,7%
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	55.786	9,0%	51.640	10,3%
met overige herkomst in hh	917.415	3,6%	894.751	3,9%
Opleidingsniveau				
HCI laag in hh	2.129.429	15,4%	2.111.136	15,4%
HCI midden in hh	3.959.127	1,8%	3.828.394	2,4%
HCI hoog in hh	2.363.361	0,6%	2.264.779	0,6%
(V)SO/PrO in hh	73.830	15,4%	59.082	15,9%
Gezondheidsindicatoren				
Zorgkosten boven € 50.000	22.561	15,6%	20.521	15,4%
Gebruik GGZ	517.436	13,1%	501.724	13,4%
Medicijnen tegen verslaving	49.015	20,3%	46.399	21,4%
Medicijnen tegen depressie	636.522	11,2%	637.567	11,6%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	189.347	18,9%	183.858	19,5%
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	6.509.406	4,6%	6.421.844	5,0%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	972.040	8,8%	972.441	8,9%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	307.281	12,5%	307.169	12,7%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	80.445	16,2%	79.739	16,1%
Stapelning van problematiek				
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	291.948	23,2%	275.028	23,8%
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	345.243	23,9%	335.264	24,5%
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	793.774	20,9%	786.082	20,6%
Niet-rechthebbenden				
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	721.497	2,3%	702.547	2,4%
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	39.432	4,3%	34.409	4,5%
Paar, vermogen > € 10.000	2.922.162	0,6%	2.835.694	0,6%

Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	280.014	1,2%	257.038	1,2%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.034.159	0,9%	1.009.786	0,9%
WW-uitkering in hh	234.337	1,7%	283.767	1,9%
AO-uitkering 15%-80% in hh	107.031	1,3%	112.400	1,4%
AO-uitkering 80%-100% in hh	462.017	2,8%	462.731	3,2%
ANW-uitkering in hh	24.889	0,8%	26.527	0,8%
Ziektebewaarding, wachtgeld of overige uitkering in hh	140.860	4,7%	144.189	4,7%
Pensioenuitkering in hh	253.670	3,5%	265.855	3,6%

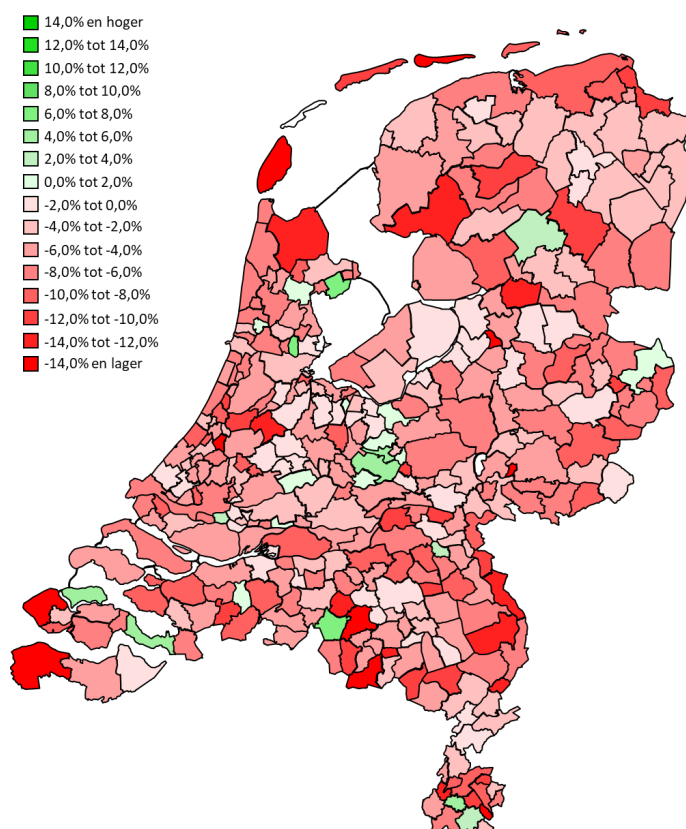
De tabel geeft het aantal huishoudens en de kans op bijstand weer naar achtergrondkenmerken voor de jaren 2017 en 2018 (peildatum 31 december). Dit zijn de gegevens die als basis dienen voor respectievelijk de budgetverdeling 2019 en de budgetverdeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

De afname in de feitelijke bijstandsafhankelijkheid doet zich in bijna alle Nederlandse gemeenten voor, zie Figuur 4.1. De afname is relatief beperkt in gemeenten in de provincie Utrecht en in gemeenten in het zuiden van Groningen, het noorden van Drenthe en Midden-Limburg. Slechts enkele gemeenten hebben te maken met een toename van de feitelijke bijstandsafhankelijkheid tussen 31 december 2017 en 31 december 2018.

Figuur 4.1 Feitelijke bijstandsafhankelijkheid neemt tussen ultimo 2017 en ultimo 2018 in bijna alle Nederlandse gemeenten af

Procentueel verschil feitelijke aantal bijstandshuishoudens,
eind 2018 t.o.v. eind 2019

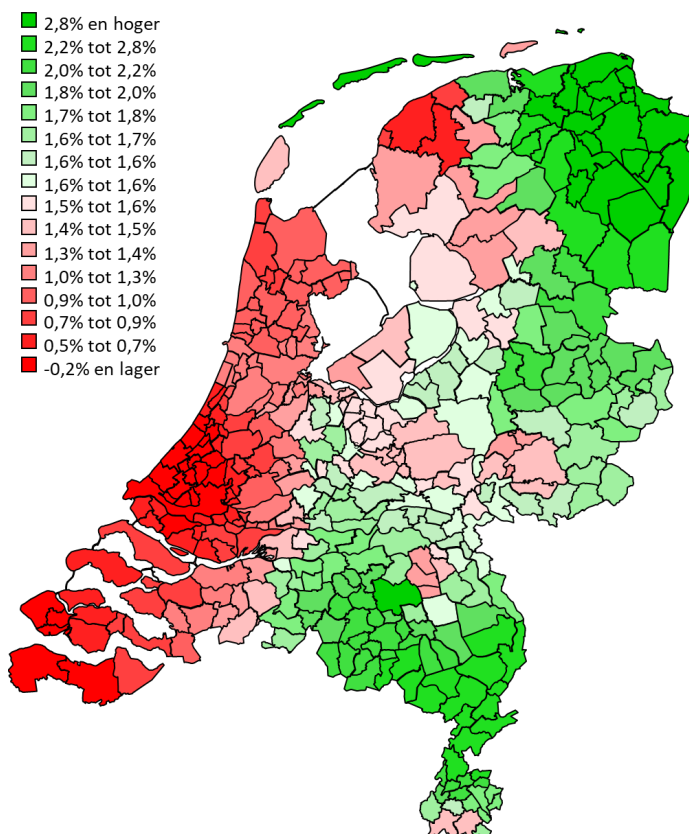
De figuur laat de procentuele verandering in de feitelijke bijstandsafhankelijkheid zien tussen 31 december 2017 (peildatum voor budgetverdeling model 2019) en 31 december 2018 (peildatum voor budgetverdeling model 2020). De cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

Onderstaande kaarten tonen de regionale patronen in de ontwikkeling van de scores op de regionale kenmerken. Figuur 4.2 laat zien dat de beschikbaarheid van werk met name toeneemt in het Noorden, Oosten en Zuiden van het land. De beschikbaarheid van werk drukt het aantal banen uit in termen van de beroepsbevolking. Veranderingen kunnen dus zowel komen door een toename van de werkgelegenheid als door een afname van de beroepsbevolking. Figuur 4.3 laat zien wat de belangrijkste oorzaken zijn; een toename van de werkgelegenheid of een afname van de beroepsbevolking. De toename van de beschikbaarheid van werk in Groningen en Drenthe en delen van Overijssel en Noord-Brabant komt door zowel een toename van de werkgelegenheid als een relatief trage groei (en soms krimp) van de beroepsbevolking. De verbetering van de score van gemeenten in Utrecht is het gevolg van een sterke toename van de werkgelegenheid. Daartegenin werkt een relatief sterke toename van de beroepsbevolking.

Figuur 4.2 Relatief sterke toename beschikbaarheid van werk in Noorden, Oosten en Zuiden

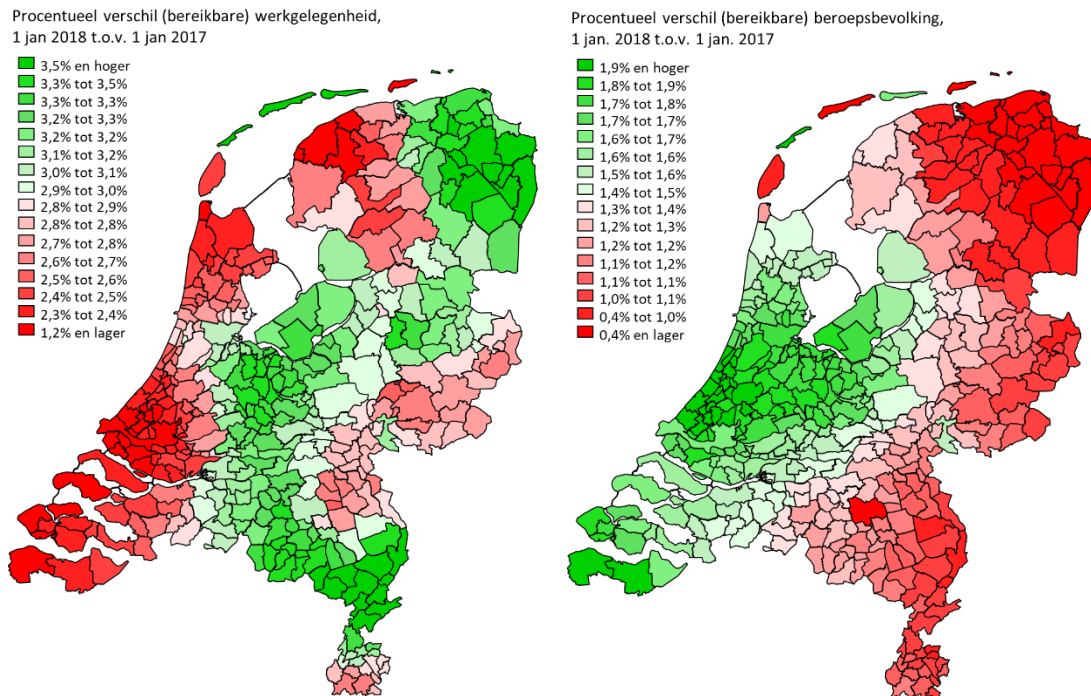
Procentueel verschil beschikbaarheid van werk,
1 jan 2018 t.o.v. 1 jan 2017

De figuur toont het procentuele verschil tussen de beschikbaarheid van werk uit de actualisatie van model 2020 ten opzichte van de actualisatie van model 2019. Dat betekent een vergelijking van peildatum 1 januari 2018 ten opzichte van 1 januari 2017. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Figuur 4.3 Toename beschikbaarheid van werk veelal combinatie van ontwikkeling in werkgelegenheid en ontwikkeling in beroepsbevolking

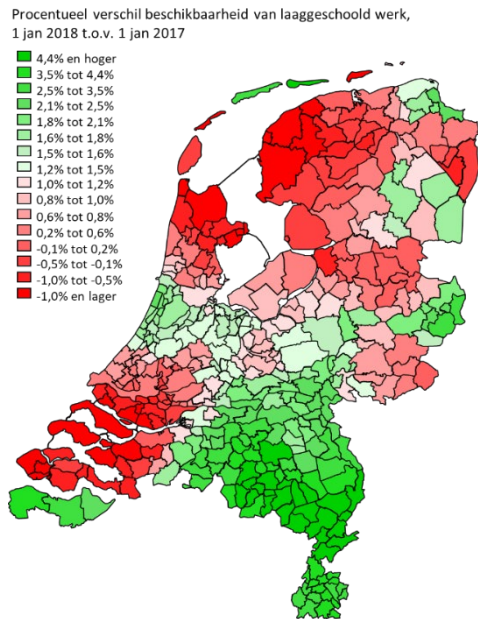
De linker figuur toont de ontwikkeling in de bereikbare¹⁵ werkgelegenheid per gemeente. De rechter figuur laat de ontwikkeling zien in de bereikbare beroepsbevolking per gemeente. Het betreft de ontwikkeling tussen 1 januari 2017 en 1 januari 2018, dat wil zeggen een vergelijking van de gegevens voor de actualisatie van model 2019 en de actualisatie van model 2020. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Figuur 4.4 laat zien dat de beschikbaarheid van werk voor laagopgeleiden met name toeneemt in Noord-Brabant en Limburg, in het zuidelijke deel van Zeeland en (in mindere mate) in de Noordvleugel van de Randstad. De beschikbaarheid van werk voor laagopgeleiden neemt juist af in het Noorden. Figuur 4.5 laat zien waar dat door komt. De afname in het Noorden komt vooral door een relatieve toename van het aantal laagopgeleiden onder de beroepsbevolking. De toename in het zuidelijke deel van Zeeland komt vooral doordat het aantal laagopgeleiden sterker afneemt dan de laagopgeleide werkgelegenheid. Datzelfde geldt voor de toename in de Noordvleugel van de Randstad. De toename in Noord-Brabant en Limburg is aan beide ontwikkelingen toe te schrijven: een toename van het aantal banen voor laagopgeleiden en een afname van het aantal laagopgeleiden.

¹⁵ Waar gesproken wordt van 'bereikbare' werkgelegenheid (of beroepsbevolking) van een gemeente is telkens sprake van de werkgelegenheid (beroepsbevolking) binnen een acceptabele reistijd van de betreffende gemeente.

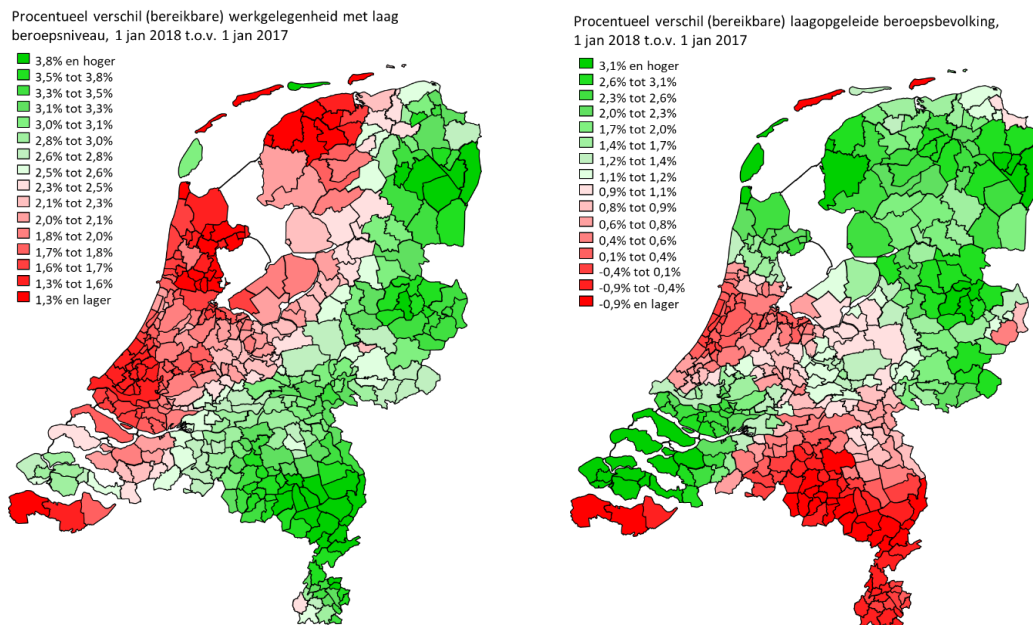
Figuur 4.4 Beschikbaarheid van werk voor laagopgeleiden neemt met name toe in Noord-Brabant, Limburg en de Noordvleugel van de Randstad

De figuur toont het procentuele verschil tussen de beschikbaarheid van werk voor laagopgeleiden uit de actualisatie van model 2020 ten opzichte van de actualisatie van model 2019. Dat betekent een vergelijking van peildatum 1 januari 2018 ten opzichte van 1 januari 2017. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Figuur 4.5 Afname van banen voor laagopgeleiden in Noorden met name door toename in laagopgeleide beroepsbevolking

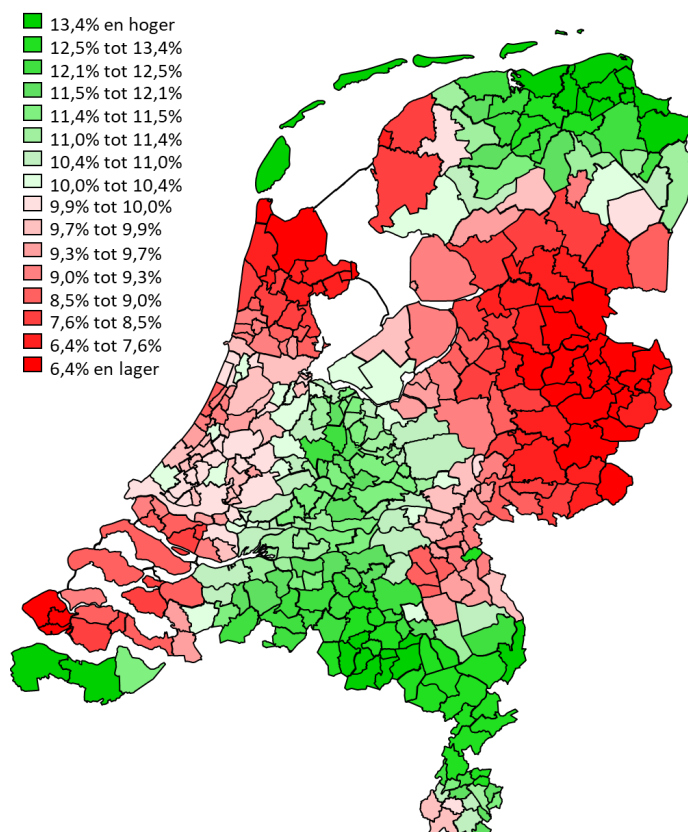
De linker figuur toont de ontwikkeling in de bereikbare werkgelegenheid met laag beroepsniveau per gemeente. De rechter figuur laat de ontwikkeling zien in de bereikbare laagopgeleide beroepsbevolking per gemeente. Het betreft de ontwikkeling tussen 1 januari 2017 en 1 januari 2018, dat wil zeggen een vergelijking van de gegevens voor de actualisatie van model 2019 en de actualisatie van model 2020. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Figuur 4.6 laat zien dat het aantal middelbaar en hoger opgeleiden dat werkt in banen met een laag beroepsniveau ('werken onder niveau' met name toeneemt in Noord-Brabant en Limburg en in (Noord-)Groningen. Die toename is het gevolg van zowel een afname van de laagopgeleide beroepsbevolking als een toename van het aantal banen met een laag beroepsniveau (zie Figuur 4.7).

Figuur 4.6 Toename van werken onder niveau met name in Noord-Brabant, Limburg en Noord-Groningen

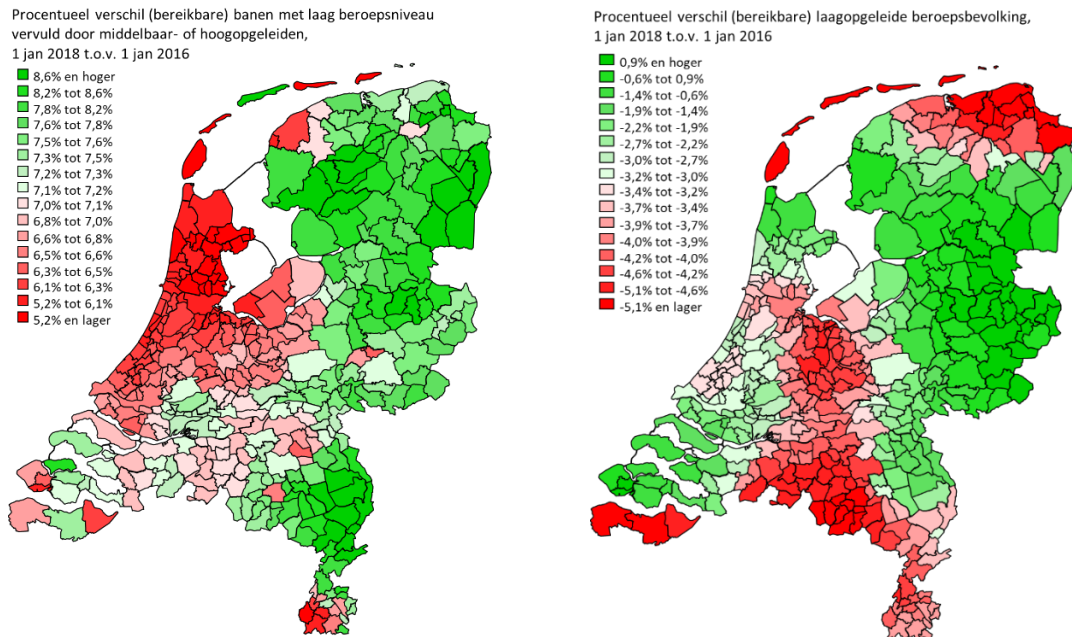
Procentueel verschil werken onder niveau,
1 jan 2018 t.o.v. 1 jan 2016

De figuur toont het procentuele verschil tussen 'werken onder niveau' uit de actualisatie van model 2020 ten opzichte van actualisatie van model 2019. Dat betekent een vergelijking van peildatum 1 januari 2018 ten opzichte van 1 januari 2016. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

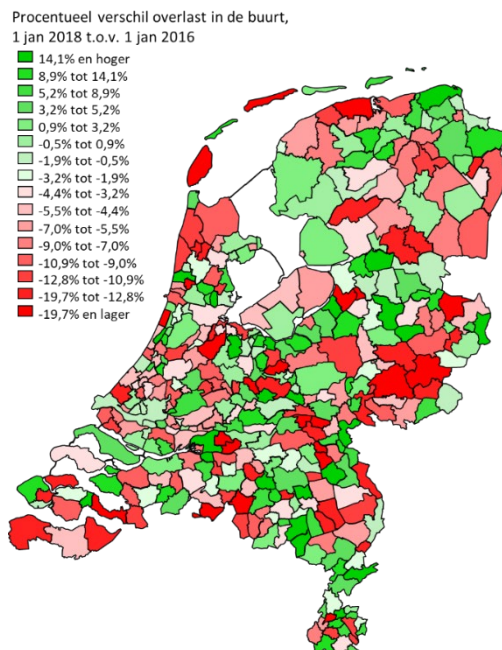
Figuur 4.7 Toename van werken onder niveau in Randstad met name gevolg van ontwikkeling in laaggeleide beroepsbevolking

De linker figuur toont de ontwikkeling in de bereikbare banen met een laag beroepsniveau vervuld door middelbaar en hooggeleiden per gemeente. De rechter figuur laat de ontwikkeling zien in de bereikbare laaggeleide beroepsbevolking per gemeente. Het betreft de ontwikkeling tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2018, dat wil zeggen een vergelijking van de gegevens voor de actualisatie van model 2019 en de actualisatie van model 2020. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Figuur 4.8 Afnahme van overlast in de meeste gemeenten tussen 1 jan 2016 en 1 jan 2018

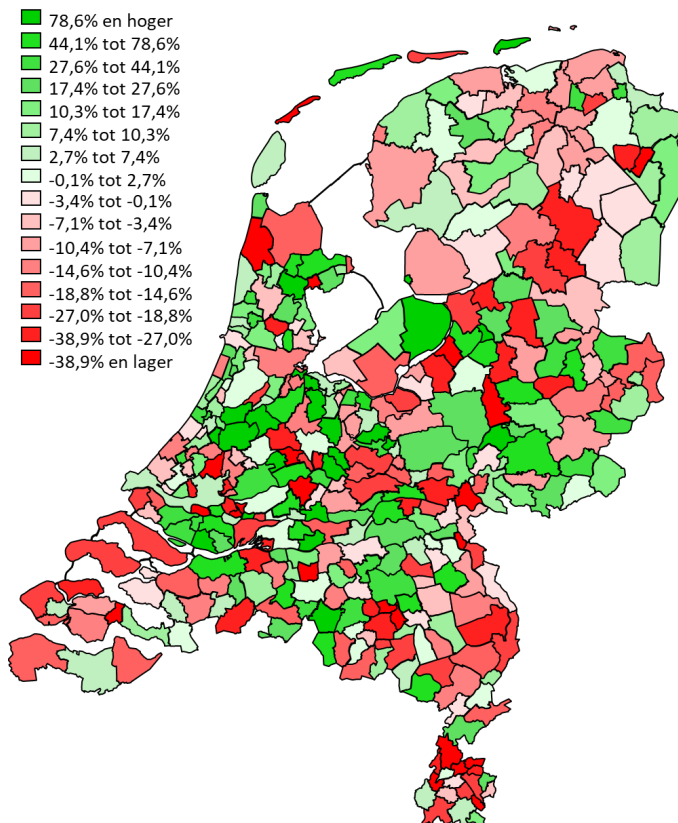
De figuur toont het procentuele verschil tussen het kenmerk overlast uit de actualisatie van model 2020 ten opzichte van de actualisatie van model 2019. Dat betekent een vergelijking van peildatum 1 januari 2018 ten opzichte van 1 januari 2016. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

De overlast is in het grootste deel van het land verder afgenomen, maar de ontwikkeling van de overlast in gemeenten laat geen regionaal patroon zien (zie Figuur 4.8). Er is evenmin een regionaal patroon in de ontwikkeling van het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' (zie Figuur 4.9). De soms grote verschillen tussen de peildata ontstaan doordat de waarden van de indicator vaak klein zijn, waardoor kleine verschillen (in absolute zin) tussen twee peilmomenten voor grote relatieve ontwikkelingen zorgen.

Figuur 4.9 Geen regionaal patroon in ontwikkeling kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' tussen 1 jan 2016 en 1 jan 2017

Procentueel verschil buurt waar werken niet de norm is,
1 jan 2017 t.o.v. 1 jan 2016

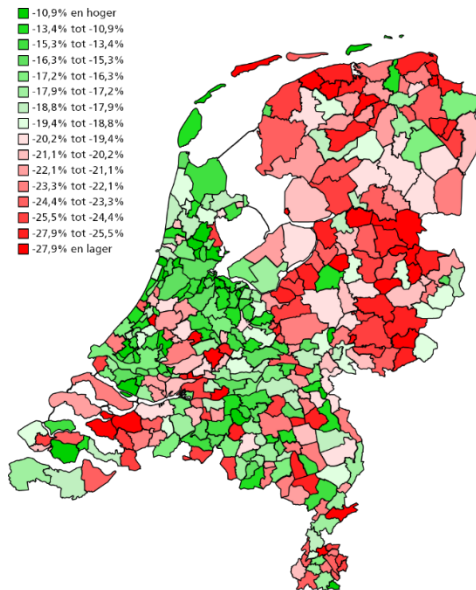
De figuur toont het procentuele verschil tussen het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' uit de actualisatie van model 2020 ten opzichte van de actualisatie van model 2019. Dat betekent een vergelijking van peildatum 1 januari 2017 ten opzichte van 1 januari 2016. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2018.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Tot slot laat Figuur 4.10 zien dat het aandeel WW in gemeenten met name daalt in het Noorden en Oosten van Nederland. De afname is relatief klein in de provincies Noord-Holland en Utrecht. Figuur 4.11 geeft aan dat dit patroon gedreven wordt door de ontwikkeling in het aantal personen met een WW-uitkering. De beroepsbevolking verandert zeer beperkt, doordat Statline, waarop de omvang van de beroepsbevolking voor dit kenmerk wordt gebaseerd, de omvang afgerond in duizendtallen weergeeft. De beroepsbevolking blijft daarom vaak gelijk.

Figuur 4.10 Aandeel WW neemt met name in Noord- en Oost-Nederland af

Procentueel verschil aandeel WW, actualisatie 2020 t.o.v. 2019

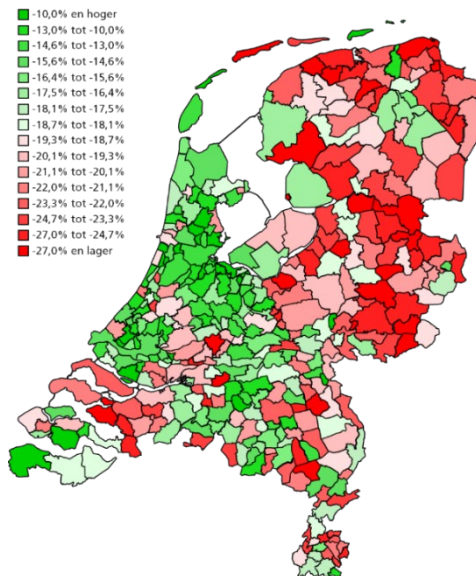

De figuur toont het procentuele verschil in het aandeel WW in de gemeente in de actualisatie van model 2020 ten opzichte van de actualisatie van model 2019. Dat betekent een vergelijking van gegevens met peildatum Q4 2016 tot en met Q3 2017 en gegevens met peildatum Q4 2017 tot en met Q3 2018.

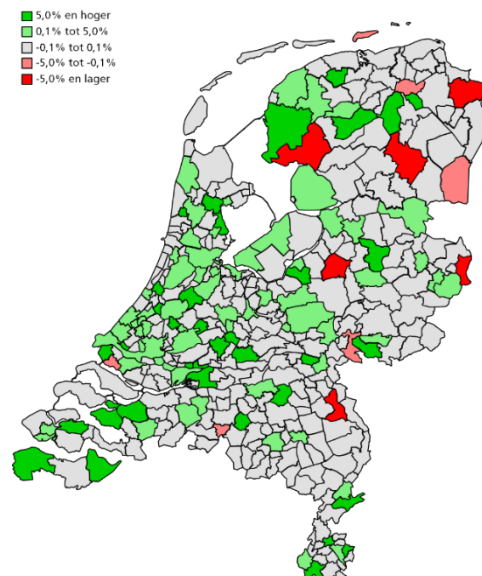
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, op basis van CBS Statline.

Figuur 4.11 Ontwikkeling in aandeel WW wordt bepaald door de ontwikkeling in het aantal personen met een WW-uitkering

Procentueel verschil aantal personen met WW-uitkering, actualisatie 2020 t.o.v. 2019

Procentueel verschil omvang beroepsbevolking, actualisatie 2020 t.o.v. 2019

De linker figuur toont de ontwikkeling in het aantal personen met een WW-uitkering per gemeente. De rechter figuur laat de ontwikkeling in de beroepsbevolking per gemeente zien. De ontwikkelingen betreffen een vergelijking van de actualisatie van model 2019 met de actualisatie van model 2020, dat betekent gegevens met peildatum Q4 2016 tot en met Q3 2017 en gegevens met peildatum Q4 2017 tot en met Q3 2018. Statline rapporteert de beroepsbevolking per gemeente in duizendtallen. Dat betekent dat cijfers afgerond zijn op duizenden. Dit verklaart de beperkte mutaties in de omvang van de beroepsbevolking per gemeente.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, op basis van CBS Statline.

4.3 Geactualiseerde voorspellingen

Om de voorspelde bijstandskans te berekenen worden de gewichten van het schattingsmodel voor de volumecomponent (zie Bijlage C) vermenigvuldigd met de kenmerken in het geactualiseerde bestand. Dit geeft voor elk huishouden op 31 december 2018 een bijstandskans. Tabel 4.3 bevat het aantal huishoudens en de bijbehorende werkelijke en voorspelde bijstandskans, uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. De voorspelde bijstandskans ligt met 6,2 procent hoger dan de werkelijke bijstandskans van 5,7 procent. De landelijke daling die te zien is in de ontwikkeling van de feitelijke bijstandsafhankelijkheid vertaalt zich dus niet direct in een daling in de voorspelde bijstandsafhankelijkheid. Dit was ook bij model 2019 (in iets mindere mate) het geval: de voorspelde bijstandsafhankelijkheid was bij de actualisatie van model 2019 6,3 procent, terwijl de werkelijke bijstandskans op 31 december 2018 6,1 procent was. Dit kan worden veroorzaakt doordat niet alle gegevens volledig, dat wil zeggen naar ultimo 2018, geactualiseerd kunnen worden. Uiteindelijk gaat het in de budgetverdeling om het aantal bijstandshuishoudens in een gemeente ten opzichte van andere gemeenten. Een verschil in niveau tussen de landelijk gemiddelde feitelijke en voorspelde bijstandsafhankelijkheid heeft dus niet direct invloed op de budgetverdeling.

Verschillen tussen de voorspelde en werkelijke bijstandskans kunnen twee oorzaken hebben. Allereerst zijn de gewichten geschat op het bestand begin 2017. De samenstelling van groepen kan sinds die tijd gewijzigd zijn. Substantiële wijzigingen kunnen leiden tot een afwijking tussen de voorspelde en de werkelijke bijstandskans. Eerder was dit bijvoorbeeld het geval bij de huishoudens met mensen met een Syrische migratieachtergrond, als gevolg van de recente toestroom van Syrische vluchtelingen. Nu is zo'n afwijking tussen voorspelde en werkelijke bijstandsafhankelijkheid niet alleen zichtbaar voor Syriërs, maar ook voor Somaliërs of Eritreeërs.

Ten tweede introduceert de actualisatie zelf ruis die verschillen kan veroorzaken. Deze ruis ontstaat doordat niet alle gegevens geactualiseerd kunnen worden en dus verschillende peilmomenten worden gehanteerd. Dit komt bijvoorbeeld voor bij de HCI: er zijn in de actualisatie meer mensen met een onbekend opleidingsniveau, omdat geen volledige actualisatie mogelijk is. Meer mensen worden aan de groep 'HCI onbekend' toegekend en daardoor verandert de bijstandskans van de mensen die wel zijn ingedeeld. Dit speelt ook bij kenmerken voor niet-rechthebbenden, zoals vermogen, overwaarde en Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering. Doordat vermogensgegevens dateren van 1 januari 2017 is een fictief persoonlijk vermogen berekend. Daardoor kan het zijn dat mensen eind 2018 onterecht als (niet-)rechthebbende worden gezien. Hetzelfde geldt voor Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering. Dit is gebaseerd op eind 2017, maar als de uitkering daarna stopt, kan dat betekenen dat er eind 2018 wel weer recht op bijstand is.

Het verschil tussen werkelijke en voorspelde bijstandskans is naar verhouding wat groter bij eenouderhuishoudens en overige huishoudens, zie Tabel 4.3. Daarnaast zijn de verschillen met name zichtbaar bij huishoudens met 20-25-jarigen. Deze patronen komen grotendeels overeen met de actualisatie van de modellen 2018 en 2019 en hangen dus naar verwachting samen met het feit dat niet alle gegevens geactualiseerd kunnen worden. Voor de meeste groepen geldt dat de voorspelde bijstandskans hoger is dan de werkelijke bijstandskans. Er zijn echter enkele uitzonderingen, zoals 18-20-jarigen en huishoudens waarin personen een Ziektewetuitkering, wachtgeld, een overige uit-

kering of pensioen ontvangen. Ook bij huishoudens waarin specifiek zorggebruik voorkomt (bijvoorbeeld hoge zorgkosten of medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis), is de voorspelde bijstandskans lager dan de werkelijke bijstandskans.

Tabel 4.3 De voorspelde bijstandskans ultimo 2018 is hoger dan de werkelijke bijstandskans

Kenmerk	Aantal hh	Werkelijke bijstandskans	Voorspelde bijstandskans
Totaal	7.128.590	5,7%	6,2%
Huishoudenstypen			
Alleenstaande	2.060.199	10,2%	10,9%
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	75.017	29,2%	30,4%
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	117.795	22,5%	23,8%
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	114.424	17,7%	18,7%
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	128.544	15,6%	16,2%
Eenoudervader, jongste kind tot 5	3.938	10,7%	12,1%
Eenoudervader, jongste kind 5-12	16.659	8,6%	9,5%
Eenoudervader, jongste kind 12-18	27.506	6,6%	7,2%
Eenoudervader, jongste kind 18+	49.281	4,3%	4,9%
Paar, jongste kind 18-	1.505.350	2,7%	2,8%
Paar, jongste kind 18+	441.888	1,7%	1,8%
Paar zonder kinderen	1.215.318	2,0%	2,2%
Thuiswonend meerderjarig kind	1.337.094	2,2%	2,6%
Overig huishouden	35.577	5,7%	7,5%
Leeftijdsgroepen			
18-20-jarige in hh	427.212	1,8%	1,4%
20-25-jarige in hh	1.018.917	2,8%	3,7%
25-30-jarige in hh	962.252	3,8%	4,4%
30-40-jarige in hh	1.588.959	5,7%	6,2%
40-50-jarige in hh	1.704.926	5,9%	6,2%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.399.624	7,6%	7,6%
Woonsituatie			
Corporatiewoning	1.816.261	18,3%	19,3%
Standplaats	10.885	20,0%	20,7%
Niet-westerse migratieachtergrond:			
met herkomst Turkije in hh	207.750	10,6%	11,2%
met herkomst Suriname in hh	216.883	10,8%	11,9%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	97.608	13,6%	15,3%
met herkomst overig Afrika in hh	118.617	19,6%	20,9%
met herkomst Marokko in hh	182.117	15,9%	16,9%
met herkomst Ghana in hh	14.853	14,8%	15,5%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	26.382	47,8%	54,0%
met herkomst Afghanistan in hh	23.121	24,5%	25,1%
met herkomst Irak in hh	30.961	32,8%	34,2%
met herkomst Syrië in hh	40.528	62,4%	72,4%
met herkomst Iran in hh	26.212	23,6%	24,2%
met herkomst China in hh	54.894	4,4%	4,6%
met herkomst India in hh	25.989	2,2%	2,9%

met herkomst overig in hh	169.258	8,2%	8,9%
Westerse migratieachtergrond:			
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	47.959	10,8%	11,6%
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	55.786	9,0%	10,5%
met overige herkomst in hh	917.415	3,6%	4,0%
Opleidingsniveau			
HCI laag in hh	2.129.429	15,4%	16,3%
HCI midden in hh	3.959.127	1,8%	2,0%
HCI hoog in hh	2.363.361	0,6%	1,0%
(V)SO/PrO in hh	73.830	15,4%	16,0%
Gezondheidsindicatoren			
Zorgkosten boven € 50.000	22.561	15,6%	15,1%
Gebruik GGZ	517.436	13,1%	13,6%
Medicijnen tegen verslaving	49.015	20,3%	20,4%
Medicijnen tegen depressie	636.522	11,2%	11,2%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	189.347	18,9%	18,6%
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	6.509.406	4,6%	5,1%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	972.040	8,8%	9,0%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	307.281	12,5%	12,5%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	80.445	16,2%	15,9%
Stapelning van problematiek			
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leef-tijd in hh	291.948	23,2%	23,1%
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	345.243	23,9%	24,5%
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	793.774	20,9%	21,2%
Niet-rechthebbenden			
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	721.497	2,3%	2,0%
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	39.432	4,3%	4,2%
Paar, vermogen > € 10.000	2.922.162	0,6%	0,6%
Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	280.014	1,2%	1,2%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.034.159	0,9%	1,1%
WW-uitkering in hh	234.337	1,7%	2,1%
AO-uitkering 15%-80% in hh	107.031	1,3%	1,5%
AO-uitkering 80%-100% in hh	462.017	2,8%	3,0%
ANW-uitkering in hh	24.889	0,8%	0,8%
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in hh	140.860	4,7%	3,5%
Pensioenuitkering in hh	253.670	3,5%	3,3%

De tabel laat het aantal huishoudens en de werkelijke kans op bijstand op peildatum 31 december 2018 zien. Daarnaast is de voorspelde kans op bijstand, berekend door toepassing van de gewichten uit het schattingsmodel voor de volumecomponent van model 2020 op het geactualiseerde analysebestand met peildatum 31 december 2018, weergegeven. De cijfers zijn uitgesplitst naar achtergrondkenmerken van huishoudens.

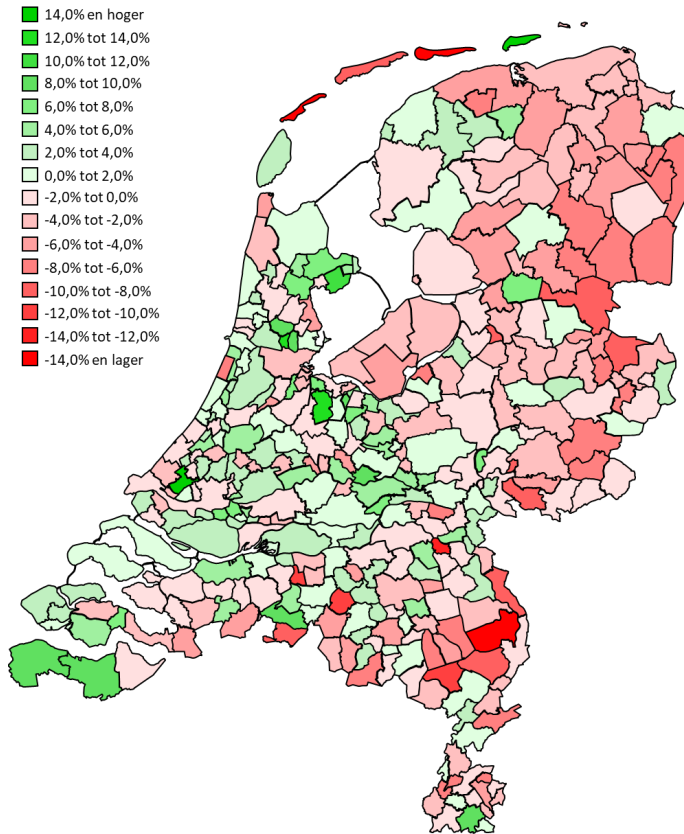
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS-microdata.

Het voorspelde aantal huishoudens met bijstand daalt tussen eind 2017 en eind 2018 met name in Noord- en Oost-Nederland en in mindere mate in Limburg, zie Figuur 4.12. Het regionale patroon in de verandering van voorspelde bijstandsafhankelijkheid wijkt af van het patroon in de verandering van de feitelijke bijstandsafhankelijkheid – vergelijk Figuur 4.1 en Figuur 4.12. De voorspelde

bijstandsafhankelijkheid neemt juist relatief sterk af in Groningen, Drenthe, Flevoland en gedeelten van Overijssel en Gelderland.

Figuur 4.12 Voorspelde bijstandsafhankelijkheid daalt tussen ultimo 2017 en ultimo 2018 relatief sterk in Groningen, Drenthe, Flevoland en delen van Overijssel en Gelderland

Procentueel verschil voorspeld aantal bijstandshuishoudens, actualisatie 2020 t.o.v. 2019

De figuur toont het procentueel verschil tussen het voorspelde aantal huishoudens met bijstand o.b.v. de volumecomponent van model 2020 en het voorspelde aantal huishoudens met bijstand o.b.v. de volumecomponent van model 2019, beide na actualisatie van de gegevens naar respectievelijk ultimo 2018 en ultimo 2017. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

Om de voorspelde fractie van het normbedrag te berekenen worden de gewichten van het schattingsmodel voor de prijscomponent (zie Bijlage C) vermenigvuldigd met de kenmerken in het geactualiseerde bestand. Wanneer de werkelijke en voorspelde fractie uit de actualisatiefase (op basis van gegevens ultimo 2018) worden vergeleken met de werkelijke en voorspelde fractie uit de schattingsfase (op basis van gegevens begin 2017) is te zien dat de verschillen beperkt zijn.¹⁶

¹⁶ Een vergelijking van de actualisatiefase van model 2020 met de actualisatiefase van model 2019 is in dit geval niet mogelijk. Voor model 2019 waren de prijsgegevens namelijk niet beschikbaar en konden beschrijvende statistieken over de werkelijke fractie niet worden berekend.

4.4 Plausibiliteit

De gemiddelde modelafwijking neemt toe door de actualisatie. Voor actualisatie was de gemiddelde absolute modelafwijking 8,0 procent; na actualisatie is dat 11,2 procent, zie Tabel 4.4. De toename treedt op bij gemeenten in alle grootteklassen. Bovendien heeft na actualisatie het merendeel van de gemeenten een positieve modelafwijking, dat wil zeggen dat er feitelijk minder bijstandshuishoudens zijn dan voorspeld, terwijl dat voor actualisatie nog meer gelijkmatig verdeeld was.

Dat de modelafwijkingen na actualisatie groter zijn, komt doordat er een afwijking is tussen de gemiddelde voorspelde bijstandskans (6,2 procent) en de gemiddelde feitelijke bijstandskans (5,7 procent). De modelafwijking kijkt naar het verschil tussen voorspeld en werkelijk aantal bijstandshuishoudens per gemeente. Een afwijking tussen de gemiddelde feitelijke en voorspelde bijstandskans vertaalt zich dus in modelafwijkingen.¹⁷ In model 2019 was dit ook al het geval. Het verschil was toen echter iets kleiner: voor model 2020 ligt de gemiddelde voorspelde bijstandskans na actualisatie 0,5 procentpunt hoger dan de gemiddelde feitelijke bijstandskans. In model 2019 was dit verschil 0,2 procentpunt.

Tabel 4.4 De modelafwijkingen nemen toe door actualisatie

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Vóór actualisatie gegevens 1 jan 2017					Na actualisatie gegevens 31 dec 2018				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	Max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 – 25.000 inw (n = 95/83)	9,4	-29,6	47,7	55	40	12,3	-25,2	57,7	27	56
25.000 – 50.000 inw (n = 140/141)	8,2	-18,0	37,0	65	75	11,4	-14,4	54,5	35	106
50.000 – 100.000 inw (n = 48/54)	6,3	-14,8	40,5	25	23	10,3	-8,9	55,0	7	47
100.000 – 250.000 inw (n = 27/27)	5,5	-11,5	21,0	15	12	9,2	-5,7	24,8	6	21
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	4,1	-6,2	3,1	2	2	6,6	-0,9	14,4	1	3
Totaal (n = 314/308)	8,0	-29,6	47,7	162	152	11,2	-25,2	57,7	76	233
Gewogen naar inwonertal	6,5	-29,6	47,7	162	152	10,0	-25,2	57,7	76	233
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,4	-29,6	47,7	162	152	8,8	-25,2	57,7	76	233

De beschrijvende statistieken over vóór actualisatie zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) in gemeente-indeling 2017. Na actualisatie is gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten in gemeente-indeling 2020. De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

Tabel 4.5 vergelijkt de modelafwijkingen van model 2020 en model 2019, beide na actualisatie. Hier is opnieuw een verschuiving naar meer positieve modelafwijkingen in model 2020 te zien. Dit wordt veroorzaakt door de relatief grote afwijking tussen de voorspelde en feitelijke bijstandskans. 73 van de 131 gemeenten met meer dan 40.000 inwoners (55 procent) hebben in model 2019 en

¹⁷ Voor de budgetverdeling maakt het verschil in niveau van de landelijk gemiddelde voorspelde bijstandskans en de landelijk gemiddelde feitelijke bijstandskans niet direct uit. Het gaat immers om de verhouding in voorspelde bijstandsafhankelijkheid (vermenigvuldigd met de voorspelde prijs) tussen gemeenten. Het is mogelijk om de landelijk gemiddelde voorspelde bijstandskans te herschalen naar de landelijk gemiddelde feitelijke bijstandskans. De modelafwijkingen zijn dan kleiner.

model 2020 een modelafwijking van dezelfde orde van grootte. Voor 46 gemeenten (35 procent) geldt dat de grootte van de modelafwijking één categorie opschuift. Het merendeel (42) van deze gemeenten schuift een categorie omhoog op, dat wil zeggen richting een meer positieve modelafwijking. De verschuivingen die optreden betreffen maximaal twee categorieën. Dus geen enkele gemeente gaat van bijvoorbeeld min tien procent modelafwijking in 2019 naar een modelafwijking van meer dan vijf procent in 2020.

Tabel 4.5 Bepaalde verschuivingen in modelafwijkingen van model 2019 naar model 2020

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Model 2020					Meer dan 10%	Totaal
	Model 2019	Tot -10%	-10% tot -5%	-5% tot 5%	5% tot 10%		
Tot -10%		0	2	2	0	0	4
-10% tot -5%		0	3	8	1	0	12
-5% tot 5%		0	1	33	17	9	60
5% tot 10%		0	0	1	9	15	25
Meer dan 10%		0	0	0	2	28	30
Totaal		0	6	44	29	52	131

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op volledig gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 40.000 inwoners in 2019 – gemeente-indeling 2020). De modelafwijking is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

De gemeenten die in model 2019 tot de tien gemeenten met de grootste negatieve modelafwijking behoren, vormen ook in model 2020 de top-10 min-gemeenten. Dit is uitsluitend gebaseerd op gemeenten met meer dan 40.000 inwoners op 1 januari 2019. Dit betreft 131 gemeenten.

Acht gemeenten behoren zowel in model 2019 als in model 2020 tot de top-10 gemeenten met de grootste positieve modelafwijking. De gemeenten die in model 2020 niet langer tot de top-10 behoren, komen op plek 13 en 21. De gemeenten die in model 2020 in de top 10 komen, zaten daar al dicht bij (plek 11 en 18).

Een verschuiving in de modelafwijking kan verschillende oorzaken hebben:

- De samenstelling van huishoudens en de regionale situatie in gemeenten kan veranderen. Als in een gemeente de omvang van groepen huishoudens met een verhoogde bijstandskans (bijvoorbeeld alleenstaanden) toeneemt, stijgt het voorspelde aantal bijstandshuishoudens. Ook wijzigingen in de regionale situatie zijn van invloed op het voorspelde aantal bijstandshuishoudens.
- De gewichten in model 2020 wijken af van de gewichten in model 2019. Het model is geschat op recentere gegevens dan voor model 2019 werden gebruikt. Dit resulteert in gewijzigde gewichten voor alle kenmerken. De gewijzigde gewichten kunnen leiden tot een ander aantal voorspelde bijstandshuishoudens.
- Model 2020 bevat enkele gewijzigde kenmerken ten opzichte van model 2019. Er is een wijziging doorgevoerd in de specificatie van de volumecomponent van model 2020, zie hoofdstuk 2. Daarnaast heeft het regulier onderhoud er voor gezorgd dat er kleine wijzigingen zijn doorgevoerd in enkele kenmerken, zoals HCI, standplaats en praktijk- en speciaal

onderwijs. Het gaat hierbij echter om kleine wijzigingen, waardoor de rol hiervan in de modeluitkomsten naar verwachting beperkt is.

- Het beleid van de gemeente kan wijzigen.
De gemeente kan beleidswijzigingen hebben gedaan die invloed hebben op de uitstroom en/of instroom van bijstandsgerechtigden. In dat geval verandert de afwijking tussen het voorspelde aantal bijstandshuishoudens en het werkelijke aantal bijstandshuishoudens.

Uitsluitend de volumecomponent van het model speelt een rol in de omvang van de modelafwijkingen.

5 Vaststellen voorlopige budgetverdeling

Dit hoofdstuk beschrijft het vaststellen van de voorlopige budgetten. Het gaat hier om het objectieve en het reguliere budget.

Er worden twee budgetten berekend:

- Objectief budget
- Regulier budget

Op basis van het aantal inwoners op 1 januari 2019 wordt bepaald in welke mate de gemeente objectief wordt gebudgetteerd (m). Gemeenten met 40.000 of meer inwoners worden volledig objectief gebudgetteerd ($m = 1$). Bij hen worden de historische uitgaven niet meegenomen. Gemeenten met 15.000 of minder inwoners worden volledig historisch gebudgetteerd ($m = 0$). Bij gemeenten met 15.000 tot 40.000 inwoners wordt het budget deels historisch en deels objectief bepaald ($0 < m < 1$). De mate van budgettering wordt dan berekend door het aantal inwoners in de gemeente te verminderen met 15.000 en vervolgens te delen door 25.000.¹⁸

5.1 Objectief budget

Om tot een budget volgens model 2020 te komen, moet een voorspeld bedrag per huishouden worden bepaald. Daarvoor wordt de voorspelde fractie van het normbedrag vermenigvuldigd met het normbedrag van een huishouden per 1 juli 2019. Dit resulteert in het voorspelde bedrag per huishouden. Het objectief budget volgt dan door de voorspelde kans per huishouden in het geactualiseerde bestand te vermenigvuldigen met het voorspelde bedrag per huishouden en dit over alle huishoudens binnen de gemeente op te tellen. Dit levert het gemeentelijk voorspeld budget op. Het objectieve budgetaandeel per gemeente resulteert door het voorspelde budget te delen door het totaal aan voorspelde budgetten voor de gemeenten die (deels) gebudgetteerd worden in 2020. Gemeenten die deels gebudgetteerd worden, tellen hierbij nog mee als volledig gebudgetteerd.

5.1.1 Herverdeeleffecten

Tabel 5.1 laat de herverdeeleffecten zien. Dit is het procentuele absolute verschil tussen het budgetaandeel voor 2020 en het uitgavenaandeel in 2018. Deze vergelijking is niet helemaal zuiver. Allereerst bevatten de uitgaven 2018 ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners. Omdat het budget voor dak- en thuislozen en instellingsbewoners buiten het model om wordt verdeeld, is deze component niet meegenomen in de budgetvoorspellingen die uit het model volgen. Dit zorgt voor een afwijking ten opzichte van de uitgaven in 2018 en vertaalt zich in een herverdeeleffect. In de volgende paragraaf wordt hier wel voor gecorrigeerd. Daarnaast gebruikt het model normbedragen per 1 juli 2019 om budgetten voor 2020 te berekenen. De uitgaven 2018 zijn gebaseerd op de normbedragen die golden in 2018. De ontwikkeling in de hoogte van de

¹⁸ Dus $m = \begin{cases} 1, & \text{als } \text{inwoneraantal} \geq 40.000 \\ 0, & \text{als } \text{inwoneraantal} \leq 15.000 \\ \frac{\text{inwoneraantal} - 15.000}{25.000}, & \text{als } 15.000 < \text{inwoneraantal} < 40.000 \end{cases}$

normbedragen is niet voor elk type huishouden gelijk. Ook dit resulteert daarom in een herverdeel-effect.

De herverdeeleffecten van model 2020 zijn vergelijkbaar met die van model 2019. Gemiddeld zijn de herverdeeleffecten in model 2020 iets groter dan in model 2019 bij gemeenten met meer dan 100.000 inwoners.

Tabel 5.1 Herverdeeleffecten model 2020 en model 2019 zijn vergelijkbaar

Herverdeeleffecten	MODEL 2020					MODEL 2019				
	objectief budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2018					objectief budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2017				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
15.000 – 25.000 inw (n = 83/86)	11,4	-29,4	49,7	37	46	11,4	-29,2	61,6	34	51
25.000 – 50.000 inw (n = 141/139)	10,1	-16,0	47,2	58	83	10,0	-16,7	55,9	52	87
50.000 – 100.000 inw (n = 54/54)	6,7	-9,8	47,8	18	36	6,7	-11,2	51,9	19	36
100.000 – 250.000 inw (n = 27/27)	6,9	-12,2	19,8	14	13	6,2	-15,7	22,2	13	12
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	5,3	-10,8	1,6	3	1	4,4	-10,1	-1,1	4	0
Totaal (n= 309/310)	9,5	-29,4	49,7	130	179	9,4	-29,2	61,6	122	188
Gewogen naar inwonertal	7,9	-29,4	49,7	130	179	7,5	-29,2	61,6	122	188
Gewogen naar uitgavenaandeel	6,7	-29,4	49,7	130	179	6,2	-29,2	61,6	122	188

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) van het jaar 2020 (model 2020) en 2019 (model 2019). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt. Dat geldt ook voor de gemeenten die gedeeltelijk historisch worden gebudgetteerd, er is dus nog geen rekening gehouden met de historische component.

De herverdeeleffecten van model 2019 komen uit Tempelman et al. (2018b).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

5.1.2 Budgetmutaties

Naast herverdeeleffecten is het interessant om naar budgetmutaties tussen 2019 en 2020 te kijken. Om ervoor te zorgen dat verschillen in de omvang van het macrobudget geen rol spelen, is gekeken naar veranderingen in de budgetaandelen van gemeenten. Een mutatie van het budgetaandeel dat volgt uit het objectieve verdeelmodel kan diverse oorzaken hebben:

- Gewichten in model 2020 wijken af van die in model 2019.
Model 2020 is herschat op gegevens met peildatum 1 januari 2017. Dit resulteert in gewijzigde gewichten voor alle kenmerken in zowel de volume- als de prijscomponent. Een hoger gewicht voor een bepaald kenmerk leidt tot een grotere kans op bijstand en dus een groter budgetaandeel.
- De samenstelling en omvang van huishoudens in gemeenten kan veranderen.
Als in een gemeente de omvang van groepen mensen met een grotere bijstandskans (bijvoorbeeld alleenstaanden) of een hogere prijs toeneemt, neemt ook het budgetaandeel toe. Daarnaast kan het budgetaandeel wijzigen als in de gemeente zelf niets wijzigt, maar in andere gemeenten de omvang van groepen mensen met grotere bijstandskansen of hogere prijzen toeneemt.

- De regionale situatie kan veranderen.
Als in een gemeente de arbeidsmarkt verbetert, daalt de kans op bijstand en daarmee het budgetaandeel.
- Regulier onderhoud aan de volume- en prijscomponent.
In het regulier onderhoud is besloten om het kenmerk ‘aandeel laagstopgeleiden’ uit de volumecomponent van het bijstandsverdeelmodel te halen. Dit kan leiden tot mutaties in het budgetaandeel ten opzichte van model 2019. Op basis van de schattingsfase leken deze verschuivingen beperkt – zie Figuur 2.3. Andere wijzigingen in de definitie van variabelen kunnen eveneens gevolgen hebben voor de budgetaandelen. Het gaat echter om kleine wijzigingen in definities, zoals beschreven in hoofdstuk 2 en 3.

Tabel 5.2 laat zien dat er kleine verschuivingen optreden in de verdeling van objectieve budgetaandelen naar gemeentegrootte. Het budgetaandeel van de gemeenten met minder dan 25.000 inwoners neemt iets af. Dit komt ten goede aan de gemeenten met 25.000 tot 50.000 inwoners. Bij de daadwerkelijke budgetverdeling zullen voor een groot deel van deze gemeenten de budgetten (deels) op basis van historische lasten worden verdeeld en niet volgens het objectieve verdeelmodel. De ontwikkelingen bij deze gemeentegrootteklassen sluiten aan bij de ontwikkeling in het aantal gemeenten in die klassen: het aantal gemeenten met 15.000 tot 25.000 inwoners daalt, terwijl het aantal gemeenten met 25.000 tot 50.000 inwoners toeneemt. Het budgetaandeel voor de G4 en de gemeenten met 100.000 tot 250.000 inwoners blijft gelijk.

Tabel 5.2 Kleine verschuiving in budgetaandelen van kleine naar grotere gemeenten

Mutaties in objectieve budgetaandelen	cumulatieve objectieve budgetaandelen		
	2020	2019	mutatie in procentpunt
Gemeentegrootte			
0 – 15.000 inw (n =46/45)	1,5	1,4	0,08
15.000 – 25.000 inw (n =83/86)	5,1	5,4	-0,25
25.000 – 50.000 inw (n = 141/139)	19,4	19,1	0,33
50.000 – 100.000 inw (n = 54/54)	19,7	19,8	-0,09
100.000 – 250.000 inw (n = 27/27)	27,9	27,9	-0,05
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	26,3	26,3	-0,02
Totaal (n = 355/355)	100	100	0

Cumulatieve objectieve budgetaandelen zijn berekend op basis van alle gemeenten in een bepaalde grootteklasse, ingedeeld op basis van het jaar 2019 (model 2019) en het jaar 2020 (model 2020). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

Ook al zijn de mutaties in cumulatieve budgetaandelen naar grootteklasse beperkt, voor individuele gemeenten kan er sprake zijn van grotere veranderingen in de budgetaandelen uit model 2019 en 2020. Tabel 5.3 bevat beschrijvende statistieken over de mutatie van budgetaandelen voor individuele gemeenten. De procentuele veranderingen in budgetaandelen zijn gemiddeld groter bij de kleinere gemeenten. Ook de grote uitschieters in de budgetaandeelmutaties doen zich met name voor bij de kleine gemeenten (tot 50.000 inwoners). Dit hangt samen met het feit dat een verandering in het budgetaandeel bij zeer kleine budgetaandelen voor kleine gemeenten naar verhouding groter is. De mutaties in objectieve budgetaandelen zijn gemiddeld het kleinst voor gemeenten met

ten minste 250.000 inwoners. Al met al zijn de mutaties in budgetaandelen kleiner dan de mutaties van model 2018 naar model 2019 (zie Tempelman et al., 2018b). Dat is zoals verwacht, aangezien er in model 2019 met de toevoeging van de prijscomponent een relatief grote aanpassing aan het model is gedaan.

Tabel 5.3 Objectieve budgetaandelen veranderen sterker voor kleine gemeenten

Mutaties in objectieve budgetaandelen	procentuele (absolute) verandering budgetaandeel 2020 t.o.v. budgetaandeel 2019				
	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte					
15.000 – 25.000 inw (n = 83)	4,8	-11,0	16,3	32	51
25.000 – 50.000 inw (n = 141)	3,1	-15,0	9,3	56	85
50.000 – 100.000 inw (n = 54)	2,7	-7,7	10,3	25	29
100.000 – 250.000 inw (n = 27)	1,9	-4,8	6,8	13	14
minstens 250.000 inw (n = 4)	1,0	-1,7	0,9	1	3
Totaal (n = 309)	3,4	-15,0	16,3	127	182

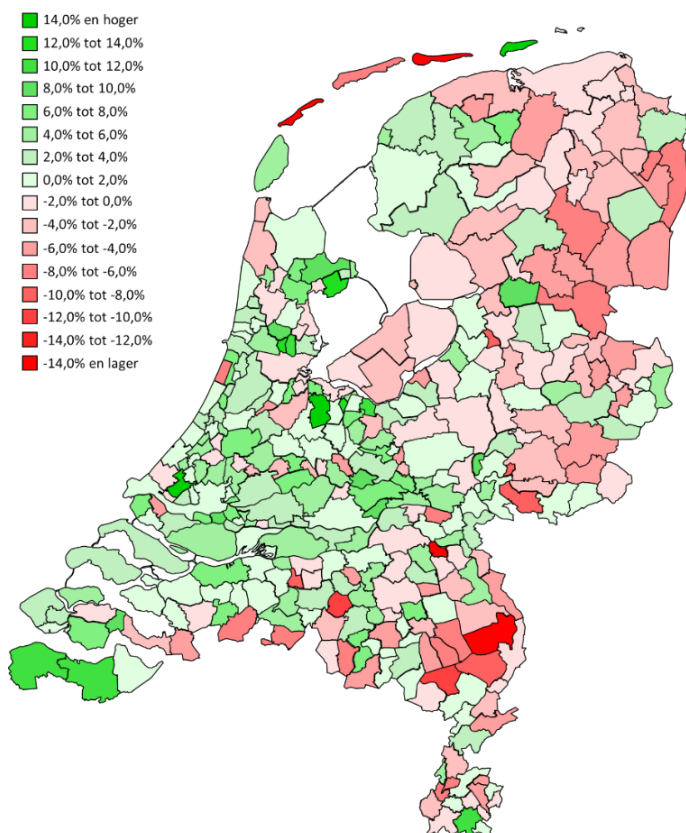
Objectieve budgetaandelen zijn berekend op basis van (deels) gebudgetteerde gemeenten in 2020. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt, hierin is nog geen historische component toegepast.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

Figuur 5.1 laat zien hoe de objectieve budgetaandelen per gemeente veranderen ten opzichte van de objectieve budgetaandelen die volgden uit de actualisatie van model 2019. De objectieve budgetaandelen gaan met name in de oostelijke helft van Nederland omlaag. Dat komt ten goede van de gemeenten in Midden-Nederland en de westelijke helft van Nederland.

Figuur 5.1 Budgetaandeel model 2020 daalt voor gemeenten in de oostelijke helft van Nederland

Procentueel verschil objectief budgetaandeel, actualisatie 2020 t.o.v. 2019

De figuur toont het procentueel verschil tussen het objectief budgetaandeel van model 2020 en het objectief budgetaandeel van model 2019, beide na actualisatie van de gegevens naar respectievelijk ultimo 2018 en ultimo 2017. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

De budgetaandelen dalen met name in gemeenten in Oost-Nederland. Dat patroon was niet zichtbaar in de ontwikkeling van de feitelijke bijstandsafhankelijkheid. Dit roept de vraag op waar de regionale verschillen in de budgetmutaties door ontstaan. Enerzijds is het mogelijk dat de relatief gunstige ontwikkeling van de arbeidsmarkt in Oost-Nederland zich vertaalt in een relatief lage voorspelde bijstandsafhankelijkheid in die regio. Mogelijk profiteren bijstandsgerechtigden echter niet direct van zulke ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, waardoor de feitelijke bijstandsafhankelijkheid zich anders ontwikkelt. Ook regionale verschillen in de ontwikkelingen in andere kenmerken zouden zo'n verschil in ontwikkeling kunnen veroorzaken. Anderzijds speelt de actualisatiefase mogelijk een rol in het ontstaan van het regionale patroon. Het regionale patroon is na de actualisatie namelijk sterker dan na de schatting van model 2020. Omdat het model in de actualisatiefase niet wordt herschat, werken ontwikkelingen in verdeelkenmerken tussen de actualisatie van model 2019 en de actualisatie van model 2020 mogelijk sterker door in de budgetaandelen. De coëfficiënten worden bij de actualisatie immers niet aangepast voor mogelijke veranderingen in de geschatte relaties, terwijl dit bij de schattingsfase wel steeds gebeurt. De vraag in welke mate deze mogelijke oorzaken van de regionale verschillen in de budgetmutaties een rol spelen, kan aanleiding zijn om de regionale patronen in een volgend onderhoud nader te onderzoeken.

5.2 Regulier budget

Het reguliere budget is het budget dat een gemeente uiteindelijk toegewezen krijgt. Dit budget bestaat uit drie delen¹⁹:

- a. Budget dat objectief wordt vastgesteld.
Dit is het budget dat volgt uit het verdeelmodel, gewogen met de mate van budgettering (de factor m).
- b. Budget dat is bepaald op basis van de historische lasten.
Dit budget wordt berekend op basis van de historisch gerealiseerde gemeentelijke lasten in 2018, waarbij rekening wordt gehouden met de groei of krimp van het aantal huishoudens tussen 1 januari 2018 en 1 januari 2019 in de gemeente. Dit resulteert in een budgetaandeel. Het historische budget volgt door vervolgens het budgetaandeel te vermenigvuldigen met de mate waarin historisch wordt gebudgetteerd ($1 - m$) en het totaal beschikbare macrobudget.
- c. Budget dat wordt verstrekt ten behoeve van uitkeringen aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners.
Het budget voor dak- en thuislozen en instellingsbewoners wordt bepaald aan de hand van de verhouding tussen de netto uitgaven van een gemeente aan deze doelgroepen en de totale netto uitgaven van alle gemeenten aan uitkeringen op grond van de Participatiewet, de IOAW en de IOAZ. Dit budgetaandeel wordt gewogen met de mate van budgettering en vervolgens vermenigvuldigd met het totaal beschikbare macrobudget.

Het reguliere budget voor een gemeente is dan de som van deze componenten:

$$\text{regulier budget} = \text{objectief} + \text{historisch} + \text{dak/thuislozen} + \text{instellingsbewoners}$$

Voor een gemeente met minder dan 15.000 inwoners bestaat het budget alleen uit een historisch deel.

5.2.1 Herverdeeleffecten

Tabel 5.4 laat zien dat de herverdeeleffecten sterk dalen na het berekenen van het reguliere budget. Dat is logisch omdat in het reguliere budget rekening wordt gehouden met de uitgaven aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners, wat ook in het uitgavenaandeel is meegewogen. Bovendien worden kleine gemeenten deels historisch gebudgetteerd. De herverdeeleffecten zijn bovendien iets kleiner dan voor model 2019 het geval was. Verschillen met model 2019 kunnen samenhangen met het feit dat er in model 2020 geen apart budget voor vergunninghouders meer wordt toegekend. Bovendien zijn er wijzigingen gedaan in het maatwerk dat wordt gebruikt voor de verdeling van het budget voor instellingsbewoners. Ook dit kan voor kleine wijzigingen in de reguliere budgetaandelen zorgen.

¹⁹ Zie ook Besluit Participatiewet.

Tabel 5.4 Herverdeeeffecten dalen ten opzichte van het objectief model en model 2019

Herverdeeeffecten	MODEL 2020					MODEL 2019				
	regulier budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2018					regulier budgetaandeel versus uitgavenaandeel 2017				
	gem	min	max	# neg	# pos	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte										
0 – 25.000 inw (n = 129/131)	2,3	-10,0	14,1	68	61	3,3	-8,3	29,1	40	91
25.000 – 50.000 inw (n = 141/139)	6,9	-15,0	29,8	59	82	7,3	-16,7	32,6	57	82
50.000 – 100.000 inw (n = 54/54)	6,1	-10,7	44,7	21	33	6,4	-11,9	51,2	18	36
100.000 – 250.000 inw (n = 27/27)	6,5	-11,8	19,0	14	13	6,4	-15,5	20,9	14	13
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	3,2	-8,0	1,5	3	1	3,7	-8,2	1,5	3	1
Totaal (n= 355/355)	5,0	-15,0	44,7	165	190	5,6	-16,7	51,2	132	223
Gewogen naar inwonertal	5,6	-15,0	44,7	165	190	5,9	-16,7	51,2	132	223
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,1	-15,0	44,7	165	190	5,3	-16,7	51,2	132	223

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op alle gemeenten van het jaar 2020 (voor model 2020) of alle gemeenten van het jaar 2019 (voor model 2019). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het reguliere budget. Er is dus rekening gehouden met de historische component.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

5.2.2 Budgetmutaties

De verschuiving in reguliere budgetaandelen tussen model 2019 en model 2020 zijn beperkt (zie Tabel 5.5). De verschuivingen die er zijn, treden vooral op bij gemeentegrootteklassen waarin het aantal gemeenten in die klasse wijzigt. Bij de G4 is sprake van een lichte toename van het cumulatieve reguliere budgetaandeel.

Tabel 5.5 Nauwelijks verschuiving in budgetaandelen tussen model 2019 en model 2020

Mutaties in reguliere budgetaandelen	cumulatieve reguliere budgetaandelen		
	2020	2019	mutatie in procentpunt
Gemeentegrootte			
0 – 15.000 inw (n =46/45)	1,4	1,3	-0,07
15.000 – 25.000 inw (n =83/86)	5,0	5,3	0,32
25.000 – 50.000 inw (n = 141/139)	19,1	18,9	-0,20
50.000 – 100.000 inw (n = 54/54)	19,6	19,7	0,14
100.000 – 250.000 inw (n = 27/27)	28,0	28,0	0,01
minstens 250.000 inw (n = 4/4)	26,9	26,7	-0,21
Totaal (n = 355/355)	100	100	0

Cumulatieve objectieve budgetaandelen zijn berekend op basis van alle gemeenten in een bepaalde grootteklasse, ingedeeld op basis van het jaar 2019 (model 2019) en het jaar 2020 (model 2020). Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

De mutatie van het reguliere budgetaandeel in model 2020 ten opzichte van model 2019 per gemeente is beschreven in Tabel 5.6. De mutaties zijn voor kleinere gemeenten iets groter. Dit hangt samen met het feit dat een verandering in het budgetaandeel bij zeer kleine budgetaandelen voor

kleine gemeenten naar verhouding groter is. De mutaties in reguliere budgetaandelen zijn gemiddeld iets kleiner en iets vaker positief dan de mutaties in objectieve budgetaandelen. Verschillen tussen beide ontstaan door de gedeeltelijk historische verdeling van kleine gemeenten en door het budget voor dak- en thuislozen en instellingsbewoners dat buiten het model om wordt verdeeld.

Tabel 5.6 De mutaties in reguliere budgetaandelen zijn groter voor kleinere gemeenten

Mutaties in reguliere budgetaandelen	procentuele (absolute) verandering budgetaandeel 2020 t.o.v. budgetaandeel 2019				
	gem	min	max	# neg	# pos
Gemeentegrootte					
0 – 25.000 inw (n = 131)	3,9	-34,0	16,2	75	56
25.000 – 50.000 inw (n = 139)	2,5	-16,8	8,1	70	69
50.000 – 100.000 inw (n = 54)	2,6	-7,5	10,7	29	25
100.000 – 250.000 inw (n = 27)	1,8	-5,3	5,6	12	15
minstens 250.000 inw (n = 4)	1,0	-0,5	1,9	1	3
Totaal (n = 355)	3,0	-34,0	16,2	187	168

De mutatie in reguliere budgetaandelen is berekend voor alle gemeenten in 2020. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het reguliere budget in het betreffende budgetjaar.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

Literatuur

- Marlet, G., Ponds, R., Woerkens, C. van & Zwart, R. (2016). *Individuele en regionale ongelijkheid. Verklaringen voor individuele en regionale verschillen in de kans op bijstand*. Utrecht: Atlas voor gemeenten.
- Tempelman, C., Vriend, S., Kroon, L., Zwart, R. & Woerkens, C. van (2018a). *Verdeling van de bijstandsmiddelen 2019. De hoogte van een uitkering nader bekeken*. SEO-rapport 2018-51, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Tempelman, C., Vriend, S. & Kroon, L. (2018b). *Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2019*. SEO-rapport 2018-82, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Tempelman, C., Vriend, S., Kroon, L., Marlet, G. & Woerkens, C. van (2017). *Verfijning bijstandsverdeelmodel 2018*, SEO-rapport 2017-29, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Tempelman, C., Lammers, M., Vriend, S. & Smits, T. (2016). *Verdeelmodel inkomensdeel Participatiewet. Model 2017*. SEO-rapport 2016-48, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.

Bijlage A Ontwikkelingen in regionale kenmerken

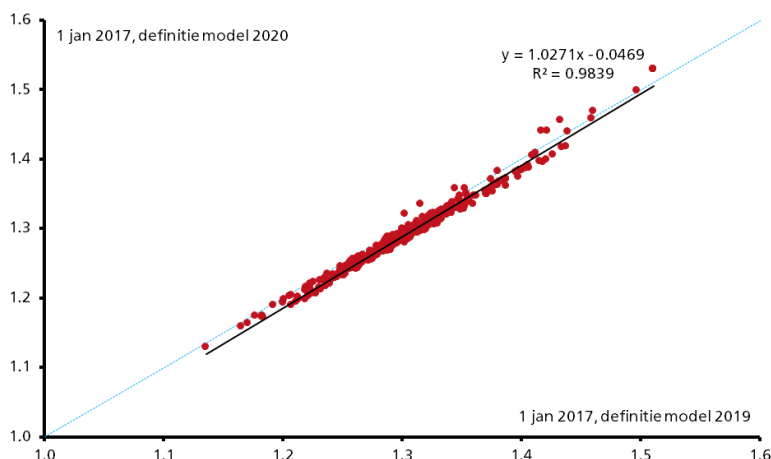
In de regionale kenmerken zijn wijzigingen over tijd zichtbaar vanwege de conjuncturele ontwikkeling en demografische trends. Daarnaast zijn (CBS-)cijfers herzien. De invloed van die herziening op de scores van een regionaal kenmerk kan worden losgekoppeld van de feitelijke ontwikkeling in het kenmerk. Deze bijlage maakt deze uitsplitsing voor ‘werken onder niveau’, ‘buurt waar werken niet de norm is’ en ‘beschikbaarheid van laaggeschoold werk’ in de schattingsfase. Daarnaast worden de ontwikkelingen in de regionale kenmerken voor de actualisatie van model 2020 in beeld gebracht, ten opzichte van de actualisatie van model 2019.

Bijlage A.1 Regionale kenmerken in de schattingsfase

Werken onder niveau

De invloed van de herziening van CBS-cijfers op de scores op het kenmerk ‘werken onder niveau’ is beperkt. Figuur A.1 zet de score volgens de definitie van model 2019, met peildatum 1 januari 2017, af tegen de score op diezelfde peildatum volgens de definitie van model 2020. Op de blauwe lijn zijn de scores van beide varianten gelijk. De figuur laat zien dat de meeste realisaties dicht bij de blauwe lijn liggen en er dus weinig verschillen tussen beide definities zijn.

Figuur A.1 Onderhoud heeft nauwelijks gevolgen voor de score op ‘werken onder niveau’

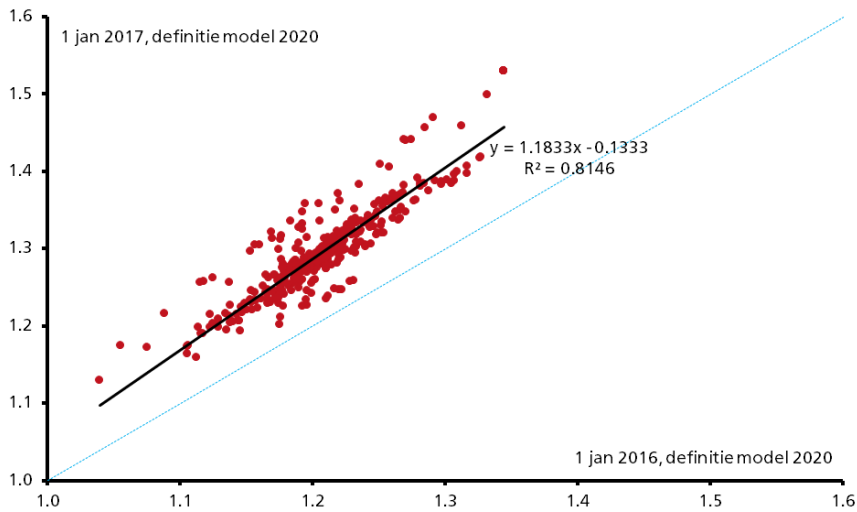

De figuur zet de score op het kenmerk ‘werken onder niveau’ volgens de definitie van model 2019 af tegen de score volgens model 2020. De peildatum is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de herziening van CBS-cijfers. Voor elke gemeente, in gemeente-indeling 2017, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Anderzijds geeft Figuur A.2 een beeld van wat de feitelijke ontwikkeling op de arbeidsmarkt betekent voor de score op het kenmerk ‘werken onder niveau’. Deze figuur is geschoond voor de invloed van de herziening. Opnieuw betekent de blauwe lijn een gelijke score voor ‘werken onder niveau’ op 1 januari 2016 en 1 januari 2017. De figuur laat echter zien dat voor alle gemeenten de score op 1 januari 2017 hoger ligt dan op 1 januari 2016. Dat komt doordat het aandeel laaggeleiden afneemt.

Figuur A.2 Het aandeel hoogopgeleiden dat werkt in laaggeschoolde banen neemt toe tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2017

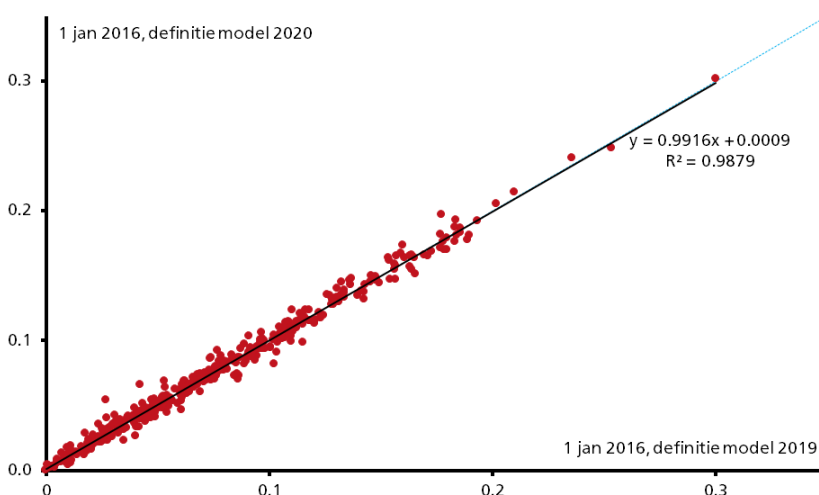
De figuur zet de score op het kenmerk 'werken onder niveau' op 1 januari 2016 af tegen de score op 1 januari 2017. De definitie is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de feitelijke ontwikkeling in 'werken onder niveau'. Voor elke gemeente, in gemeente-indeling 2017, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Buurt waar werken niet de norm is

De invloed van de herziening van postcodecentroïdes op de scores op het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' is beperkt. Figuur A.3 zet de score volgens de definitie van model 2019, met peildatum 1 januari 2016, af tegen de score op diezelfde peildatum volgens de definitie van model 2020. Op de blauwe lijn zijn de scores van beide varianten gelijk. De figuur laat zien dat de meeste realisaties dicht bij de blauwe lijn liggen en er dus weinig verschillen tussen beide definities zijn.

Figuur A.3 Herziening heeft nauwelijks invloed op 'buurt waar werken niet de norm is'

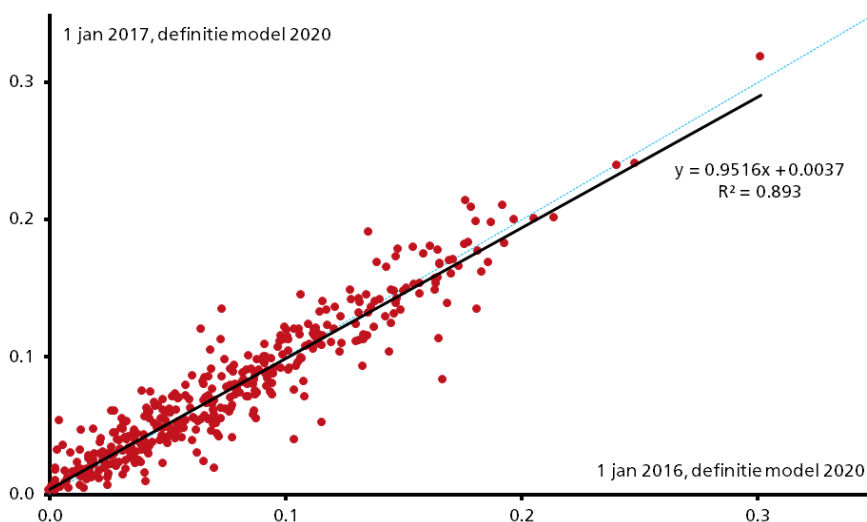

De figuur zet de score op het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' volgens de definitie van model 2019 af tegen de score volgens model 2020. De peildatum is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de herziening van 6-ppc-centroïdes. Voor elke gemeente, in gemeente-indeling 2017, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Anderzijds geeft Figuur A.4 een beeld van wat de feitelijke ontwikkeling betekent voor de score op het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is'. Deze figuur is geschoond voor de invloed van de herziening. Opnieuw betekent de blauwe lijn een gelijke score voor 'buurt waar werken niet de norm is' op 1 januari 2016 en 1 januari 2017. De figuur laat zien dat voor veel gemeenten de score iets wijzigt tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2017.

Figuur A.4 Score op 'buurt waar werken niet de norm is' verschuift tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2017

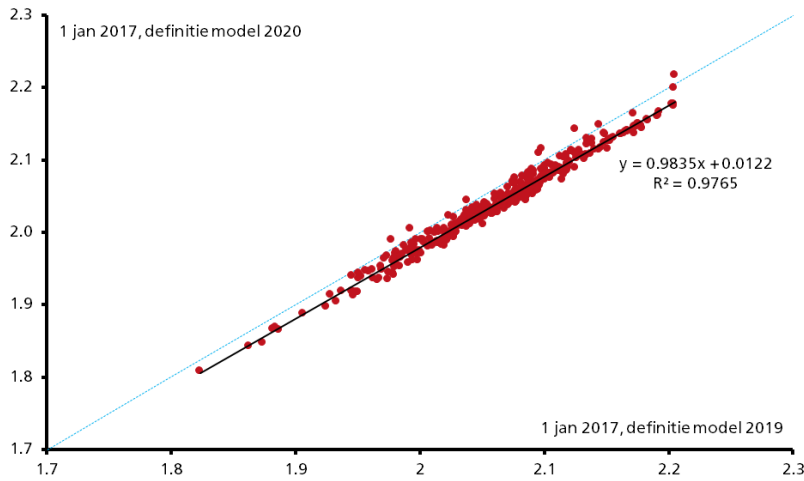
De figuur zet de score op het kenmerk 'buurt waar werken niet de norm is' op 1 januari 2016 af tegen de score op 1 januari 2017. De definitie is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de feitelijke ontwikkeling in 'buurt waar werken niet de norm is'. Voor elke gemeente, in gemeentelidening 2017, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

De invloed van de herziening van CBS-cijfers op de scores op het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' is beperkt. Figuur A.5 zet de score volgens de definitie van model 2019, met peildatum 1 januari 2017, af tegen de score op diezelfde peildatum volgens de definitie van model 2020. Op de blauwe lijn zijn de scores van beide varianten gelijk. De figuur laat zien dat de meeste realisaties dicht bij de blauwe lijn liggen en er dus weinig verschillen tussen beide definities zijn.

Figuur A.5 Onderhoud heeft nauwelijks gevolgen voor de score op 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk'

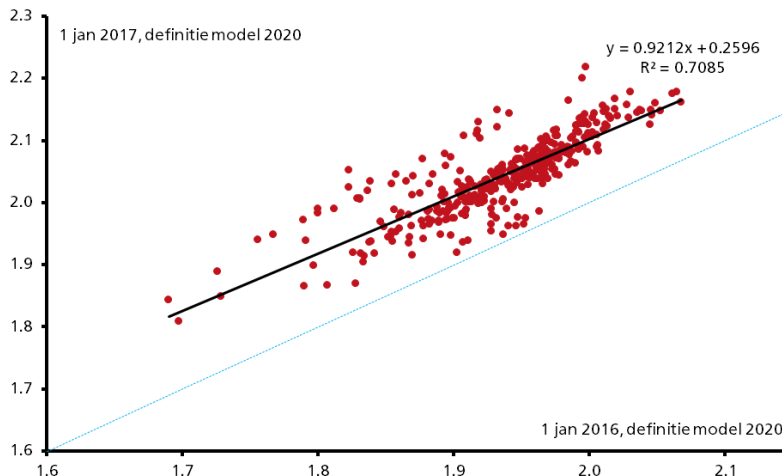

De figuur zet de score op het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' volgens de definitie van model 2019 af tegen de score volgens model 2020. De peildatum is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de herziening van cijfers. Voor elke gemeente, in gemeente-indeling 2017, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Anderzijds geeft Figuur A.6 een beeld van wat de feitelijke ontwikkeling op de arbeidsmarkt betekent voor de score op het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk'. Deze figuur is geschoond voor de invloed van de herziening van cijfers. Opnieuw betekent de blauwe lijn een gelijke score voor 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' op 1 januari 2016 en 1 januari 2017. De figuur laat echter zien dat voor alle gemeenten de score op 1 januari 2017 hoger ligt dan op 1 januari 2016. Dat komt doordat het aandeel laagopgeleiden afneemt.

Figuur A.6 De beschikbaarheid van laaggeschoold werk neemt toe tussen 1 januari 2016 en 1 januari 2017

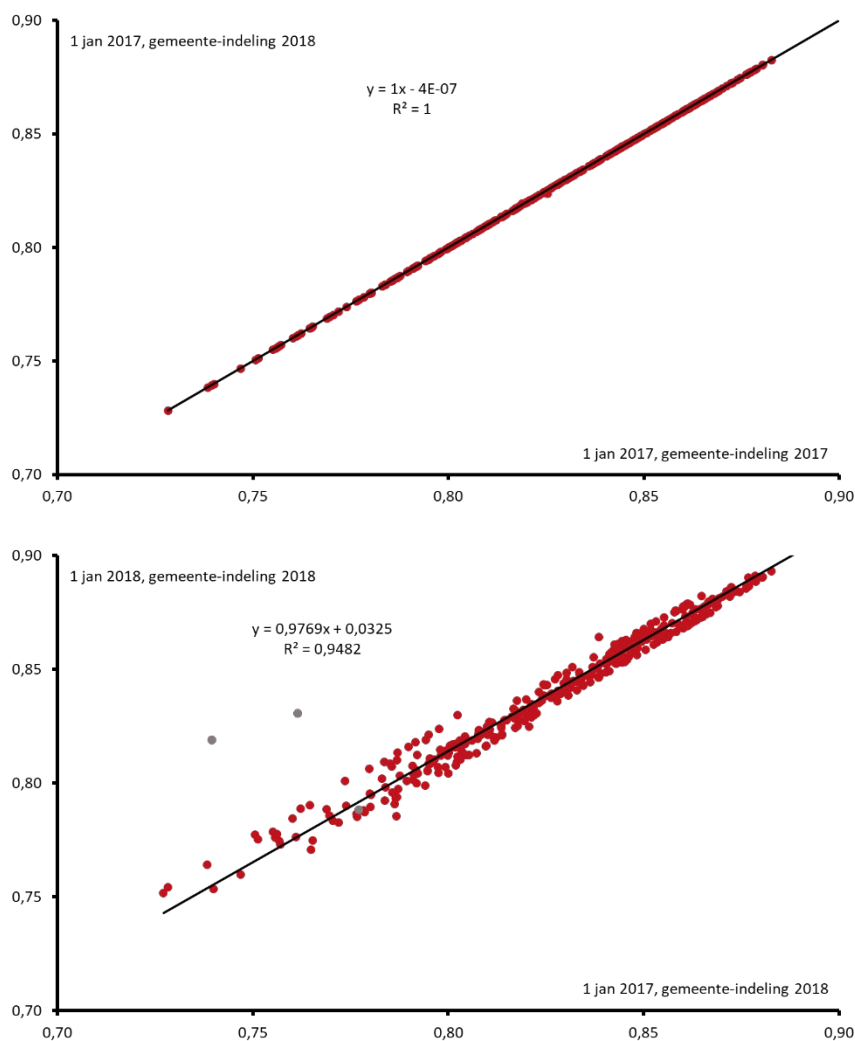
De figuur zet de score op het kenmerk 'beschikbaarheid van laaggeschoold werk' op 1 januari 2016 af tegen de score op 1 januari 2017. De definitie is daarbij gelijk gehouden, zodat verschillen uitsluitend samenhangen met de feitelijke ontwikkeling van de beschikbaarheid van laaggeschoold werk. Voor elke gemeente, in gemeente-indeling 2017, is de score weergegeven.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Bijlage A.2 Regionale kenmerken in de actualisatiefase

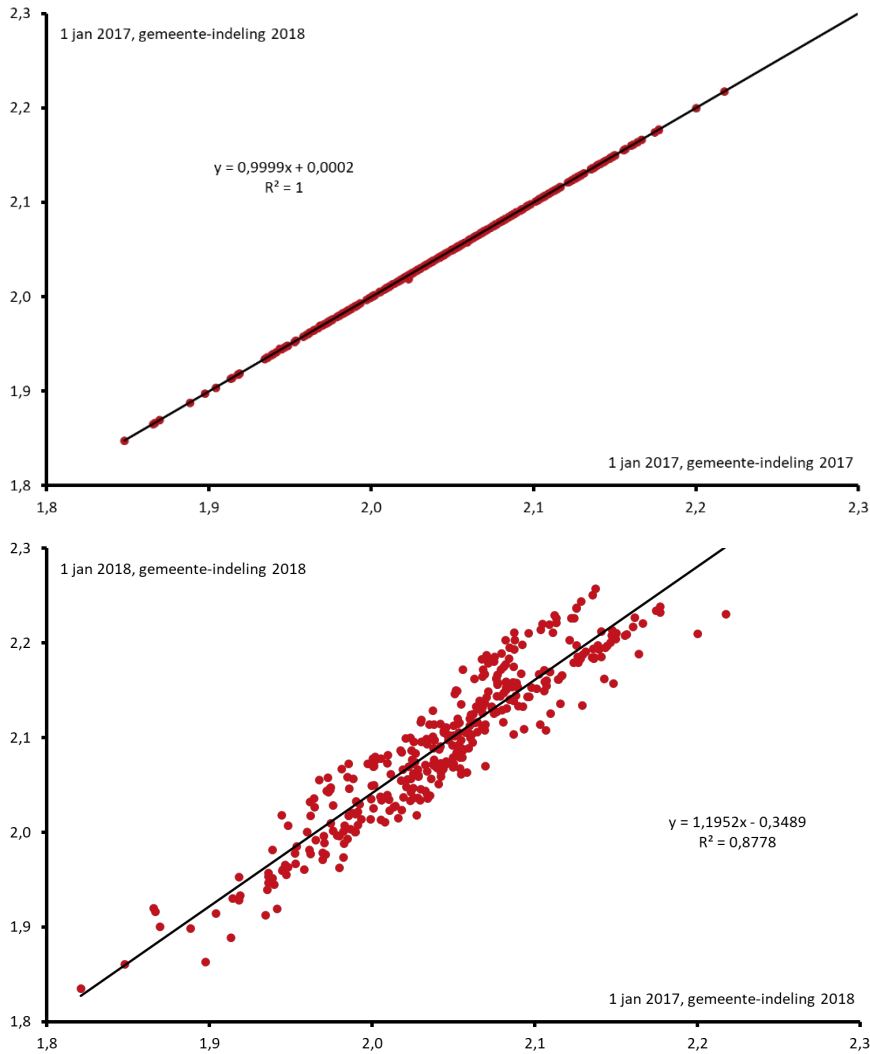
Er zijn twee mogelijke redenen voor wijziging in de scores van de regionale kenmerken tussen 1 januari 2017 en 1 januari 2018: (i) feitelijke ontwikkelingen en (ii) gemeentelijke herindelingen. Verreweg het grootste deel van de veranderingen in de scores is toe te schrijven aan feitelijke ontwikkelingen. De onderstaande figuren laten dit per kenmerk zien. De bovenste figuur geeft steeds de verschuivingen als gevolg van gemeentelijke herindelingen weer, terwijl de onderste figuur steeds de feitelijke ontwikkeling tussen januari 2017 en januari 2018 weergeeft.

Figuur A.7 Invloed van herindelingen (boven) en feitelijke ontwikkelingen (onder) op de score van de beschikbaarheid van werk

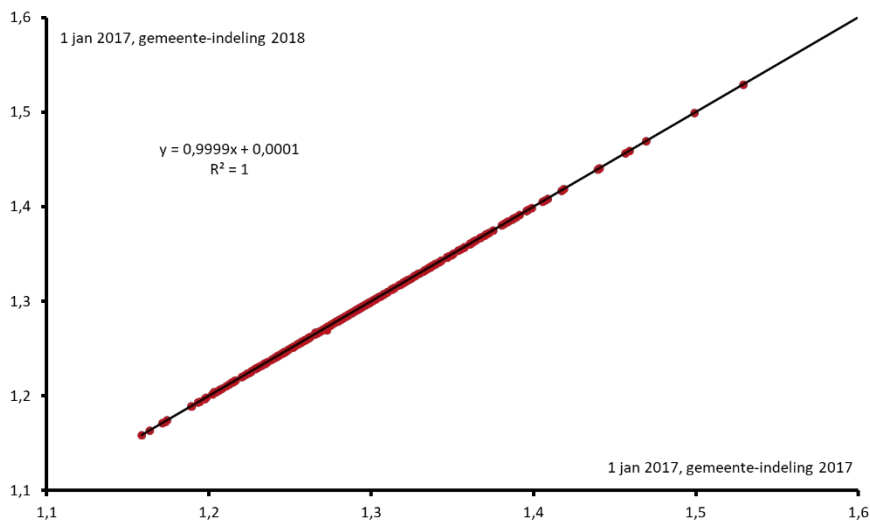
De grijze stippen geven de cijfers voor de Waddeneilanden weer. Dit zijn uitschieters.
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

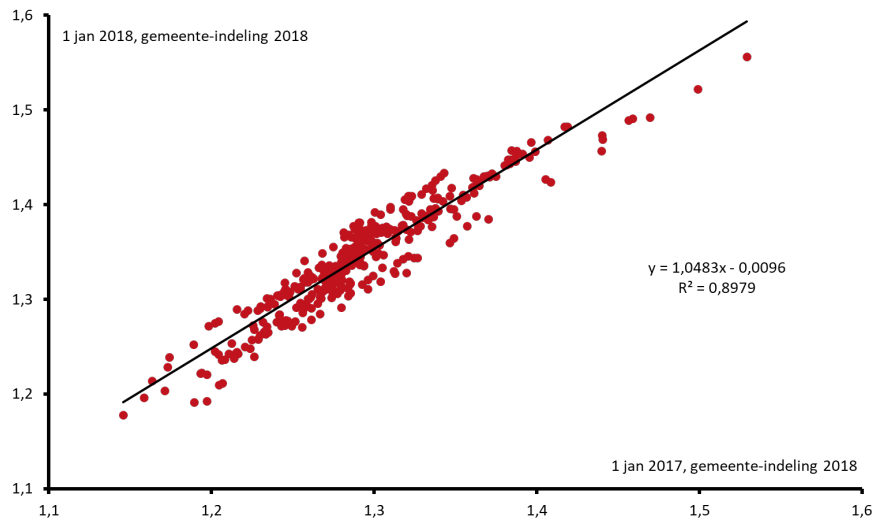
Figuur A.8 Invloed van herindelingen (boven) en feitelijke ontwikkelingen (onder) op de score van de beschikbaarheid van werk voor laagopgeleiden

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

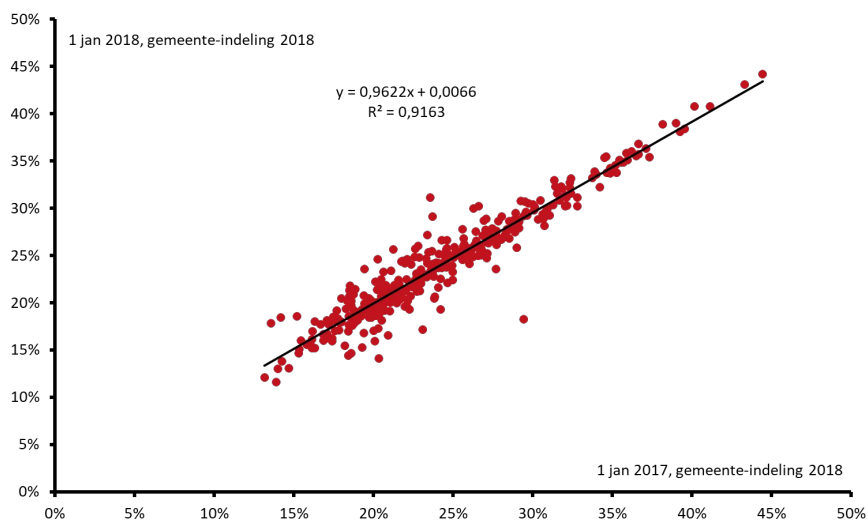
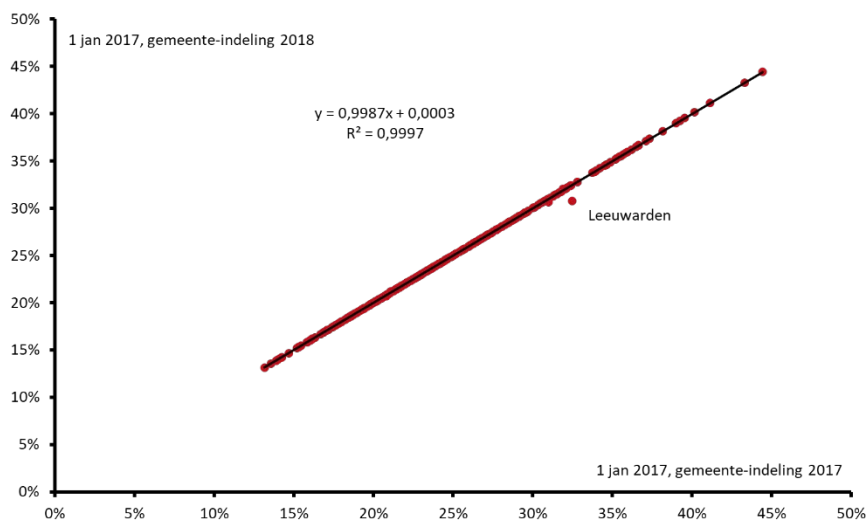
Figuur A.9 Invloed van herindelingen (boven) en feitelijke ontwikkelingen (onder) op de score van werken onder niveau

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Figuur A.10 Invloed van herindelingen (boven) en feitelijke ontwikkelingen (onder) op de score van overlast in de buurt

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten.

Bijlage B Gehanteerde normbedragen

Het verdeelmodel houdt bij toekenning van de wettelijke normbedragen per huishouden rekening met de kostendelersnorm die geldt als een woning wordt bewoond door meerdere volwassenen die de woonkosten kunnen delen. Het verdeelmodel rekent met gebruteerde bedragen die door het ministerie van SZW worden aangeleverd. Onderstaande tabel bevat de gehanteerde normbedragen bij de schattingsfase, afhankelijk van het huishoudentype, de leeftijd van huishoudleden en het aantal kostendelers. Het betreft normen per 1 januari 2019. Deze zijn gebruikt in de schattingsfase van model 2020. De actualisatiefase gaat uit van normbedragen per 1 juli 2019.

Niet alle huishoudleden tellen mee voor de kostendelersnorm. Uitgezonderd zijn:

- jongeren tot 21 jaar;
- kamerhuurders met een commercieel contract (en die een commerciële huurprijs betalen);
- studenten die een opleiding volgen die recht kan geven op studiefinanciering of tegemoetkoming studiekosten;
- studenten die een beroeps begeleidende leerweg volgen (BBL-studenten).

In het verdeelmodel wordt voor iedere (mbo-, hbo- en wo-)student verondersteld dat zij geen kostendeler zijn. Dat geldt dus ook voor BBL-studenten. Ook jongeren tot 21 jaar tellen niet mee als kostendeler. Er is geen informatie beschikbaar over commerciële kamerhuur, deze mensen worden dus in het verdeelmodel geteld als kostendeler (als zij 21 jaar of ouder en geen student zijn).

Huishoudleden die de AOW-leeftijd hebben bereikt, vallen niet meer onder de verantwoordelijkheid van de gemeente, maar tellen wel als kostendeler.

Tabel B.1 Gehanteerde normbedragen, 1 januari 2019

	% t.o.v. wettelijk minimumloon	Netto norm per maand	Netto norm per jaar	Bruto norm per jaar
Normen voor 21-plussers				
Referentie WML	100,00%	€ 1.465,07	€ 17.580,84	€ 19.931,47
Aantal kostendelers - 1	70,00%	€ 1.025,55	€ 12.306,60	€ 15.516,02
2	50,00%	€ 732,54	€ 8.790,48	€ 9.965,83
3	43,33%	€ 634,86	€ 7.618,32	€ 8.115,57
4	40,00%	€ 586,03	€ 7.032,36	€ 7.190,64
5	38,00%	€ 556,73	€ 6.680,76	€ 6.680,76
6	36,67%	€ 537,19	€ 6.446,28	€ 6.446,28
7	35,71%	€ 523,24	€ 6.278,28	€ 6.278,88
8	35,00%	€ 512,77	€ 6.153,24	€ 6.153,24
9	34,44%	€ 504,64	€ 6.055,68	€ 6.055,68
10	34,00%	€ 498,12	€ 5.977,44	€ 5.977,44
Jongerennormen (21-)				
Alleenstaande (ouder)		€ 253,17	€ 3.038,04	€ 3.038,04
Paar, beide partners 21-, zonder kind		€ 506,34	€ 6.076,08	€ 6.076,08

Paar, één 21+, zonder kind		€ 985,71	€ 11.828,58	€ 11.828,52
Paar, beide partners 21-, met kind		€ 799,35	€ 9.592,20	€ 9.592,20
Paar, één 21+, met kind		€ 1.278,72	€ 15.344,64	€ 16.401,63
Normen paren (met 21- partner) als er kostendelers zijn, obv art. 22a, lid 3 Pw	Indien extra aantal kostendelers			
Paar, één 21+, met kind	0	€ 1.278,72	€ 15.344,64	€ 16.401,63
	+1	€ 1.278,72	€ 15.344,64	€ 16.401,63
	+2	€ 1.181,04	€ 14.172,48	€ 14.551,37
	+3	€ 1.132,21	€ 13.586,52	€ 13.626,43
	+4	€ 1.102,91	€ 13.234,92	€ 13.234,92
	+5	€ 1.083,37	€ 13.000,44	€ 13.000,44
	+6	€ 1.069,42	€ 12.833,04	€ 12.833,04
	+7	€ 1.058,95	€ 12.707,40	€ 12.707,40
	+8	€ 1.050,82	€ 12.609,84	€ 12.609,84
	+9	€ 1.044,30	€ 12.531,60	€ 12.531,60
Paar, één 21+, zonder kind	0	€ 985,71	€ 11.828,52	€ 11.828,52
	+1	€ 985,71	€ 11.828,52	€ 11.828,52
	+2	€ 888,03	€ 10.656,36	€ 10.656,36
	+3	€ 839,20	€ 10.070,40	€ 10.070,40
	+4	€ 809,90	€ 9.718,80	€ 9.718,80
	+5	€ 790,36	€ 9.484,32	€ 9.484,32
	+6	€ 776,41	€ 9.316,92	€ 9.316,92
	+7	€ 765,94	€ 9.191,28	€ 9.191,28
	+8	€ 757,81	€ 9.093,72	€ 9.093,72
	+9	€ 751,29	€ 9.015,48	€ 9.015,48
Afwijkende normen paren o.b.v. art. 24 Participatiewet				
rechthebbende 21+ met of zonder kinderen		€ 732,54	€ 8.790,48	€ 9.965,83
rechthebbende 21- zonder kind		€ 253,17	€ 3.038,04	€ 3.038,04
rechthebbende 21- met kind		€ 399,64	€ 4.796,16	€ 4.796,16

De tabel bevat bedragen per persoon. Bij een huishouden met drie kostendelers geldt een bedrag van € 8.115,57 per persoon, dus 3*€ 8.115,57 voor het gehele huishouden. WML is wettelijk minimumloon.

Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Bijlage C Exacte gewichten uit de schattingsmodellen

Het bijstandsverdeelmodel voor 2020 bestaat uit een model dat de kans op bijstand schat (de volumecomponent) en een model dat de hoogte van de uitkering schat (de prijscomponent). De schattingsgewichten met zeven cijfers achter de komma worden gebruikt om voorspellingen op het geactualiseerde analysebestand te maken. Tabel C.1 en Tabel C.2 laten deze schattingsgewichten zien, voor respectievelijk de volumecomponent en de prijscomponent van het model.

Tabel C.1 Schattingsgewichten volumecomponent model 2020

Model 2020 – Volumecomponent	
<i>Niet-rechthebbenden</i>	
Alleenstaande, vermogen boven € 5.000	-2,0395108
Alleenstaande, vermogen tot en met € 5.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7142046
Paar, vermogen boven € 10.000	-1,6938955
Paar, vermogen tot en met € 10.000, overwaarde boven € 50.000	-0,5993618
Student (mbo/hbo/wo) in huishouden	-1,9972273
WW-uitkering in huishouden	-1,0469943
AO-uitkering (15%-80% of onbekend) in huishouden	-3,8153443
AO-uitkering (80%-100%) in huishouden	-4,0983381
ANW-uitkering in huishouden	-5,5699203
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in huishouden	-1,4850944
Pensioenuitkering in huishouden	-0,5480095
<i>Aanbodkant</i>	
Alleenstaande	<i>referentie</i>
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	1,0305948
Eenoudermoeder, jongste kind 5-12	0,5066231
Eenoudermoeder, jongste kind 12-18	0,1260311
Eenoudermoeder, jongste kind 18+	-0,2289016
Eenoudervader, jongste kind tot 5	-0,2015735
Eenoudervader, jongste kind 5-12	-0,0710858
Eenoudervader, jongste kind 12-18	-0,4965251
Eenoudervader, jongste kind 18+	-1,0132760

Paar, jongste kind 18-	-1,2319780
Paar, jongste kind 18+	-1,6941581
Paar zonder kinderen	-1,1195710
Overig huishouden	0,2028236
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,6689042
Leeftijd 18 tot 20 jaar in huishouden	<i>referentie</i>
Leeftijd 20 tot 25 jaar in huishouden	1,2652561
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	1,7504550
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	1,8935990
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	2,1254461
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	2,5804731
Corporatiewoning	1,5514743
Standplaats	1,5490680
Geen migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,1774615
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,3226718
Migratieachtergrond (Antilliaans) in hh	0,4733527
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,8669657
Migratieachtergrond (Marokkaans) in hh	0,5001154
Migratieachtergrond (Ghanees) in hh	0,0398445
Migratieachtergrond (Somalisch of Eritrees) in hh	2,1528054
Migratieachtergrond (Afghaans) in hh	1,0863325
Migratieachtergrond (Irakees) in hh	1,2931337
Migratieachtergrond (Syrisch) in hh	3,5404508
Migratieachtergrond (Iraans) in hh	0,8129299
Migratieachtergrond (Chinees) in hh	-0,3210145
Migratieachtergrond (Indiaas) in hh	-0,6850832
Migratieachtergrond (Overig niet-westers) in hh	0,1723876
Migratieachtergrond (voormalig Joegoslavisch) in hh	0,4761400
Migratieachtergrond (voormalige Sovjet-Unie) in hh	0,3624668
Migratieachtergrond (Overig westers) in hh	-0,4368658
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>
Lage score HCI in huishouden	1,3063685
Middelbare/hoge score HCI in huishouden	-1,3118882
(V)SO/PrO in huishouden	1,6055867
Zorgkosten boven de € 50.000 in hh	0,3481896
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,7924915
Gebruik medicijn tegen verslaving in hh	0,3582567
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,3614081
Gebruik medicijn tegen psychose in hh	0,5388989
Gebruik minder dan 4 medicijngroepen in hh	<i>referentie</i>
Gebruik 4 tot 6 medicijngroepen in hh	0,1607911

Gebruik 6 tot 8 medicijngroepen in hh	0,3257013
Gebruik 8 of meer medicijngroepen in hh	0,4675558
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	0,0226456
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1421771
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,4724754
Vraagkant	
Werken onder niveau in gemeente	0,8611330
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	0,3263149
Aandeel WW in beroepsbevolking van gemeente	17,5956725
Beschikbaarheid van werk in gemeente	-8,0349430
Buurteffecten	
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is in gemeente o.b.v. 6-ppc-gebieden	0,4576485
Overlast in de buurt	1,2019851
Constante	0,0094706

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

Tabel C.2 Schattingsgewichten prijscomponent model 2020

Model 2020 – Prijscomponent	
Andere uitkering	
WW-uitkering in hh	-1,4264027
AO-uitkering (15%-80%) in hh	-2,3670701
AO-uitkering (80%-100%) in hh	-3,0789747
ANW-uitkering in hh	-1,9528528
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	-1,2172436
Pensioenuitkering in hh	-1,0825931
Aanbodkant	
Alleenstaande, eenoudervader	<i>referentie</i>
Eenoudermoeder, jongste kind tot 5	-0,1787678
Eenoudermoeder, jongste kind 5+	-0,4002409
Paar met kinderen	-0,5717257
Paar zonder kinderen of overig huishouden	-0,7398789
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,3924031
Leeftijd 18 tot 25 jaar in huishouden	<i>referentie</i>
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	-0,2148057
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	-0,5082408
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	-0,5728487
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	-0,4108061
Corporatiewoning of standplaats	0,0880957
Geen, westerse of overig niet-westerse migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>
Migratieachtergrond (Marokkaans) in hh	0,1690292

Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,0894738
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,1218518
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,2266394
Migratieachtergrond (Midden-Oosten) in hh	0,2818218
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>
Lage score HCI in huishouden	0,2380750
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-0,7976046
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,1370456
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,0484792
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1345419
Vraagkant	
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	1,0195944
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk in gemeente	-0,2507163
Buurteffecten	
Overlast in de buurt	0,4759817
Constante	2,8209278

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas voor gemeenten, berekeningen op basis van CBS microdata.

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl